

Social- och socioekonomisk hållbarhetsanalys

- Analys och beskrivning av lokala sociala och socioekonomiska förhållanden i Gällivare kommun samt hur Bolidens gruvverksamhet i Aitik påverkar dessa

AITIKGRUVAN

2023-10-03

Social- och socioekonomisk hållbarhetsanalys för Aitikgruvan, Gällivare kommun

2023-10-03

Upprättad av:

Uppdragsansvarig och rapportförfattare:

Medverkande:

Kvalitetsgranskare:

Johanna Öhgren

Kadri Koppel, Elin Mattsson

Jeanette Kjellberg

Hifab AB, Umeå

Organisationsnummer: 556125-7881

www.hifab.se

Beställare:

Boliden Mineral AB

Anders Forsgren, anders.forsgren@boliden.com

Emma Rönnblom Pärson, emma.ronnblom-parson@boliden.com

Sammanfattning

Hifab har på uppdrag av Boliden Mineral AB (i rapporten kallat Boliden/bolaget) utfört en social- och socioekonomisk hållbarhetsanalys gällande bolagets verksamhet vid Aitikgruvan i Gällivare kommun. Studien är en del av Bolidens hållbarhetsarbete och i att bygga en kunskapsbas om de lokala sociala och socioekonomiska förhållandena i de orter och kommuner där bolaget är verksam. För att bidra till en positiv utveckling på dessa platser är det viktigt med kunskap om lokalsamhället och hur det, utifrån olika perspektiv, påverkas av gruvverksamheten.

Studien undersöker de sociala och socioekonomiska förhållandena i Gällivare samt hur gruvan och Boliden påverkar dessa förhållanden. Den undersöker också fyra indikatorer gällande hur bolaget uppfattas, information och dialog, människors oro samt vilken acceptans som finns i lokalsamhället för verksamheten. Indikatorerna är viktiga för Bolidens arbete med ständiga förbättringar och för bolagets vision om att vara en respekterad aktör som mår om samhället.

Studien har utförts genom enkätundersökning, intervjuer, platsbesök samt faktainsamling i enlighet med den modell som Boliden tagit fram för sociala- och socioekonomiska hållbarhetsanalyser. Rapporten utgör också en uppdatering av tidigare genomförd socioekonomisk studie för gruvan.

Den sociala och socioekonomiska situationen i Gällivare har både styrkor och svagheter. Den lokala arbetsmarknaden är stark, det finns gott om arbetstillfällen och siffrorna för arbetslösheten är bland de lägsta i landet. Gruvindustrin utgör basnäringen i kommunen och Boliden, liksom LKAB, är stabila och långsiktiga aktörer som genererar många såväl direkta som indirekta arbetstillfällen samt kringverksamheter. Tack vara bolagets investeringar och andra industrisatsningar som görs i norra Sverige i och med den gröna omställningen är framtidsstron i Gällivare starkare än på länge.

Samtidigt har Gällivare, liksom många andra landsbygdskommuner, en stor utmaning i att folkmängden minskar och medelåldern stiger. Bristen på arbetskraft är stor vilket lett till en hög konkurrens och stort behov av inpendlande arbetskraft. Situationen förvärras av bostadsbristen.

Gruvorna är avgörande för Gällivares livskraft och utan dem hade Gällivare som samhälle mest troligt knappt existerat. De anställda vid Aitikgruvan utgör nästan tio procent av kommunens förvärvsarbetande befolkning. Ser man även på de indirekta arbetstillfällena genererar bolaget enligt beräkningar över 4 000 arbetstillfällen. Alla dessa arbetstillfällen återfinns inte lokalt i Gällivare, men en stor del av de anlitade entreprenörerna och leverantörerna har lokal förankring. Utöver arbetstillfällena bidrar Aitikgruvan även till ekonomiska intäkter för Gällivare kommun via löntagarnas skatter samt till sponsring och stöd till lokala föreningar, projekt och evenemang.

Boliden bedöms ha en betydande positiv inverkan på den sociala och socioekonomiska situationen i kommunen. En gruva har dock stor inverkan på sin närmiljö och viss negativ påverkan är ofrånkomlig. Den direkta påverkan som gruvan har drabbar främst närboende och samebyn medan den indirekta påverkan bland annat handlar om att kommunens bostadsbrist förvärras när bolaget, eller främst bolagets entreprenörer, förvärvar bostadshus åt inpendlande arbetskraft. Detta får på flera sätt en negativ effekt på samhället. Vidare kan gruvan bidra till att minska ungas incitament till eftergymnasiala studier när de får högavlönade arbeten i gruvan direkt efter gymnasiet. På sikt har detta en negativ inverkan på den allmänna utbildningsnivån i kommunen.

När det gäller indikatorerna får Boliden mestadels goda värden. Uppfattningen av Boliden tycks vara god och acceptansen för Aitikgruvan är mycket hög. Viss förbättringspotential finns vad gäller information och dialog. Det har vid ett antal tillfällen lyfts att Aitikgruvan upplevs osynlig i samhället. Genom ökad närvaro och kommunikation kan nyfikenheten på gruvan öka samtidigt som Boliden bidrar till att stärka Gällivares attraktivitet som plats och destination. Boliden kan även arbeta för att modernisera bilden av vad ett gruvsamhälle är och bygga stolthet kring både gruvan och Gällivare.

Naturresurserna är Gällivares stora styrka, såväl de storslagna natur- och fjällområdena som de värdefulla mineralerna i marken. Det gäller att alla lokala aktörer samverkar för att ta vara på denna styrka på bästa sätt. Om så sker har Gällivare alla möjligheter att växa och bli "en arktisk småstad i världsklass", i enlighet med kommunens ambition.

Innehåll

1. Inledning.....	4
1.1 Om Boliden Mineral AB.....	4
1.2 Samhällets behov av metaller	6
1.3 Social hållbarhet och socioekonomi	7
1.4 Syfte.....	8
1.5 Tidigare genomförda studier.....	8
2. Metod.....	8
2.1 Informationsinsamling	9
2.1.1 Enkätundersökning.....	9
2.1.2 Intervjuer	10
2.1.3 Platsbesök.....	10
2.1.4 Statistik och fakta.....	11
2.2 Ämnesområden	11
2.3 Indikatorer	11
2.4 Avgränsning.....	12
3. Bakgrund.....	13
3.1 Aitikgruvan.....	13
3.1.1 Historik och status.....	13
3.1.2 Gruvområdets uppbyggnad.....	15
3.2 Gällivare kommun	16
4. Samhällets förutsättningar och gruvans påverkan.....	19
4.1 Lokalsamhällets livskraft	19
4.1.1 Demografi	19
4.1.2 Näringsliv och arbetsmarknad	22
4.1.3 Gruvan och arbetstillfällena	27
4.1.4 Skatteintäkter.....	32
4.1.5 Utbildning.....	33
4.1.6 Bostadsmarknad.....	34
4.1.7 Serviceutbud	37
4.1.8 Föreningsliv.....	39
4.1.9 Turism.....	40
4.1.10 Sammanfattande bedömning - Lokalsamhällets livskraft	42

4.2	Mänskliga rättigheter och ursprungsbefolkning	45
4.2.1	Närboende.....	45
4.2.2	Säkerhet	46
4.2.3	Rekreation och friluftsliv.....	47
4.2.4	Hälsa.....	48
4.2.5	Rennäring.....	51
4.2.6	Sammanfattande bedömning – Mänskliga rättigheter och ursprungsbefolkning.....	53
4.3	Kulturhistoria och identitet	55
4.3.1	Sammanfattande bedömning – Kulturhistoria och identitet.....	57
5.	Indikatorer	58
5.1	Uppfattning av bolaget Boliden.....	58
5.2	Information och dialog.....	60
5.3	Oro för miljö- och hälsopåverkan, samt faror och risker.....	61
5.4	Acceptans av gruvan/gruvområdet	63
6.	Sammanfattande diskussion.....	63
7.	Utvecklingsförslag och förbättringspotential.....	65
8.	Uppföljning.....	67
8.1	Uppföljning av studien	67
8.2	Återkoppling till deltagare.....	67
9.	Referenser.....	68

Bilaga 1 – Enkät Aitikgruvan

1. Inledning

Föreliggande rapport är en social- och socioekonomisk hållbarhetsanalys gällande Boliden Mineral AB:s (nedan kallat Boliden/bolaget) verksamhet vid Aitikgruvan i Gällivare kommun, Norrbottens län. Studien är en del av Bolidens hållbarhetsarbete och i att bygga en kunskapsbas om de lokala sociala och socioekonomiska förhållandena i de orter och kommuner där bolaget är verksamt.

På många av de platser som Boliden verkar är bolaget en mycket betydelsefull arbetsgivare och viktig aktör för samhället, men lika viktigt är samhället för Boliden. Ett attraktivt samhälle där det finns såväl arbete som fritid, skola, vård och omsorg är en förutsättning för att på lång sikt kunna behålla och rekrytera medarbetare. För att bidra till en positiv utveckling är det viktigt med kunskap om lokalsamhällena och hur de, utifrån olika perspektiv, påverkas av gruvverksamheten.

Studien är en uppdatering och komplettering av tidigare genomförd socioekonomisk studie för Aitikgruvan (Hifab AB, 2020). Studien undersöker de sociala och socioekonomiska förhållandena i Gällivare samt hur gruvan och Boliden påverkar dessa förhållanden. Studien undersöker också hur närboende, sakägare och lokala aktörer upplever gruvverksamheten och bolaget Boliden.

1.1 Om Boliden Mineral AB

Gruvbolaget Boliden grundades på 1920-talet efter ett malmfynd vid Fågelmyran strax utanför Skellefteå i Västerbotten 1924. Bolaget startades upp och växte fram i orten Boliden, som byggdes upp i samband med gruvverksamheten. Idag är Boliden ett aktiebolag noterat på Nasdaq Stockholm och driver gruvor och smältverk i Sverige, Finland, Norge och på Irland. Huvudkontoret finns i Stockholm och totalt har koncernen cirka 6 000 medarbetare och en årlig omsättning på över 80 miljarder kr (Boliden, 2023a).

Figur 1: Bolidens aktiva gruvområden (mörkblå), smältverk (ljusblå) och huvudkontor (gul),
Källa: Boliden, 2023a

Av Bolidens fem aktiva gruvor/gruvområden ligger tre i Sverige, ett i Finland och ett på Irland. Av smältverken ligger två i Sverige, två i Finland och ett i Norge, se Figur 1. Utöver befintliga gruvor och

smältverk ansvarar Boliden för ett 30-tal nedlagda gruvområden samt för tio sandmagasin, varav nio är belägna vid befintliga och nedlagda gruvområden och ett återfinns vid smältverket Harjavalta.

Bolidens vision och värderingar beskriver att bolagets arbete ska kännetecknas av omsorg om människa, miljö och samhälle och att bolaget strävar efter att vara en aktiv aktör som har en positiv inverkan i de samhällen som bolaget är verksamt i. Ett välmående närsamhälle är grundläggande för verksamhetens långsiktiga framgång.

På många av de platser som Boliden verkar är bolaget en mycket betydelsefull arbetsgivare och Boliden strävar efter att bidra till både ekonomisk och social utveckling i dessa samhällen. Boliden vill också arbeta för att ständigt lära och bli bättre. Den sociala- och socioekonomiska hållbarhetsanalysen ger förutsättningar för bolaget att bli mer träffsäkert i sitt arbete med att uppfylla visionen och värderingarna samt i att bidra till en hållbar social och ekonomisk utveckling (Boliden, 2023a).

Bolidens vision och värderingar

Syfte

Att tillhandahålla metaller som är nödvändiga för att förbättra samhället för kommande generationer

Vision

Att vara den mest klimatvänliga och respekterade metalleverantören i världen

Värderingar

Omsorg: Vi litar på människor. Vi bryr oss om, och är måna om både vår egen och andras säkerhet. Vi bryr oss om miljön och klimatförändringarna. Vi bryr oss om vår verksamhet, våra intressenter och samhället.

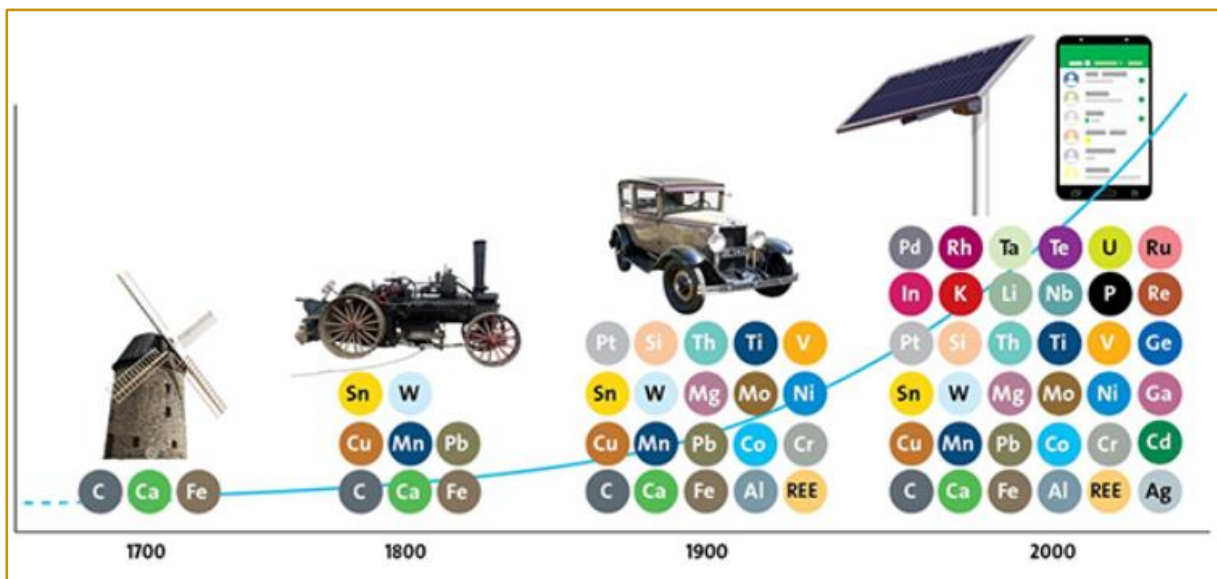
Mod: Vi har modet att utmana våra arbetssätt genom att ständigt lära och på så vis bli bättre. Vi har modet att ta initiativ, fatta beslut och agera. Vi har modet att stå upp för det som är rätt och att flagga om något är fel

Ansvar: Vi är pålitliga, levererar det vi lovat och tar ansvar för våra handlingar. Vi är ansvariga för att vara ambassadörer för Boliden. Vi är ansvariga för att utveckla Boliden genom ständiga förbättringar och innovationer

1.2 Samhällets behov av metaller

Tillgång till metaller och mineral är en förutsättning för det moderna samhället. Det mesta vi omger oss av - mobiler, datorer, fordon, vitvaror, fönsterrutor med mera, består av metaller som koppar, järn och aluminium i olika former. Metaller är också helt nödvändiga för samhällsutvecklingen. Modern teknik som exempelvis elbilar, solpaneler och mobiltelefoner kan innehålla upp emot ett 50-tal olika metaller. Vindkraftverk, batterier och andra klimateffektiva lösningar som krävs för den gröna omställningen behöver dessutom metaller och mineral som vi inte brutit tidigare (SGU, 2023). En stor styrka med metaller är att de är grundämnen och kan återvinnas utan att förstöras, vilket gör dem till bra kretsloppsmaterial. Endast återvinning täcker dock inte dagens och framtidens behov. En växande befolkning och nya tekniska lösningar för klimatet kräver mer metaller och mineral i det cirkulära flödet (SveMin, 2023).

Figur 2: Illustration över hur behovet av metaller ökat över tid. Källa: SGU, 2023

Sverige är en av Europas främsta gruvnationer och står för 93 procent av all järnmalmsproduktion och är också en stor producent av bas- och ädelmetaller. Tillsammans med stål- och metallverken utgör gruvnäringen en stor del av den svenska exportindustrin. Gruvnäringen är också Sveriges äldsta industriella verksamhet med anor ända från 1200-talet. I början av 1900-talet hade Sverige omkring 250 gruvor. Idag har antalet minskat till 12 aktiva metallgruvor samtidigt som den totala produktionen har mer än fördubblats (SveMin, 2023, SGU 2023).

Trots att Sverige är en stark gruvnation sker endast omkring tre procent av den globala metallproduktionen inom EU, samtidigt som EU konsumerar ungefär en tredjedel av de metaller som produceras globalt. Vi använder således mer metaller än vad vi producerar och ett flertal viktiga metaller produceras varken i Sverige eller i Europa. Exempelvis är produktionen av sällsynta jordartsmetaller koncentrerad till få länder och Kina uppskattas stå för cirka 86 procent av världsproduktionen (SGU, 2023).

Detta är ett problem eftersom enskilda länders dominans på råvaru- och mineralområdet, tillsammans med restriktiva handelsåtgärder, kan leda till att tillgången på viktiga metaller försvåras. Vidare finns ett etiskt perspektiv kring att vi använder mer metaller än vad vi producerar då vi därmed lämnar över gruvbrytning och dess konsekvenser för människor och miljö till andra länder att hantera (SveMin, 2023).

1.3 Social hållbarhet och socioekonomi

Begreppet hållbarhet brukar delas in i de tre dimensionerna ekologisk, social och ekonomisk. Alla tre dimensioner behöver beaktas om ett samhälle ska vara hållbart. Social hållbarhet handlar om människor och människors livsbetingelser som till exempel hälsa, trygghet, utbildning, jämlikhet och rättvisa, samt möjligheterna att påverka detta. De mänskliga rättigheterna är grundläggande för social hållbarhet och ett flertal av FN:s globala mål handlar om social hållbarhet och visar på vad begreppet innefattar, se Figur 3. Målen är framtagna för att säkerställa en hållbar utveckling, både globalt och lokalt, och det finns en social dimension i alla mål även om vissa, som till exempel Ingen fattigdom (1) och God hälsa och välbefinnande (3), är mycket tydligt kopplade till social hållbarhet.

Figur 3: FN:s globala mål. Mål 1–6 samt 8, 10, 11 och 16 har tydlig koppling till social hållbarhet, Källa: UNDP, 2023.

Vad som menas med social hållbarhet behöver konkretiseras för varje kontext eller specifikt projekt och vilka sociala aspekter som ska beaktas och analyseras behöver anpassas till det aktuella projektets eller verksamhetens förutsättningar. När det gäller gruvverksamhet är påverkan på aspekter som människors vardagsliv, arbets- och bostadssituation, hälsa, välmående, rättigheter till mark och markanvändning, kultur, lokalsamhälle, omgivning samt rädslor och förhoppningar relevanta att undersöka.

När det gäller socioekonomi saknas det en definition som entydigt förklarar begreppet, men det syftar generellt till att förklara sambandet mellan sociala beteenden och ekonomi. Ofta används begreppet socioekonomi för att beskriva en befolknings eller grupps välbefinnande, livsvillkor eller hälsotillstånd. De socioekonomiska parametrarna som då undersöks är vanligtvis yrke, inkomst och utbildning (SCB, 2023).

Folkhälsomyndigheten beskriver ett socialt hållbart samhälle som:

”Ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader. Ett samhälle med hög tolerans där människors lika värde står i centrum, vilket kräver att människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen. Social hållbarhet är av avgörande betydelse för det demokratiska samhället och är helt nödvändig ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Ett socialt hållbart samhälle tål påfrestningar, är anpassningsbart och förändringsbenäget (resilient).” (Folkhälsomyndigheten, 2022).

1.4 Syfte

Det övergripande syftet med denna sociala- och socioekonomiska hållbarhetsanalys är att få ökad kunskap om, och förståelse för, Bolidens påverkan på lokalsamhället vad gäller sociala och socioekonomiska aspekter för att bolaget på ett mer träffsäkert sätt ska kunna arbeta för att stärka den positiva inverkan och minska den negativa påverkan. Mer konkret är syftet med studien att:

- Beskriva de sociala och socioekonomiska förhållandena i Gällivare kommun samt analysera hur Bolidens gruvverksamhet påverkar dessa förhållanden.
- Undersöka hur närboende, sakägare och lokala aktörer uppfattar att de påverkas av gruvverksamheten samt hur de uppfattar Boliden som bolag och dialogen med Boliden.
- Involvera närboende, sakägare och lokala aktörer i kunskapsbyggandet och stärka dialogen med dessa intressenter.
- Studiens resultat ska kunna utgöra informationsunderlag vid uppföljningar och utvärderingar av hur verksamheten efterlever och uppfyller olika mål, krav och standarder inom hållbarhetsområdet, exempelvis ICMM:s principer och GISTM-standardens krav.

1.5 Tidigare genomförda studier

Boliden har tidigare utfört socioekonomiska studier för bolagets verksamhet i Bolidenområdet, Garpenberg och Aitik. I dessa studerades gruvverksamhetens påverkan på socioekonomiska faktorer i de aktuella samhällena, så som arbetsmarknad, inkomster och föreningsliv etc. Vid verksamheten i Aitik har även en social konsekvensbeskrivning (SKB) gällande det nya dagbrottet i Liikavaara genomförts.

2. Metod

Denna sociala- och socioekonomiska hållbarhetsanalys har genomförts i enlighet med den modell för sociala- och socioekonomiska hållbarhetsanalyser som Boliden har tagit fram i samarbete med Hifab (Hifab AB, 2023). Modellen strukturerar genomförandet av dessa studier och möjliggör jämförelser mellan gruvorter och över tid då de utförs på samma sätt. Genomförandet av denna studie har således haft utgångspunkt i denna modell.

Information och data till studien har inhämtats genom följande metoder:

- Enkätundersökning
- Intervjuer
- Platsbesök
- Statistik- och faktainsamling

De fyra olika metoderna kompletterar varandra då kvantitativ information har samlats in med hjälp av enkäter och statistik, medan kvalitativ information har samlats in via intervjuer, platsbesök och faktainsamling.

Det ska beaktas att information som samlas in via metoder som enkäter, workshops och intervjuer inte är objektiva fakta, utan människors uppfattning och upplevelse av något vid ett givet tillfälle. Människors uppfattning är föränderlig och påverkas av flera olika faktorer och av känslor. Det som händer och sker i samhället och omvärlden vid det aktuella tillfället kan påverka svaren och ställs frågor om dåtiden spelar också minnet in. Med det sagt är den information som dessa metoder samlar in mycket relevant för sociala- och socioekonomiska studier då det till stor del handlar om att förstå människors uppfattningar och upplevelser.

2.1 Informationsinsamling

2.1.1 Enkätundersökning

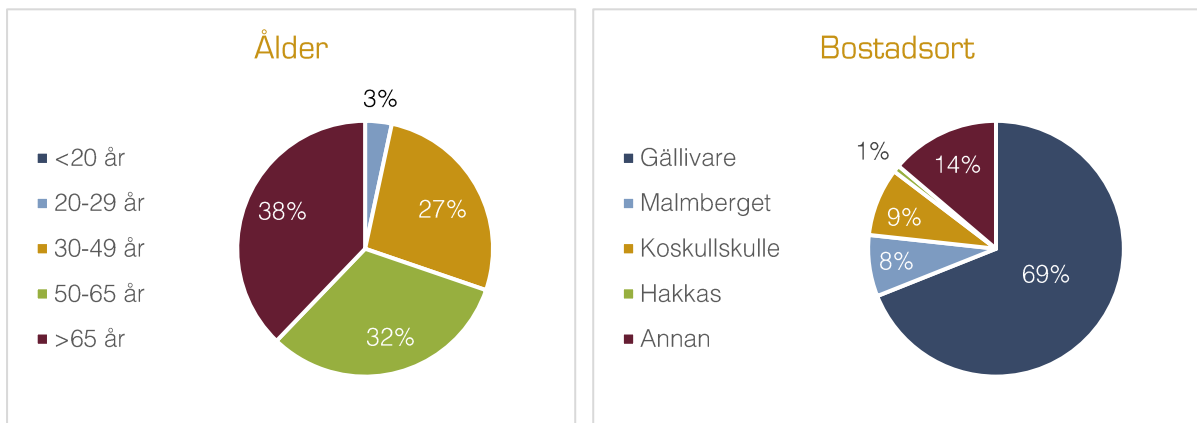
En enkät med ca 30 frågor skickades ut via post till 600 slumpvist utvalda hushåll i kommunens fyra största orter - Gällivare (200st), Malmberget (75st), Koskullskulle (50st) och Hakkas (25st) samt till hushåll med postnummer 982 92, 982 39 och 082 41 (250st). Postnumren valdes utifrån att de geografiskt ligger närmast Aitikgruvan. Syftet med enkäten var att få en uppfattning av hur invånare i samhället uppfattar Gällivare kommun, gruvverksamheten vid Aitik och bolaget Boliden.

Enkäten skickades ut i början av maj 2023 och svarstiden var drygt tre veckor. Till enkäten medföljde ett svarskuvert så att enkäten kunde återsändas med svarspost utan kostnad för respondenten. Det var även möjligt att besvara enkäten digitalt då det i följebrevet fanns en QR-kod med länk till enkäten. Enkät och följebrev återfinns i Bilaga 1.

Totalt inkom 101 svar på utskicket, varav 71 via post och 30 digitalt. Det innebär en svarsfrekvens på 16,8 procent. Det är en låg siffra men ungefär vad som kan förväntas i denna typ av studier och i motsvarighet med svarsfrekvensen i den liknande studien som genomförts för den nedlagda gruvan i Saxdalen 2022.

För att öka antalet svar delades enkäten även ut i samband med samrådsmötet som hölls på Aitik's besökscenter den 19 juni 2023 samt vid spontana samtal med personer och aktörer i Gällivare i samband med platsbesöket. En länk till den digitala enkäten lades även ut på Boliden Aitik's Facebooksida under perioden 27 juni till 4 augusti 2023. När även dessa enkätsvar räknas in har sammanlagt 123 enkätsvar inkommit.

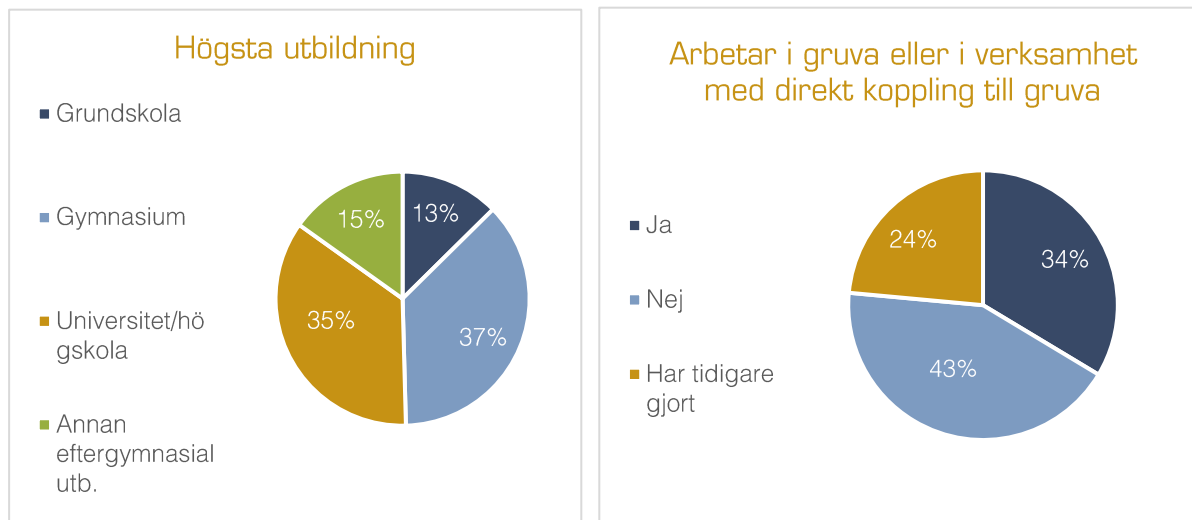
Av de som svarat är 61 procent män och 39 procent kvinnor. Majoriteten är över 50 år och det är få under 30 år och ingen under 20 år som har besvarat enkäten. De absolut flesta är bosatta i orten Gällivare, följt av Koskullskulle och Malmberget, se Figur 4.

Figur 4: Enkätrespondenternas ålder och bostadsort

Av respondenterna är det 50 procent som har universitets- eller annan eftergymnasial utbildning och 58 procent som arbetar eller har arbetat inom gruva/verksamhet direkt kopplad till gruva, se Figur 5.

Det ska således beaktas att enkätrespondenterna är äldre och relativt välutbildade i jämförelse med Gällivares befolkning som helhet. Vidare ska det beaktas att en övervägande del av respondenterna är män och många har en koppling till gruvbranschen.

Figur 5: Enkätrespondenternas högsta utbildning och förhållande till gruvverksamhet

2.1.2 Intervjuer

Intervjuer har genomförts med elva olika lokala aktörer. Syftet med intervjuerna har varit att samla in olika perspektiv på hur bolaget påverkar olika delar av samhället, och ambitionen har därför varit att få en bredd i vilka som intervjuats. Intervjuerna har genomförts via Teams, telefon eller på plats. En intervju har skett via mejl. Vid intervjuerna ställdes ett antal förbestämda frågor, men det fanns även möjlighet för den intervjuade att styra samtalen och ge information som de ansåg relevant. Följande aktörer har intervjuats:

- Gällivare Näringsliv AB
- Näringslivsutvecklare, Gällivare kommun
- Destinationsutvecklare, Gällivare kommun
- Utbildningsledare, Lapplands kommunalförbund (Lapplands lärcentra)
- Dundret ridklubb
- Malmbergets AIF
- GE Maskintjänst
- Norrbottens Bergteknik
- Gällivare Frakt
- Gällivare skogssameby
- Kvinnlig medarbetare på Aitik

2.1.3 Platsbesök

Ett platsbesök på Aitikgruvan och i Gällivare samhälle genomfördes 19–20 juni 2023. I samband med platsbesöket deltog rapportförfattarna vid samrådsmötet som hölls på Aitik's besökscentra den 19 juni med anledning av Bolidens ansökan om att fortsätta driva och utöka verksamheten vid gruvan. Vid samrådsmötet deltog representanter för Boliden samt 15 besökare, främst boende i byarna Leipojärvi och Keskijärvi.

Under platsbesöket genomfördes ett antal intervjuer samt spontana samtal med deltagare vid samrådsmötet, hotellpersonal och besöksvärd vid kommunens informationscenter RE-form.

2.1.4 Statistik och fakta

Statistik har samlats in för Gällivare kommun gällande socioekonomiska aspekter så som demografi, arbete, utbildning, inkomst, hälsa och bostäder. Statistiken har i första hand inhämtats från Statistiska centralbyrån (SCB), men även från Ekonomifakta och Regionfakta. Utöver för Gällivare har även viss statistik inhämtats för grannkommunerna Kiruna och Jokkmokk samt för Norrbottens län och riket som helhet. Detta för att sätta statistiken i relation till något och få en bättre förståelse för siffrorna.

Information och fakta om kommunen har till stor del inhämtats från kommunens hemsida, Gällivare översiktsplan och vid intervjuer med representanter för kommunen. Informationen om Aitikgruvan och bolaget har inhämtats från Boliden via hemsidan, Års- och hållbarhetsredovisningen samt kontakter.

2.2 Ämnesområden

I denna sociala- och socioekonomiska hållbarhetsanalys undersöks och beskrivs sociala och socioekonomiska aspekter för Gällivare kommun samt gruvverksamhetens påverkan på dessa aspekter. De aspekter som har undersökts kan delas in i följande övergripande ämnesområden:

Lokalsamhällets livskraft

Hur påverkar gruvan och Boliden lokalsamhällets livskraft? Med lokalsamhällets livskraft innefattas exempelvis demografi, arbetsmarknad och näringsliv, serviceutbud (privat och offentlig), bostadsmarknad och föreningsliv. Förbättrar gruvan och bolaget samhällets förutsättningar att vara livskraftigt? På vilket sätt i så fall?

Mänskliga rättigheter och ursprungsbefolkning

På vilket sätt påverkar gruvan och Boliden mänskliga rättigheter i lokalsamhället? Hur påverkas exempelvis närboende och samebyar av gruvan och dess effekter? Vilka risker och säkerhetsfrågor är relevanta för närboende och hur stor är oron för eventuella risker kopplade till gruvan?

Kulturhistoria och identitet

Vilken betydelse har gruvan och Boliden för lokalsamhällets kulturhistoria och identitet? På vilket sätt präglar gruvan samhället och människor?

Resultat och analys för ämnesområdena presenteras i kapitel 4.

2.3 Indikatorer

Utöver ämnesområdena ovan undersöks även fyra "indikatorer" i denna studie. Indikatorerna är områden/aspekter som bolaget har större rådighet över och stor möjlighet att påverka. Dessa är viktiga för Boliden att ha kännedom om i sitt utvecklingsarbete. Som indikatorer får de ett mätbart värde, vilket möjliggör uppföljning av indikatorerna över tid och jämförelser mellan Bolidens olika gruvområden.

Nedan beskrivs indikatorerna mer utförligt:

1. *Uppfattning av Bolaget:* Hur uppfattas Boliden i lokalsamhället bland invånare, sakägare, samarbetspartners och andra lokala aktörer? Har bolaget ett positivt anseende och upplevs det vara engagerat i lokalsamhället? Vilka eventuella styrkor och svagheter upplevs finnas?

2. *Information och dialog:* Anser invånare, sakägare, samarbetspartners och andra lokala aktörer att de får tillräcklig och relevant information om Aitikgruvan från Boliden? Hur upplever olika aktörer att dialogen med Boliden fungerar? Hur upplevs bolagets bemötande och hantering av eventuella synpunkter?
3. *Oro för miljöpåverkan, hälsopåverkan samt eventuella faror/risker kopplat till gruvan/gruvområdet:* Upplever invånare, sakägare och andra lokala aktörer oro för hur gruvverksamheten påverkar miljön och människors hälsa? Finns oro för säkerhetsrisker? Vad oroar man sig i så fall för och hur stor är denna oro?
4. *Acceptans av gruvan/gruvområdet:* Finns det acceptans bland invånare, sakägare, samarbetspartners och andra lokala aktörer för Aitikgruvan?

För att ge indikatorerna ett värde är ett eller flera påståenden i studiens enkät kopplade till dem som enkätrespondenterna tar ställning till. Beroende på deras svar räknas ett medelvärde för indikatorerna ut. Följande påståenden i enkäten är kopplade till indikatorerna:

- Min uppfattning av bolaget Boliden Mineral AB är positiv. (indikator 1)
- Jag får tillräcklig och tydlig information från Boliden gällande Aitikgruvan. (indikator 2)
- Jag vet vart jag ska vända mig om jag har synpunkter/frågor kring Aitikgruvan. (indikator 2)
- Jag upplever att mina synpunkter beaktas av Boliden. (indikator 2)
- Jag känner oro för hur Aitikgruvan påverkar människors hälsa. (indikator 3)
- Jag känner oro för eventuella faror/risker kopplat till Aitikgruvan. (indikator 3)
- Jag känner oro för Aitikgruvans miljöpåverkan. (indikator 3)
- Jag tycker det är acceptabelt att Aitikgruvan finns i kommunen. (indikator 4)

Respondenterna tar ställning till påståendena genom att svara på en femgradig skala från "instämmer inte alls" till "instämmer helt" där svarsalternativen har ett värde från 1 till 5. Om alla svarar "instämmer inte alls" blir medelvärdet 1. Om alla svarar "instämmer helt" blir medelvärdet 5. Svarsalternativet "Vet ej" räknas inte in i medelvärdet.

Resultat och analys för indikatorerna presenteras i kapitel 5.

2.4 Avgränsning

Denna hållbarhetsanalys har fokus på den sociala dimensionen av hållbarhet. Den behandlar därmed inte den ekologiska dimensionen och bara delvis den ekonomiska dimensionen. Den ekonomiska dimensionen berörs genom att socioekonomiska aspekter och påverkan på kommunens ekonomi undersöks. Vidare undersöker studien hur Boliden Aitik påverkar social hållbarhet i samhället och inte internt inom bolagets verksamhet, därmed undersöks inte Bolidens interna arbete med social hållbarhet eller arbetsmiljöfrågor. Aitikgruvans påverkan på miljö, övriga ekonomiska förutsättningar samt arbetsmiljöaspekter presenteras av Boliden i andra rapporter.

Geografiskt avgränsas rapporten i första hand till Gällivare kommun eftersom det är här gruvan är lokaliserad och majoriteten av de anställda är bosatta. Det är här gruvan bedöms ha störst påverkan på sociala och socioekonomiska aspekter. I viss mån analyseras även verksamhetens inverkan på Norrbottens län/regionen.

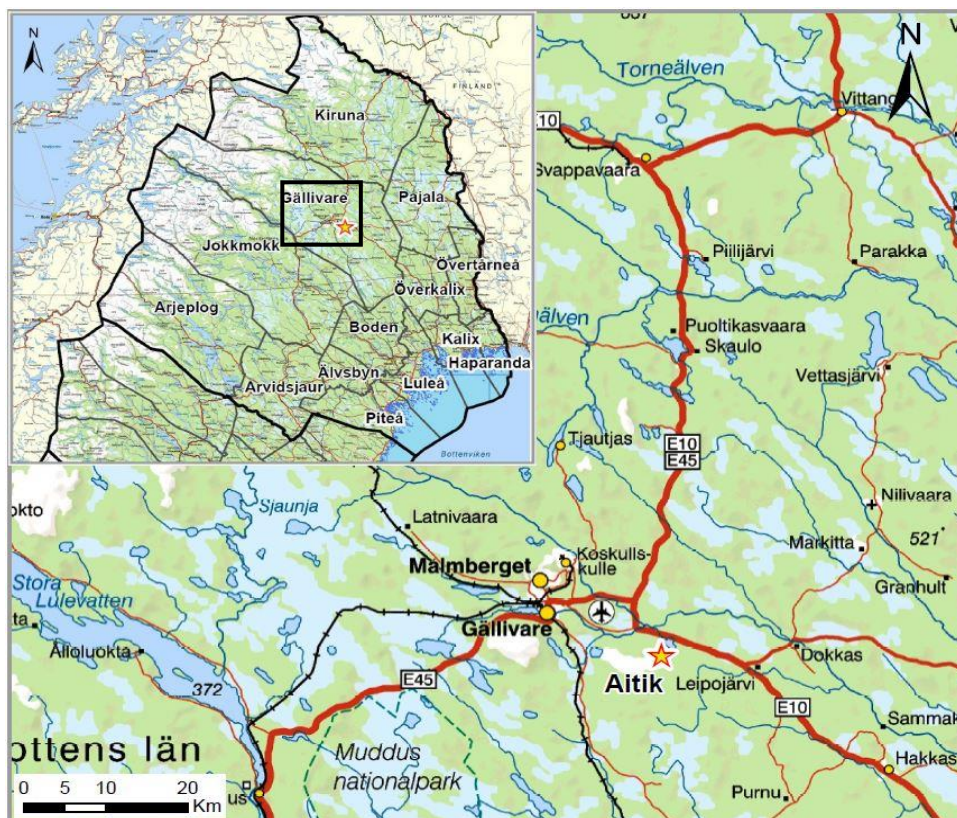
Studien är genomförd under perioden maj – september 2023. Intervjuer genomfördes i juni 2023 och enkätundersökningen var möjlig att besvara från början av maj till och med början av augusti 2023. Det ska beaktas att intervju- och enkätsvar påverkas av det som i övrigt pågår i samhället under denna period. I Gällivare är den pågående samhällsomvandlingen högst påtaglig för alla invånare. I denna process är gruvbolaget LKAB huvudaktör, men alla aktörer, såväl företag, kommun som invånare påverkas av den rådande situationen. Att denna process pågår intensivt i Gällivare nu kan påverka invånarnas inställning till gruvor generellt.

3. Bakgrund

3.1 Aitikgruvan

Aitikgruvan är Europas största koppargruva och ligger cirka 15 km sydost om Gällivare tätort i Gällivare kommun, Norrbottens län, se Figur 6. Gruvan är ett dagbrott, eftersom malmen ligger ytligt och här bryts mineralfyndigheter av kopparkis innehållandes koppar, guld och silver (Boliden 2023a).

Figur 6: Översiktsskarta Gällivare och Aitikgruvan, Källa: Lantmäteriet

Översiktsplanen för Gällivare kommun antogs år 2014 och av den framgår att området där Aitikgruvan är belägen är avsatt för gruv- och industriverksamhet. Aitikgruvan med dess närområde inklusive Liikavaara klassades 2004 av SGU som riksintresse avseende mineralutvinning. Det finns även ett antal andra riksintressen i närheten av Aitik. Rennäring bedrivs i området av Gällivare Skogssameby med kärnområden av riksintresse och flyttleder i närområdet. Gällivare flygplats är belägen ca 15 km NV om Aitikgruvan och väg E10, som löper strax norr om Aitik, är av riksintresse för kommunikation (Gällivare kommun, 2014).

Söder om Aitikgruvan finns ett större sammanhängande myr- och urskogslandskap som markägaren Sveaskog avsatt som en ekopark. Vattendraget sydost om Aitik gruvan, Yli-Leipojoki -systemet, är klassat som Natura 2000-område liksom bäcken Myllyjokis källflöden söder om sandmagasinet. Vidare är Torne- och Kalixälven med biflöden Natura 2000-klassade (Länsstyrelsen Norrbotten, 2020).

3.1.1 Historik och status

Kopparfyndigheten vid Aitik hittades redan på 1930-talet då två malmkroppar med kopparkis lokaliserades, Liikavaara västra och Liikavaara östra. Dock var det först 1968, då erforderlig utrustning och teknik kom på plats, som en ekonomiskt lönsam malmbrytning kunde inledas vid Liikavaara västra, där Aitikgruvan är lokaliserad. Vid starten producerades ca 2 miljoner ton (Mton)

malm men under åren har produktionen ökat och gruvan byggts ut ett flertal gånger. Nuvarande tillstånd från år 2014 medger att 45 Mton malm kan brytas årligen och under 2022, som var ett rekordår, producerades drygt 43 Mton anrikad malm i Aitikgruvan. Aitiks försäljningsintäkter samma år var cirka 86 miljarder kr (Boliden, 2023a).

Boliden har ansökt om och erhållit miljötillstånd för att öppna ett nytt dagbrott vid Liikavaara östra, cirka tre km nordost om Aitik, där en fyndighet lik den i Aitik finns. Förberedelser pågår för att produktion ska kunna påbörjas där under början av 2024 och pågå i ca tio år. Vidare pågår dammsäkerhetshöjande åtgärder vid Aitikgruvan vilket innebär en förstärkning av dammkonstruktionen och att framtida deponeringen av anrikningssand säkerställs.

Framtiden för gruvan ser ljus ut då mineralreserverna uppskattas vara stora och Boliden planerar att fortsätta driva verksamheten i Aitik fram till minst år 2046. För detta krävs dock att dagbrottet utvidgas och fördjupas samt en ökad kapacitet för deponering av gråberg och anrikningssand. Det innebär bland annat att gråbergssupplag kommer behöva flyttas och bli större samt att sandmagasinet utökas och bli högre.

Mot bakgrund av detta ansöker Boliden under 2023 om tillstånd för att fortsätta driva och utveckla verksamheten i Aitik. I samband med ansökan genomför Boliden samråd i syfte att säkerställa att berörda myndigheter, intilliggande fastighetsägare, närboende, rennärning, övriga berörda och allmänhet ska få möjlighet att lämna synpunkter och ställa frågor kring den fortsatta och utökade verksamheten vid dagbrottet (Boliden, 2023d).

Figur 7: Vy över dagbrottet vid Aitikgruvan, Foto: Hifab AB, 2023

Aitikgruvan i siffror (2022)

Typ av gruva: Dagbrott med kopparkis innehållandes koppar, guld och silver.

Gruvdjup: ca 450 meter

Startår: 1968

Medelantal anställda: ca 930

Försäljningsintäkter: cirka 86 miljarder kr

Volym anrikad malm: cirka 43 miljoner ton

Mineraltillgång*: 1 147 miljoner ton

Mineralreserv:** 1 131 miljoner ton

Mineraltillgång* är en koncentration eller förekomst av mineraler i berggrunden i en sådan form, kvalitet och kvantitet att det finns rimliga möjligheter till eventuell ekonomisk utvinning. Mineraltillgångar klassificeras i kategorierna antagen, indikerad och känd efter ökande kännedomsggrad. *Mineralreserv* är den tekniskt brytbara och ekonomiskt lönsamma delen av känd och/eller indikerad mineraltillgång. Mineralreserv delas upp i bevisad och sannolik mineralreserv (Boliden, 2023a)

3.1.2 Gruvområdets uppbyggnad

På gruvområdet finns det stora dagbrottet som är cirka tre km långt, en km brett och som mest cirka 450 meter djupt och det mindre dagbrottet Salmijärvi, som nu är slutbrutet och i framtiden planeras att användas som vattenmagasin. På området finns även sandmagasin, gråbergsupplag, klarningsmagasin och ett antal fasta anläggningar och byggnader, bland annat malmkrossanläggningar, anrikningsverk, verkstäder, bangård och kontor, se Figur 8.

Figur 8: Flygbild över gruvområdet, Källa: Boliden, 2023a

Efter brytning krossas malmen i eller vid dagbrottet och transporteras via transportband till anrikningsverket där de värdefulla ämnena separeras från malmen. Avfallet som uppstår vid anrikningsprocessen består främst av sten och sand (anrikningssand) och pumpas till sandmagasinet/dammanläggningen för deponering. I sandmagasinen deponeras anrikningssanden tillsammans med processvatten. Överskottsvatten från sandmagasinet leds till klarningsmagasinet, för att sedan återanvänds i processen eller renas innan det återförs till omgivande vattendrag.

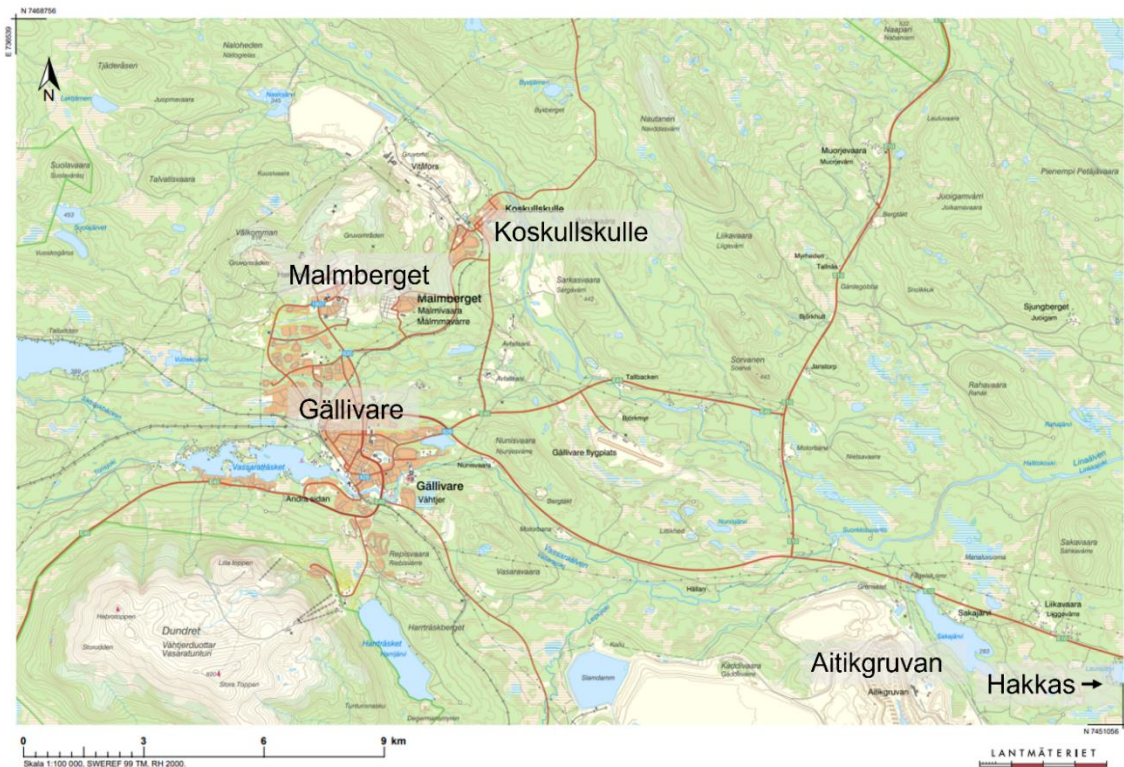
Produkten, ett kopparkoncentrat, transporteras med järnväg till Rönnskärsverket från en egen bangård som är ansluten med ett stickspår till Malmbanan. Förutom malm bryts även gråberg för att frilägga malmen, vilket medför stora upplag av gråberg som deponeras i anslutning till dagbrottet (Boliden, 2020).

Sandmagasin och tillhörande dammkonstruktioner är generellt det som inom gruvindustrin har störst risk att orsaka skada för omgivningen vid ett eventuellt haveri. Ett dammhaveri innebär att dammen brister och att förorenat vatten och sand kan strömma ut okontrollerat. Det kan i sin tur leda till omfattande översvämningar och skador på infrastruktur och bebyggelse och i värsta fall medföra fara för människors liv.

Som nämnts ovan pågår det vid Aitik ett arbete med dammsäkerhetshöjande åtgärder på sandmagasinets dammar då det uppdagats att det finns brister i hållfastheten. Dammsäkerhet är ett särskilt prioriterat område för Boliden och som medlem av ICMM (*The International Council on Mining and Metals*) samt i linje med kraven i GISTM (*Global Industry Standard on Tailings Management*) implementerar Boliden de senaste internationella riktlinjerna inom området (Boliden, 2023d).

3.2 Gällivare kommun

Gällivare kommun är en av Sveriges nordligaste kommuner och ligger cirka tio mil norr om polcirkeln i Norrbottens län. Här bor drygt 17 400 invånare varav de flesta i tätorten Gällivare. Namnet Gällivare kommer från det lulesamiska namnet Jiellovárre som betyder sprickberget. Det syftar på "sprickan" eller tvärdalen som finns mellan Vålkomnaberget i Malmberget och lågfjället Dundret i Gällivare. De största tätorterna i kommunen utöver Gällivare är Malmberget, Koskullskulle och Hakkas, se Figur 9.

Figur 9: Karta över Gällivare tätort, Malmberget och Koskullskulle, Källa: Lantmäteriet, 2023

Till ytan är Gällivare Sveriges tredje största kommun, näst efter Kiruna och Jokkmokk och Gällivare utgör nära fyra procent av Sveriges totala yta (SCB, 2019). Grannkommuner är Kiruna, Jokkmokk, Boden, Pajala och Övertorneå. I nordväst gränsar kommunen till Norge, se karta i Figur 6.

Gällivare beskrivs ofta som en glesbygdskommun och till följd av stor landareal och relativt litet invånarantal har kommunen en låg befolkningstäthet. Tillväxtanalys klassar dock Gällivare som en "tät kommun avlägset belägen", med det menas att kommunen, trots sin stora yta, har en stor andel av befolkningen samlad i tätort (Gällivare). Att kommunen är avlägset belägen innebär att mer än 50 procent av befolkningen har mer än 45 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare (Tillväxtanalys, 2021). Närmsta tätort med mer än 50 000 invånare är Umeå, som ligger drygt fem timmars bilresa söderut. I övrigt är närmsta större tätorter Kiruna, Luleå och Piteå.

Gällivares historia som samhälle går tillbaka till 1690-talet, då järnmalm hittades i berget Illuvar, numera Malmberget. Under denna tid utgjordes befolkningen i området främst av samer. År 1738 beslutade riksdagen att bygga en kyrka i Gällivare för att säkerställa invånarnas kristnande. Kyrkan placerades intill Vassara älv och i anslutning till kyrkan utvecklades sedan Gällivare ort i takt med att gruvverksamheten växte (Norrbottens museum, 2023). Längre var Malmberget kommunens största ort men sedan slutet på 1980-talet är det Gällivare som är den största orten i kommunen. Dock har orterna nästan kommit att växa ihop då det bara är ca fem km mellan dem.

Kommunens två gruvor, Malmberget och Aitikgruvan, präglar kommunen starkt och just nu pågår stora förändringar då större delen av samhället Malmberget avvecklas till följd av LKAB:s järnmalsbrytning under samhället. I takt med gruvbrytningen uppstår riskområden som gör att bostadsområden successivt töms och rivs. Vissa byggnader flyttas till Gällivare eller Koskullskulle, men det mesta rivs och ersätts med nya byggnader och bostäder. Denna samhällsomvandling innebär en stor omställning för både invånare och kommun och medför omfattande investeringar i nya bostäder, lokaler och infrastruktur. Byggprojekten som pågår runt om i Gällivares samhälle till följd av detta är många. Nyligen invigdes Kunskapshuset, som fått uppmärksamhet internationellt för sin design och tidigare har även en friidrottsarena samt en is- och evenemangsarena invigts. Ett multiaktivitetshus med plats för olika typer av idrotts-, kultur- och fritidsaktiviteter förväntas stå klart år 2027 (Gällivare kommun, 2023a).

Marken, som LKAB tar över i Malmberget och som inte omedelbart blir industriområde, ska enligt LKAB göras om till parkliknande områden som en övergång mellan det avstängda industriområdet och närliggande bebyggelse (LKAB, 2023).

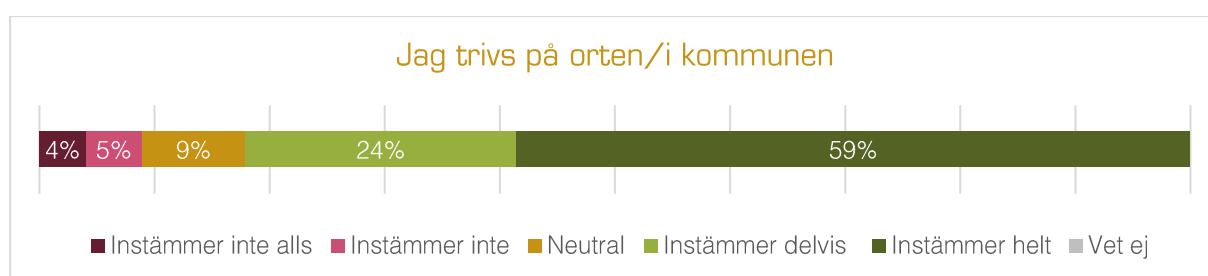

Figur 10: Vy över Gällivare och Dundret, Foto: Daniel Olausson/Gällivare kommun

De satsningar som nu görs inom industrin och fossilfri energiproduktion i norra Sverige (den gröna omställningen) innebär stora möjligheter för Gällivare kommun och det finns stora förhoppningar om vad detta ska leda till. Kommunens ambition är att växa, utvecklas och att Gällivare ska bli en "arktisk småstad i världsklass" (Gällivare kommun, 2023a).

Vid studiens enkätundersökning fick respondenterna ta ställning till påståendet "Jag trivs på orten/i kommunen". Resultatet ger ett gott betyg till Gällivare då så många som 83 procent har svarat att de instämmer helt eller delvis, se Figur 11. Endast nio procent anger att de inte instämmer medan lika många är neutrala. I kommentarer till påståendet lyfts närheten till naturen och fjällen återkommande fram som kommunens stora styrka. liksom lugnet och närheten till "det vardagliga livet". Gällivare påpekas också vara en lagom stor ort där livspusslet blir enkelt och det är bra för barn att växa upp. Bland de mer negativa kommentarerna är det främst brist på utbud av service i form av nöjen, affärer och evenemang som lyfts fram. I några kommentarer påpekas också att påverkan från gruvindustrin är tydlig i samhället, på både gott och ont.

Figur 11: Enkätrespondenternas svar på påståendet: "Jag trivs på orten/i kommunen"

Vid intervju med kommunens näringslivsutvecklare påpekas att kommunen arbetar hårt för att vända den negativa befolkningsutvecklingen och locka fler invånare att bosätta sig i kommunen. Gällivare kommun har en målsättning om att nå 20 000 invånare.

Det händer mycket i kommunen nu till följd av de stora investeringar som görs i Norrbotten i samband med den gröna omställningen. Kommunen befinner sig i ett spännande utvecklingsskede, men det påpekas att inte alla, däribland den kommunala organisationen, hänger med på den snabba utvecklingen som sker (Gällivare kommun, 2023b).

4. Samhällets förutsättningar och gruvans påverkan

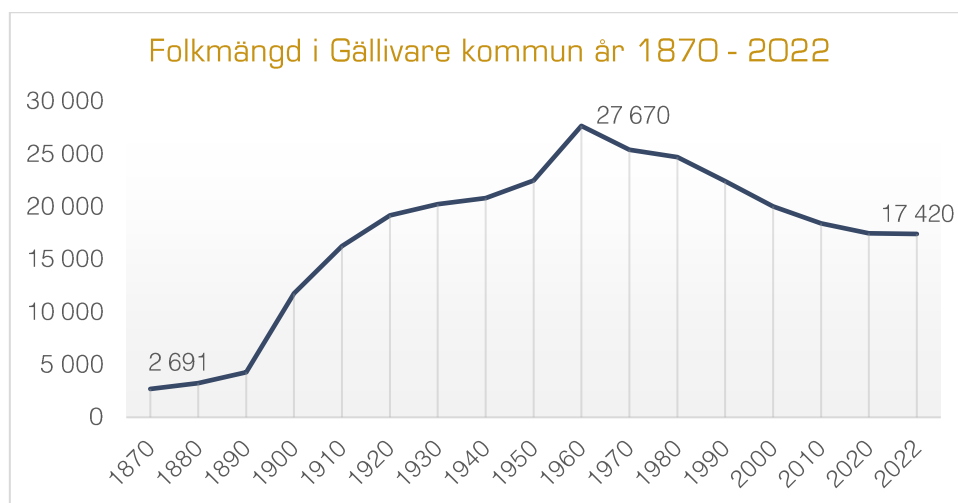
I följande kapitel beskrivs Gällivare som samhälle med fokus på sociala och socioekonomiska aspekter samt gruvverksamhetens påverkan på dessa aspekter. Kapitlet bygger på den fakta- och statistikinsamling samt enkätundersökning, platsbesök och intervjuer som genomförts i studien. Informationen presenteras i kapitel 4.1 - 0, uppdelat på ämnesområdena Lokalsamhällets livskraft, Mänskliga rättigheter och ursprungsbefolkning samt Kulturhistoria och identitet

4.1 Lokalsamhällets livskraft

Ett lokalsamhälles livskraft beror till stor del på hur många människor som bor och arbetar där, hur arbetsmarknaden ser ut, vilket serviceutbud (privat och offentlig) som finns samt möjligheter till en rik och meningsfull fritid. I detta kapitel beskrivs Gällivares förutsättningar vad gäller demografi, arbetsmarknad, ekonomi, utbildning, service, bostäder, föreningsliv och turism samt hur Aitikgruvan bedöms påverka dessa aspekter.

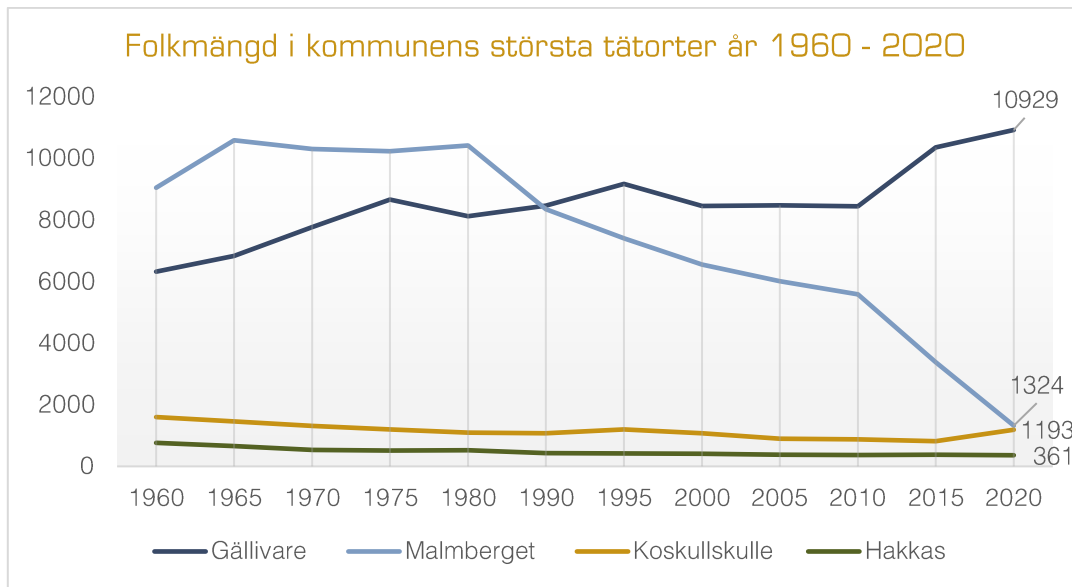
4.1.1 Demografi

Kommunens invånarantal har till stor del utvecklats i takt med gruvindustrins utveckling och uppsvinget i malmbrytningen som skedde i slutet av 1800-talet till följd av malmbanans tillkomst avspeglas tydligt i kommunens befolkningsutveckling. Från slutet av 1800-talet ökade befolkningen kraftigt från knappt 3 000 invånare till 20 000 invånare i början av 1900-talet, se Figur 12. Som störst var kommunens invånarantal under 1960-talet med över 27 000 invånare. Idag har kommunen cirka 17 400 invånare. I Norrbottens län, med ca 250 000 invånare, ligger Gällivare på plats fem befolkningsmässigt (SCB, 2023).

Figur 12: Folkmängd i Gällivare kommun år 1870–2022, Källa: SCB

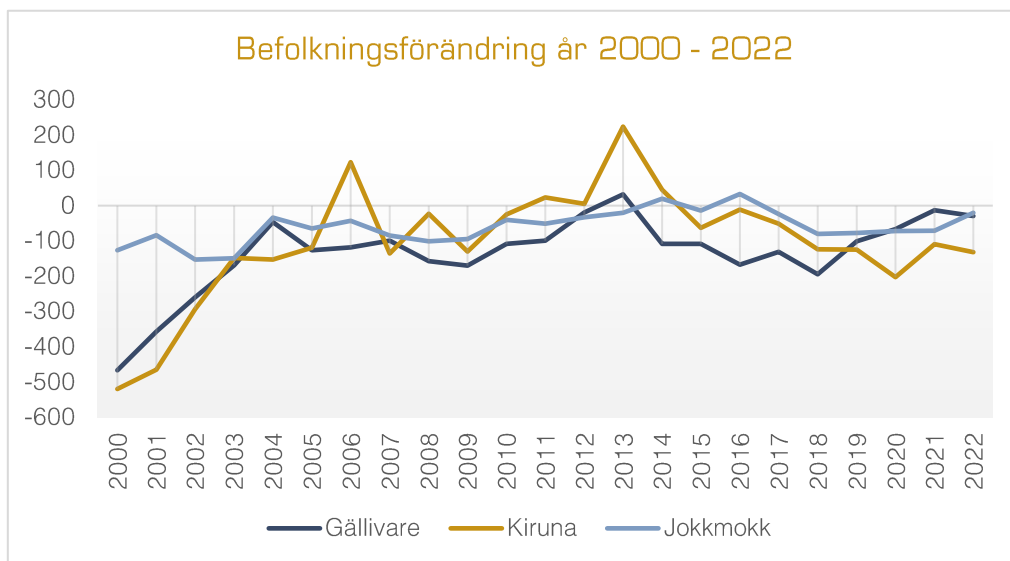
Till en början var det främst Malmberget som växte befolkningsmässigt och länge var Malmberget den största orten i kommunen. Men i och med kommunreformen 1971 blev Gällivare huvudort och allt eftersom gruvan under Malmberget expanderat har bostäder, byggnader och människor succesivt flyttat från Malmberget till Gällivare. Diagrammet i Figur 13 nedan visar att befolkningen i Malmberget tydligt minskat sedan 1980 samtidigt som befolkningen i Gällivare ökat och idag är Gällivare den klart största orten i kommunen.

Figur 13: Folkmängd i kommunens största orter år 1960–2020, Källa: SCB

Även om Gällivare som ort växer har befolkningsutvecklingen i kommunen som helhet varit negativ sedan 1960-talet. Både flyttnettot och födelsenettot är negativt vilket betyder att kommunens befolkningsminskning beror på både utflyttning och lågt födelsetal. Mellan år 2021 och 2022 minskade antalet invånare i kommunen med 29 personer vilket motsvarar en minskning på 0,2 procent av befolkningen. Det ligger i paritet med minskningen i Norrbottens län medan befolkningen i riket som helhet ökade med 0,6 procent (SCB, 2023). Vad minskningen beror på har troligtvis flera förklaringar men den generella urbaniseringstrenden, som innebär att människor flyttar från glesbygden till storstäder, är viktig.

Den negativa befolkningsförändringen är inte unik för Gällivare. I Figur 14 nedan visas en jämförelse med grannkommunerna Kiruna (ca 22 400 invånare) och Jokkmokk (ca 4 800 invånare). Sedan år 2000 har förändringen, med få undantag, varit negativ för de tre kommunerna. Trenden gäller för de flesta kommuner i Norrbottens län med undantag för Luleå och Piteå (SCB, 2023).

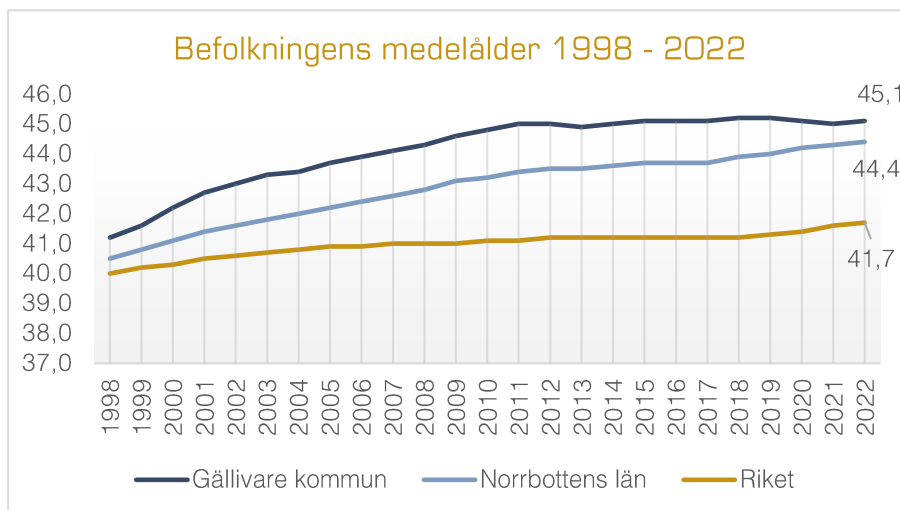

Figur 14: Befolkningsförändring (i antal personer) i de tre kommunerna Gällivare, Kiruna och Jokkmokk år 2000 – 2022, Källa: SCB

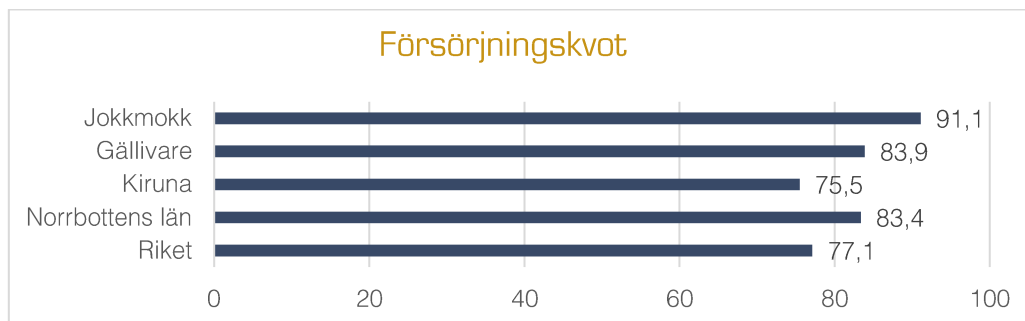
Andelen kvinnor i Gällivare är 47,9 procent medan andelen män är 52,1 procent. Det innebär en lägre andel kvinnor jämfört med genomsnittet för riket som är 49,6 procent (SCB, 2023). Det kan finnas flera anledningar till underskottet av kvinnor i kommunen men en förklaring är att flyttbenägenheten bland unga kvinnor i kommunen är hög, betydligt högre än bland unga män. Störst flyttbenägenhet har kvinnor i åldern 19–23 år, då över 25 procent av gruppen väljer att flytta från kommunen. Samma siffra för män ligger på omkring 10 procent (Gällivare kommun, 2018).

Kommunen har en mindre andel barn och unga personer under 30 år samt personer i åldern 35–54 år jämfört med riket. Andelen personer 30–34 år samt 55–89 år är däremot större än i riket som helhet. Antalet barn och unga i åldern 0–20 år är det lägsta i kommunen sedan mätningarna startade 1968. Dock har antalet födda barn ökat de senaste åren till följd av att de stora barnkullar som föddes under 1990-talet nu bildar familj. Att Gällivare har en stor andel äldre invånare medför att medelåldern i kommunen är hög. Medelåldern har ökat kontinuerligt över tid men tycks nu ha stannat av och bedöms enligt prognos ligga kvar kring 45 år de kommande åren, se Figur 15 (Gällivare kommun 2018, SCB 2023).

Figur 15: Förändring av befolkningens medelålder mellan åren 1998 – 2022, Källa: SCB

Befolkningen i åldern 20–64 år är de som förväntas vara mest yrkesverksamma och som ska försörja resten av befolkningen (arbetsför befolkning). När befolkning i denna ålder minskar medan de andra åldersgrupperna i befolkningen ökar påverkas försörjningskvoten¹ negativt eftersom allt färre ska försörja allt fler. I Gällivare är försörjningskvoten 83,5 vilket är högre än för både länet och riket som helhet, se Figur 16 (Regionfakta, 2023).

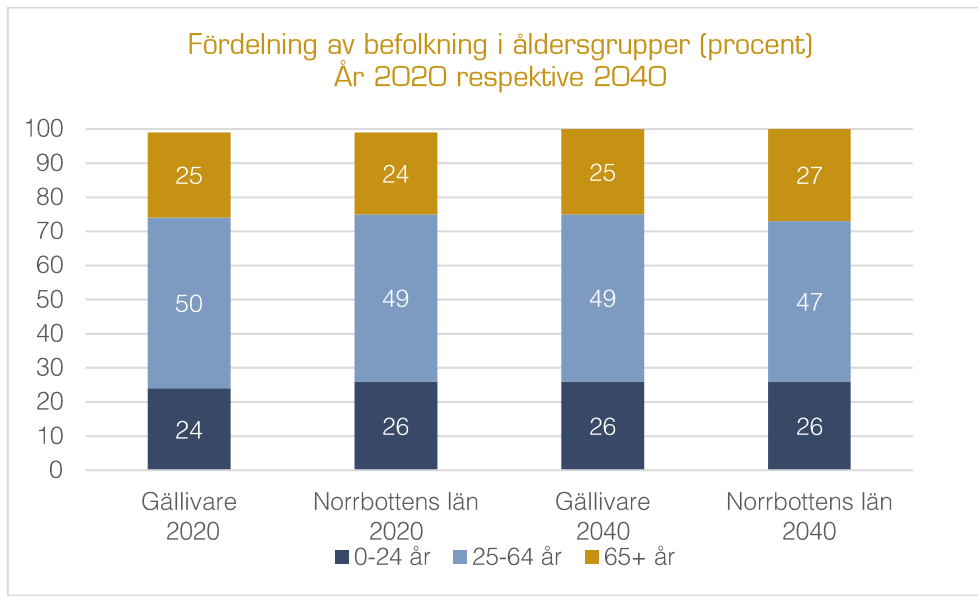
Figur 16: Försörjningskvot i Jokkmokk, Gällivare och Kiruna kommuner samt i länet och riket, Källa: Regionfakta

¹ Demografisk försörjningskvot = summan av antal personer 0–19 år och antal personer 65+ år dividerat med antal personer 20–64 år och därefter multiplicerat med 100. En försörjningskvot på 83 innebär att på 100 personer 20–64 år finns det 83 personer som är yngre/äldre. Ju högre kvot desto tyngre försörjningsbörda.

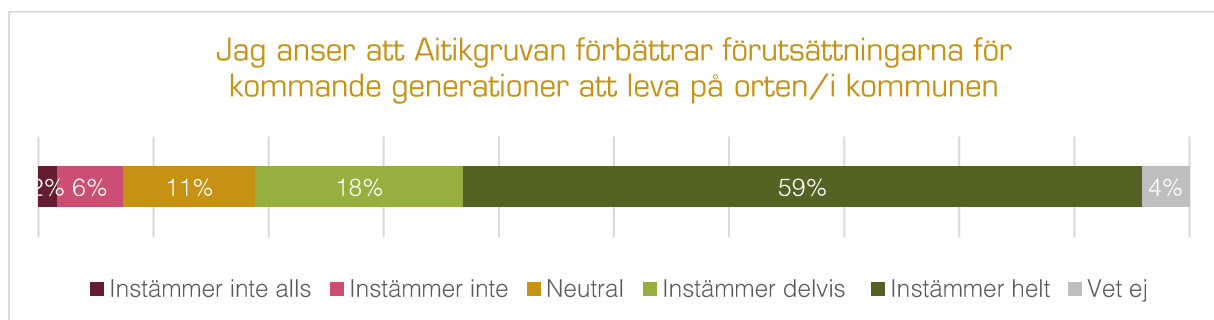
4.1.1.1 Befolkningsprognos

Gällivare kommun har ett mål om att ha 20 000 invånare år 2030 (Gällivare kommun, 2023). Även om kommunen arbetar för detta så ser målsättningen inte ut att kunna nås utifrån nuvarande demografiska förutsättningar. Enligt SCB:s prognos kommer kommunens befolkning tvärtom att minska till 14 800 invånare år 2040. I antal räknat beräknas Gällivares befolkning minska mest av alla Norrbottens kommuner. Positivt är att andelen barn och unga bedöms öka. Andelen äldre bedöms bli stabil medan andelen i de mest förvärvsaktiva åldrarna beräknas minska, se Figur 17 (SCB, 2021).

Figur 17: Fördelning av befolkning i åldersgrupper år 2020 respektive år 2040 (prognos), Källa: SCB

Resultat från denna studies enkätundersökning visar att hela 77 procent av respondenterna instämmer helt eller delvis i påståendet "Jag anser att Aitikgruvan förbättrar förutsättningarna för kommande generationer att leva på orten/i kommunen", se Figur 18. Kommentarer till påståendet tydliggör att gruvverksamheten genererar arbetstillfällen både i Aitik och hos andra företag i samhället vilket möjliggör för människor att bo kvar eller flytta hit, vilket i sin tur genererar service och ett fungerande samhälle. Några mer tveksamma kommentarer lyfter oro för vad gruvans långsiktiga miljöpåverkan kommer betyda för framtida generationer och vad som händer med arbetskraften den dag verksamheten läggs ner.

Figur 18: Enkätrespondenternas svar på påståendet: "Jag anser att Aitikgruvan förbättrar förutsättningarna för kommande generationer att leva på orten/i kommunen".

4.1.2 Näringsliv och arbetsmarknad

Gällivare kommun är en typisk bruksort och kommunens näringsliv är starkt specialiserat till gruvnäringen och tillhörande serviceindustri. Gruvnäringen utgör basen för näringslivet och är den enskilda bransch som genererar flest arbetstillfällen. Utöver kommunen är Boliden och LKAB de

största arbetsgivarna och baserat på siffror från 2022 arbetar över 20 procent av de anställda i kommunen för något utav dessa företag. Av de övriga 15 största arbetsgivarna är flera kopplade till gruvindustrin då de utför entreprenad- eller servicetjänster för gruvindustrin, se Tabell 1 (Regionfakta, 2023).

Tabell 1. De 15 största arbetsgivarna i Gällivare kommun, Källa: Regionfakta

Kommunens 15 största arbetsgivare	Procentuell andel av totalt antal anställda i kommunen	Antal anställda
GÄLLIVARE KOMMUN	21,2	1 975
LKAB	12,6	1 175
BOLIDEN MINERAL AB	9,9	925
REGION NORRBOTTEN	8,9	825
GÖRAN ERIKSSON MASKINTJÄNST AB	2,4	225
LAPPLANDS KOMMUNALFÖRBUND	1,3	125
NORDSTRÖM ASSISTANS AB	1,3	125
MATBUTIKEN SOMMARVÄGEN AB	0,8	75
COOP NORRBOTTEN EK. FÖRENING	0,8	75
PAASANNE AKTIEBOLAG	0,8	75
LARS ALMGRUNDS ÅKERI AKTIEBOLAG	0,8	75
SAMHALL AKTIEBOLAG	0,8	75
COMPASS GROUP AB	0,8	75
POLISMYNDIGHETEN	0,8	75
ZEPPELIN SVERIGE AB	0,8	75
Totalt för de 15 största i kommunen	64,2	5 975

Gruvindustrin är inte bara stor i Gällivare kommun utan i hela Norrbottens län då fem av Sveriges tolv aktiva gruvor återfinns i Norrbotten. Utöver Aitikgruvan och LKAB:s järnmalmgruva i Malmberget har LKAB två gruvor i Kiruna kommun och Kaunis Iron driver sedan 2018 en gruva i Pajala kommun (SGU, 2023). LKAB är länets fjärde största arbetsgivare och Boliden är länets 16:e största. Tillsammans med Västerbottens län, där fyra gruvor samt smältverket Rönnskär återfinns, är Norrbotten även internationellt sett ett starkt kluster för metall- och mineralutvinning. Boliden och LKAB är ledande gruvbolag på den europeiska marknaden, även om de är små i internationella jämförelser, är de tekniskt ledande inom sina respektive nischer (Länsstyrelsen Norrbotten et al., 2015).

Styrkan i att ha gruvnäringen som bas är att gruvbolag är stabila och långsiktiga arbetsgivare som genererar många kringverksamheter. Gruvverksamhet är i hög grad platsbunden eftersom fyndigheterna ligger där de ligger och verksamheten löper därmed liten risk att utlokaliseras till en annan region eller annat land. Den erbjuder därför en tryggare bas för ekonomisk utveckling i regionen än vad många andra mer flyttbara industrier kan ge (Tillväxtanalys 2009).

Att näringslivet i så hög grad domineras av en näring innebär dock även en sårbarhet då kommunens företag i hög grad blir beroende av gruvorna och av malmprisets utveckling på världsmarknaden. Gällivare har emellertid fördelen av att ha två gruvor i kommunen och båda gruvbolagen gör nu stora investeringar inför framtiden. I dagsläget upplevs det därför inte finnas någon större oro för näringslivet. Kommunens näringslivsbolag Gällivare Näringsliv AB påpekar att gruvnäringen är oerhört viktig och utgör grunden i näringslivet men att det samtidigt behövs en större bredd för att minska kommunens sårbarhet och öka kommunens attraktivitet (Gällivare Näringsliv AB, 2023).

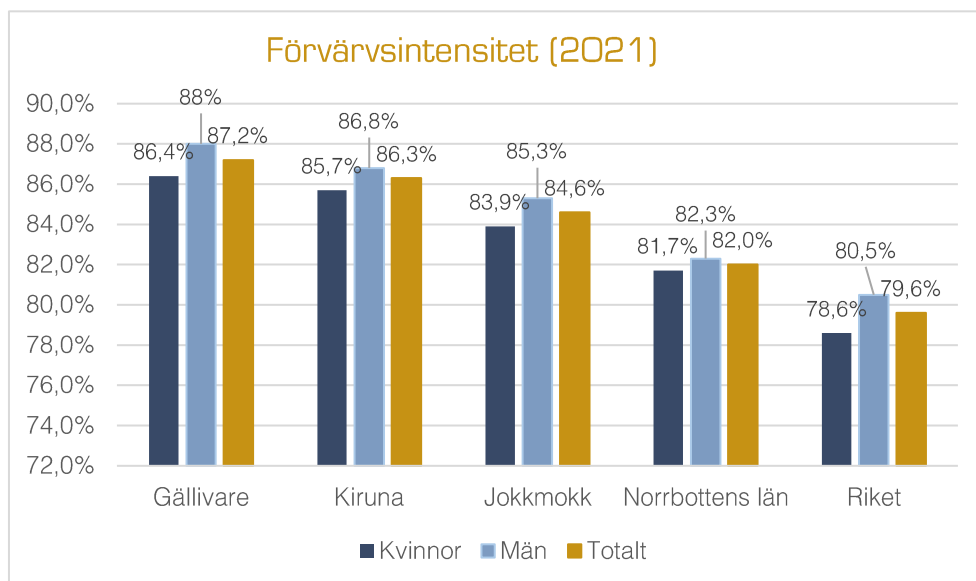
För ett diversifierat näringsliv krävs ett bra lokalt företagsklimat där befintliga företag kan växa och nya starta. Varje år presenterar Svenskt Näringsliv en ranking av företagsklimatet i Sveriges kommuner. Syftet är att visa var i landet det är bäst att starta och driva företag. Rankingen bygger till stor del på en enkätundersökning bland företag och innehåller totalt 18 faktorer som viktas olika tungt. Gällivare får dåligt betyg och ligger på plats 274 av 290 i rankingen (2022). Kommunen har länge legat dåligt i denna ranking och har dessutom tappat placeringar de senaste åren. De faktorer som företagen ger sämst betyg är tillgång till kompetens, dialog med kommunens beslutsfattare och kommunpolitikerna och tjänstemännens attityd till företagande. För dessa faktorer får Gällivare sämst betyg av alla kommuner (Svenskt Näringsliv, 2023).

Vid intervju med representant för Gällivare Näringsliv AB påpekas att detta är något som diskuteras mycket inom kommunen. Viss oförståelse finns för det dåliga betyget då det går bra för många av Gällivares företag, men långa handläggningstider bedöms vara en anledning. Gällivare näringsliv påpekar att det är tråkigt att företagen upplever bemötandet som dåligt och arbetar med att förbättra dialogen med företag och hoppas kunna stiga i rankingen (Gällivare Näringsliv AB, 2023).

Den bransch som utöver gruvindustrin bedöms ha störst potential att växa och utgöra ett "andra ben" i näringslivet är besöksnäringen. Gällivare har stor potential med tanke på naturen och fjällmiljön som kommunen hyser. Det har vid flertalet intervjuer påpekats att gruvbolagen i kommunen skulle kunna bidra ännu mer till att utveckla Gällivare som en intressant destination och plats. Det skulle på sikt gynna såväl besöks- som gruvnäringen, eftersom gruvnäringen är beroende av befolkningstillväxt och ett brett rekryteringsunderlag (Gällivare Näringsliv AB 2023, Gällivare kommun 2023c).

De satsningar som görs i norra Sverige till följd av den gröna omställningen märks av i Gällivares näringsliv. Ett exempel är "Hybrit", en anläggning för att tillverka fossilfritt stål som drivs som ett samarbetsprojekt av SSAB, LKAB och Vattenfall. Gällivare Näringsliv upplever att det sker mycket inom näringslivet just nu. Det är fler företag än tidigare som vill etablera sig och även fler större företag som köper upp mindre lokala företag för att etablera sig i Gällivare (Gällivare Näringsliv AB, 2023).

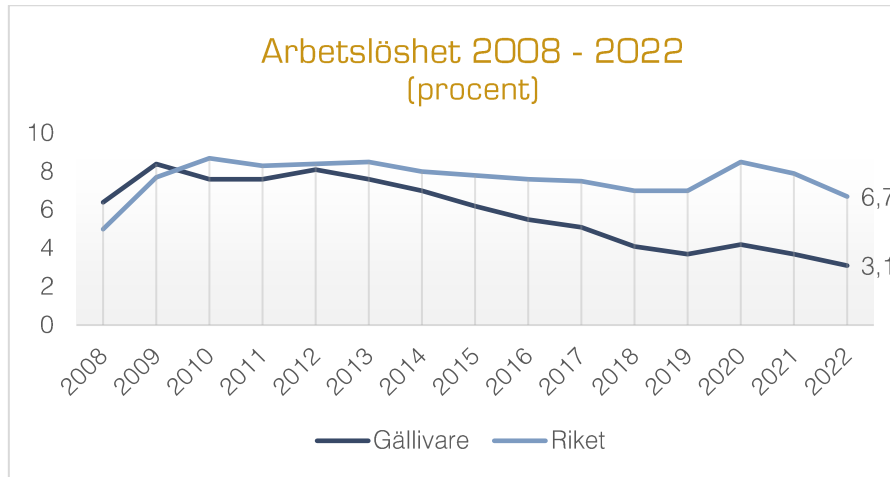
Förvärvsintensiteten, som anger hur stor andel av kommunens invånare mellan 20–64 år som förvärvsarbetar, är hög i Gällivare och ligger på 87,2 procent. Det är högre än i såväl grannkommunerna Kiruna och Jokkmokk som i länet och riket som helhet, se Figur 19 (SCB, 2023).

Figur 19: Förvärvsintensitet (20–64 år) i Gällivare, Kiruna och Jokkmokk kommuner samt Norrbottens län och riket, Källa: SCB

Andelen arbetslösa i Gällivare är liten och ligger på endast 3,1 procent vilket kan jämföras med samma siffra för riket som ligger på 6,7 procent, se Figur 20. Gällivare har bland den lägsta arbetslösheten i Sverige (Ekonomifakta, 2023).

Figur 20: Andel arbetslösa i Gällivare kommun jämfört med riket år 2008 – 2022, Källa: Ekonomifakta

Att arbetslösheten är så låg leder till hög konkurrens om arbetskraft och i enkätundersökningen och nästan samtliga intervjuer som genomförts under denna studie har bristen på arbetskraft framförts. Arbetsgivare har svårt att rekrytera i den omfattning de önskar och/eller får i relativt stor utsträckning anställa arbetskraft boende på annan ort som pendlar till Gällivare. Samtliga entreprenörer som intervjuats i denna studie bedömer att ungefär hälften av deras anställda är bosatta på annan ort.

Arbetspendlingen bekräftas av statistik som visar att antalet inpendlare till kommunen år 2021 var 881 personer och antalet utpendlare från kommunen var 526 personer. Dessa siffror gäller dock enbart pendlare mellan kommuner inom Norrbottens län, om alla län och kommuner tas med skulle siffrorna bli högre. Av den inpendlande arbetskraften från övriga Norrbotten kommer en stor del från Jokkmokk, Luleå och Kiruna kommuner. Av den utpendlande arbetskraften pendlar de flesta till Kiruna och Luleå kommuner (Regionfakta, 2023).

Konkurrensen om arbetskraften märks av på flera sätt. Gruvorna och dess entreprenörer erbjuder höga löner och bra arbetsvillkor, med exempelvis skiftgång², vilket andra arbetsgivare inom exempelvis skola, vård och omsorg har svårt att matcha. Det gör att många väljer ett jobb inom gruvan framför andra arbetsgivare, vilket i sin tur leder till resurs- och kompetensbrist samt försämrade arbetsmiljö inom andra verksamheter. Exempelvis har skolan påtalats ha stora personella resursbrister och statistik visar att andelen behöriga lärare i grundskolan i Gällivare år 2022 låg på 54 procent. Det är betydligt lägre jämfört med riket där samma siffra är 70,8 procent (Skolverket, 2023).

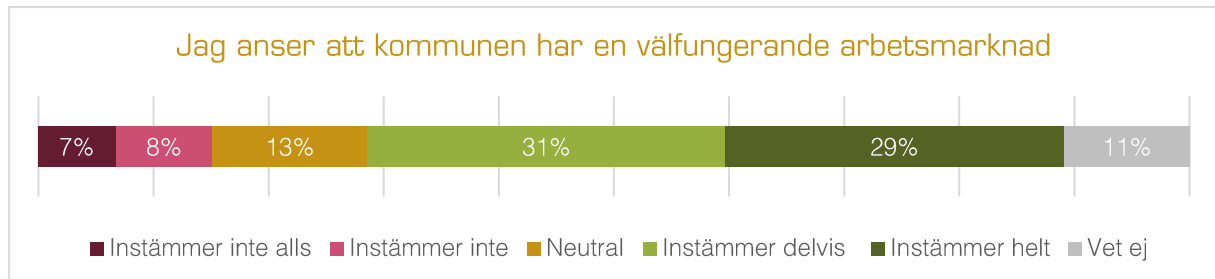
Detta har enligt Gällivare Näringsliv lett till en ond spiral där den försämrade arbetsmiljön inom skola, vård och omsorg gör att ännu färre vill jobba inom dessa verksamheter. Vissa arbetsgivare testar nu att kopiera upplägget med skiftgång för att locka arbetskraft, men det fungerar inte för alla verksamheter. Ett annat bekymmer är att det blir svårt att vidareutbilda personal när bristen gör att alla anställda behöver vara på plats eller i produktion, ingen har tid för vidareutbildning. På senare tid har Gällivare Näringsliv fått signaler om att även gruvbolagen upplever svårigheter med att rekrytera personal (Gällivare Näringsliv AB, 2023).

I studiens enkätundersökning är det, trots bristen på arbetskraft, en tydlig majoritet (60 procent) som instämmer helt eller delvis i påståendet att kommunens arbetsmarknad är välfungerande, se Figur 21. Positiva kommentarer lyfter att det är låg arbetslöshet, finns gott om arbetstillfällen och att alla som vill jobba får jobb. De positiva kommentarerna är dock i minoritet och de flesta kommentarer som

² Skiftgång innebär bland annat möjlighet att arbeta ett antal veckor och sedan vara ledig ett antal veckor.

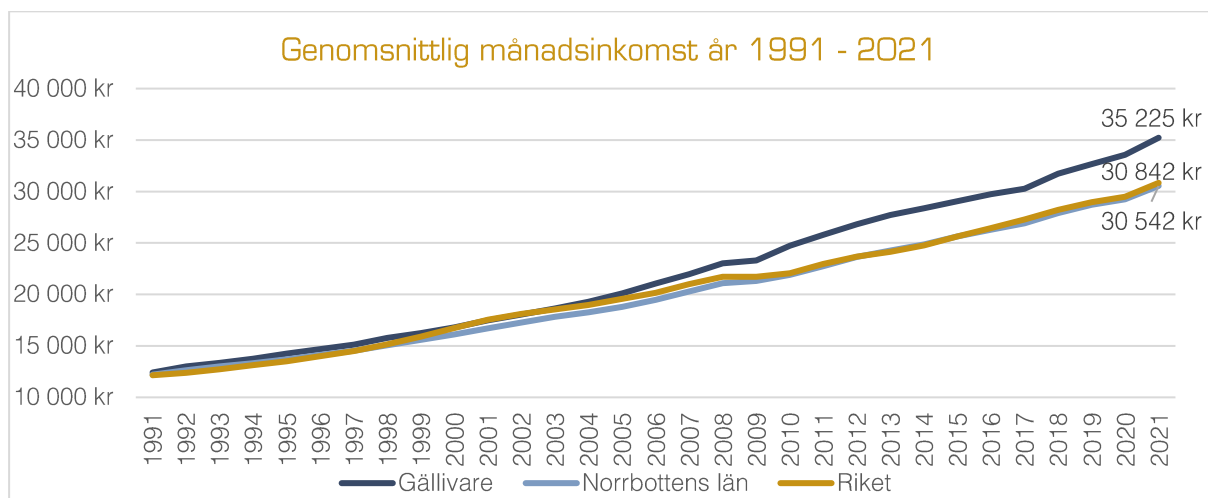
lämnats till påståendet är kritiska och påpekar att det finns gott om arbete men att det råder stor brist på personal, särskilt inom vård och skola. Flertalet drar slutsatsen att det är svårt för övrig arbetsmarknad att konkurrera lönemässigt och schemamässigt med gruvnäringen.

Figur 21: Enkätrespondenternas svar på påståendet "Jag anser att kommunen har en välfungerande arbetsmarknad"

4.1.2.1 Medelinkomst

Kommuninvånarnas medelinkomst³ är hög och låg år 2021 på 35 225 kr/månad. Det är högre än medelinkomsten i riket och i Norrbottens län, se Figur 22. Även grannkommunen Kiruna har en hög medelinkomst (34 167 kr) och tillsammans har de två gruvkommunerna de högsta medelinkomsterna i länet och ligger så högt som på plats 9 (Gällivare) och 11 (Kiruna) i riket (SCB,2023).

Figur 22: Genomsnittlig sammanräknad medelinkomst för personer 20–64 år, Källa: SCB

Inkomstutvecklingen i dessa två kommuner har varit mycket stark de senaste åren. Även bland unga i åldern 20–24 är medelinkomsten hög. Männen har högre medelinkomst än kvinnorna, 36 842 kr/månad jämfört med 29 833 kr/månad (2020). På läns- och riksnivå är skillnaden mellan kvinnors och mäns lön större (SCB, 2023).

Gruvorna är en viktig anledning till att kommunerna har en så hög medelinkomst. Medellönen för en gruv- och stenbrottsarbetare är enligt SCB 42 900 kr/månad (2022) vilket kan jämföras med den generella medellönen som är 37 100 kr/månad (SCB, 2023).

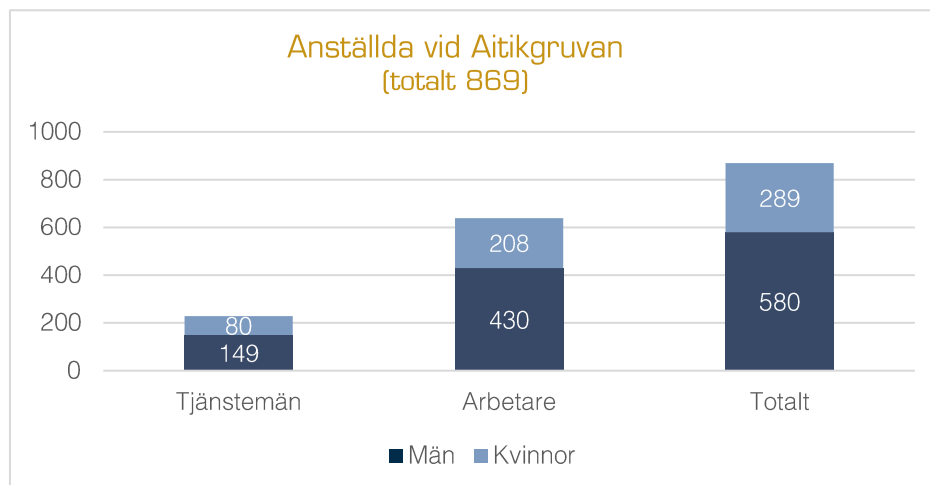
Vid intervjuer med såväl kommunrepresentanter som andra aktörer i Gällivare påpekas att gruvorna erbjuder höga löner som andra arbetsgivare i kommunen har svårt att matcha. Även unga som kommer direkt från gymnasiet kan inom gruvan få en lön på över 30 000 kr i månaden, vilket få andra arbetsgivare kan erbjuda (Gällivare Näringsliv AB, 2023).

³ I medelinkomst räknas, förutom lön, även inkomster av kapital och olika former av stöd/bidrag in.

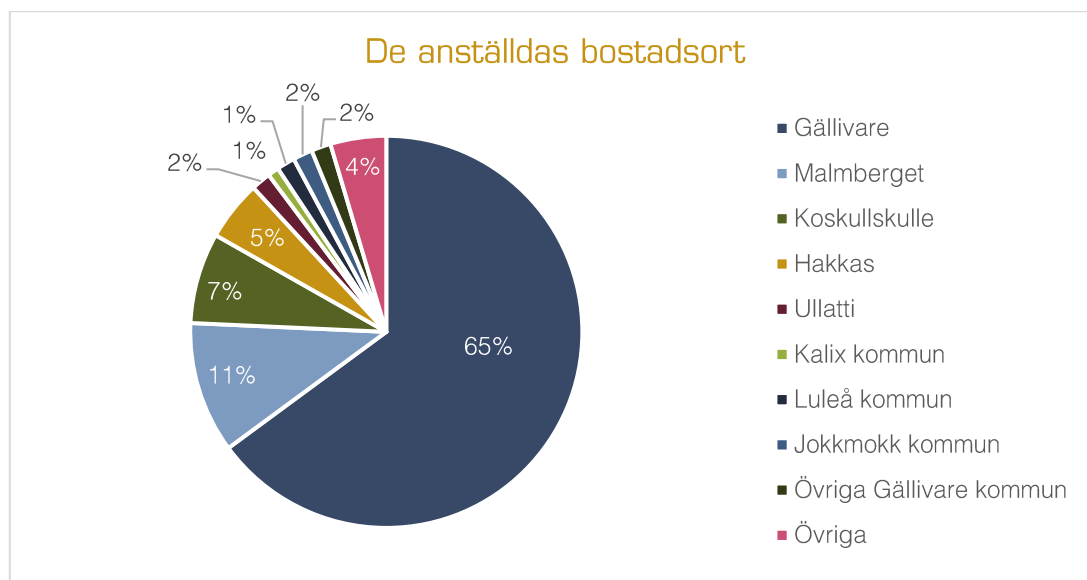
4.1.3 Gruvan och arbetstillfällena

Enligt siffror från Boliden i juni 2023 är 869 personer anställda vid Aitikgruvan. Av dessa är 638 anställda som "arbetare" och 229 som "tjänstemän" (för två anställda saknas uppgift), se Figur 23. Exempel på arbetsroller som innefattas i "arbetare" är bergarbetare, truckförare, mekaniker och elektriker. Exempel på arbetsroller som innefattas i "tjänsteman" är produktionsingenjörer, arbetsmiljösamordnare och olika chefsroller (Boliden, 2023c).

Figur 23. Typ av tjänst samt antal kvinnor och män bland de anställda, Källa: Boliden

Majoriteten av de anställda vid Aitikgruvan är bosatta lokalt då så många som 93 procent (794 personer) har postadress inom Gällivare kommun. De flesta bor i kommunens största orter Gällivare (65 procent/564 personer), Malmberget (11 procent/94 personer), Koskullskulle (7 procent/65 personer) och Hakkas (5 procent/43 personer), se Figur 24.

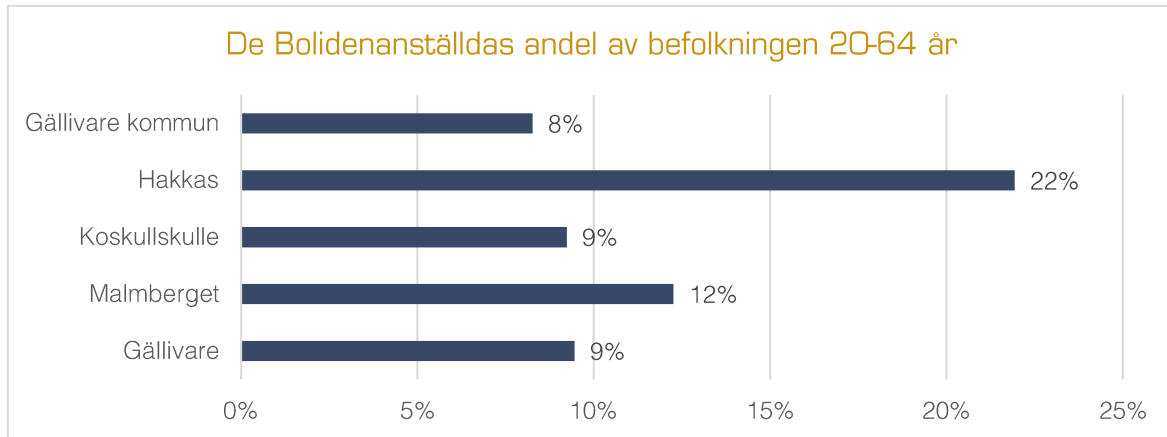

Figur 24: De anställdas bostadsort eller kommun, källa: Boliden

Av de 75 anställda som bor utanför Gällivare kommun är en ett flertal bosatta i de närbelägna kommunerna Jokkmokk (14 personer), Luleå (13 personer) och Kalix (8 personer). Endast 18 av de anställda (2 procent) är bosatta utanför Norrbottens län, varav fyra är bosatta utanför Sverige.

I Gällivare kommun är Boliden Mineral AB den tredje största arbetsgivaren, efter kommunen och LKAB, och den största privata arbetsgivaren. I vissa av kommunens orter utgör de Bolidenanställda en mycket stor andel av befolkningen i arbetsför ålder (20–64 år). I Hakkas är så många som 22 procent i denna åldersgrupp anställda av Boliden, i Malmberget är siffran 12 procent och i Gällivare och Koskullskulle är siffran 9 procent. I kommunen som helhet är siffran 8 procent, se Figur 25.

Figur 25: Andel av den arbetsföra befolkningen (20–64 år) som är anställda av Boliden vid Aitikgruvan, Källa: Boliden, SCB 2023

Räknas den förvärvsarbetande befolkningen, i stället för den arbetsföra befolkningen, blir siffran ännu högre. De Bolidenanställda utgör 9,9 procent av den förvärvsarbetande befolkningen (se Tabell 1).

När det gäller könsfördelning är ungefär en tredjedel av de anställda vid Aitikgruvan kvinnor och två tredjedelar män. Fördelningen är lika inom gruppen arbetare som inom gruppen tjänstemän. Även i ledningen är en tredjedel av de anställda kvinnor. För att vara inom gruvbranschen är detta goda siffror och Aitikgruvan ligger i framkant i detta avseende. Bolidens mål som koncern är att 24 procent av de anställda ska vara kvinnor. Detta mål når således Aitikgruvan, medan Boliden som koncern har en bit kvar då andelen kvinnor på koncernnivå är 20,9 procent (Boliden, 2023b).

Målet om 24 procent kvinnor kan tyckas lågt och vittnar om den utmaning bolaget ser i att rekrytera kvinnor till en traditionellt mansdominerad bransch. För att kunna möta det behov av arbetskraft som finns måste jobben vara attraktiva för både kvinnor och män. Att arbeta för ökad jämställdhet är därför en förutsättning för gruvan.

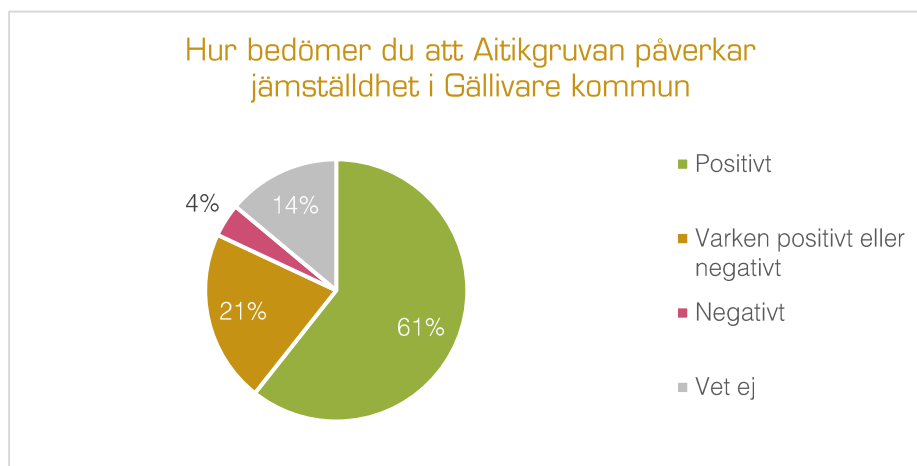
Inom ramen för denna studie genomfördes en intervju med en kvinnlig medarbetare vid Aitikgruvan för att få en bild av hur det är att vara kvinna och anställd vid gruvan. Den intervjuade har arbetat vid Aitikgruvan till och från i olika roller sedan hon var 15 år. Idag är hon 25 och arbetar som vikarierande arbetsledare. Det har varit en självklarhet för henne att arbeta inom (gruv)industrin på något sätt eftersom fler i hennes familj gör det och hon gick industriprogrammet på gymnasiet. På den avdelning hon arbetar är könsfördelningen mer jämn och ungefär 40 procent är kvinnor.

Bilden hon ger av att vara kvinna och anställd vid Aitik är positiv. Som ung och kvinnlig arbetsledare upplever hon att såväl kvinnor som män lyssnar på henne och visar respekt. Hon upplever ingen diskriminering. På frågan varför hon valt att arbeta för Boliden svarar hon att hon trivs med arbetsuppgifterna, att det är en trygg arbetsplats och att hon upplever att hon får utvecklas. "Gör man ett bra jobb finns många möjligheter, det känns som de [Boliden] satsar på mig". Hon ser ljus på sin yrkesframtid då hon upplever att hon har utvecklingsmöjligheter på Boliden och samtidigt möjlighet att arbeta i såväl Malmberget som Svappavaara om hon av någon anledning skulle sluta vid Aitikgruvan (Kvinnlig medarbetare Aitikgruvan, 2023).

Det ska beaktas att detta är en persons uppfattning av hur Boliden Aitik uppfattas vad gäller jämställdhet och inte en heltäckande eller objektiv bild av läget. Det kan finnas andra med andra uppfattningar kring denna fråga som inte fångats upp i denna studie.

I studiens enkät ställdes en fråga om hur respondenterna bedömer att Aitikgruvan påverkar jämställdhet i kommunen (ej att förväxla med på arbetsplatsen). En majoritet, 61 procent, svarar att de bedömer att gruvan påverkar jämställdheten i kommunen positivt. 21 procent svarar "varken positivt eller negativt", 14 procent svarar "vet ej", medan endast fyra procent tror att den påverkar negativt, se Figur 26.

Figur 26: Enkätrespondenternas svar på frågan: "Hur bedömer du att Aitikgruvan påverkar jämställdhet i Gällivare kommun".

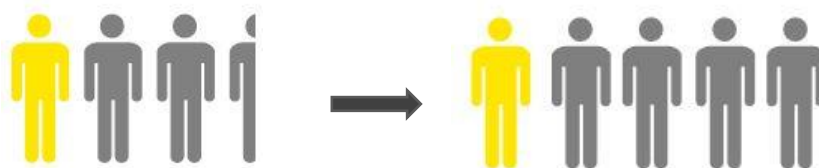
4.1.3.1 Indirekta arbetstillfällen

Gruvbranschen är en av de branscher som generellt genererar flest indirekta jobb till följd av basverksamheten. Till indirekta arbetstillfällen räknas de arbetstillfällen som skapas hos entreprenörer och leverantörer till följd av verksamhetens efterfrågan på insatsvaror och tjänster. Det finns generella beräkningar som visar att varje jobb i gruvbranschen skapar 1,8 indirekta arbetstillfällen i underleverantörsleden (SveMin, 2023). Dessa arbetstillfällen tillsammans genererar i sin tur arbetstillfällen i näringar som inte är direkt kopplade till gruvorna, så kallade inducerade arbetstillfällen, så som affärer, skolor och annan service som behövs i fungerande samhällen.

Storleken på siffran för hur många indirekta och inducerade arbetstillfällen som skapas varierar beroende på hur, och för vilket geografiskt område, beräkningen görs. Främst beror den på hur stor andel av varor och tjänster som köps in lokalt, ju mindre som är import, desto högre blir siffran.

Beräkningar som gjorts specifikt för Bolidens verksamhet visar att verksamheten i genomsnitt genererar 2,4 - 4 arbetstillfällen utöver varje direkt anställd, beroende på vilka inducerade arbetstillfällen som räknas med (med eller utan offentligt inducerade arbetstillfällen⁴). Specifikt för Aitikgruvan beräknas samma siffra vara något högre, här beräknas varje anställd generera 2,5 - 4,1 ytterligare arbetstillfällen, se Figur 27 (EY, 2018).

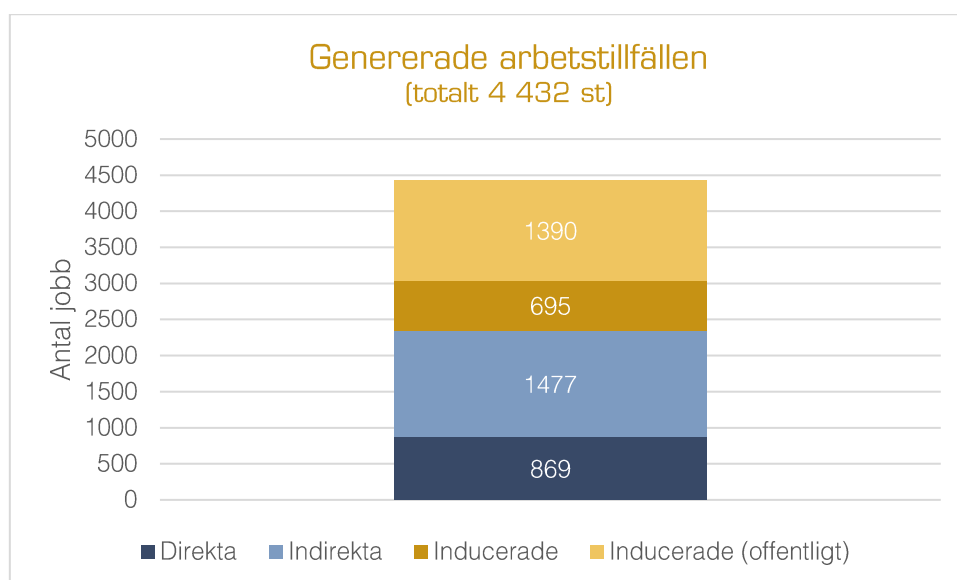
⁴ Översatt från Government induced jobs. Detta inkluderar de jobb som skapas till följd av ökade skatteintäkter, vilket antas öka de offentliga utgifterna (EY, 2018).

Figur 27: Varje anställd vid Aitikgruvan beräknas generera 2,5–4,1 ytterligare arbetstillfällen, Källa: EY

Siffrorna inkluderar både indirekta och inducerade arbetstillfällen. Av de 4,1 ytterligare arbetstillfällen som beräknas uppstå utgör 1,7 indirekta arbetstillfällen medan 0,8 är inducerade arbetstillfällen, som uppstår till följd av konsumtion av varor, tjänster och service bland direkt och indirekt sysselsatta. Den sista delen på 1,6 är också inducerade arbetstillfällen och utgörs av de jobb som skapas till följd av en ökad offentlig konsumtion. Räknas inte denna sista del in är multiplikatorn 2,5 (EY, 2018).

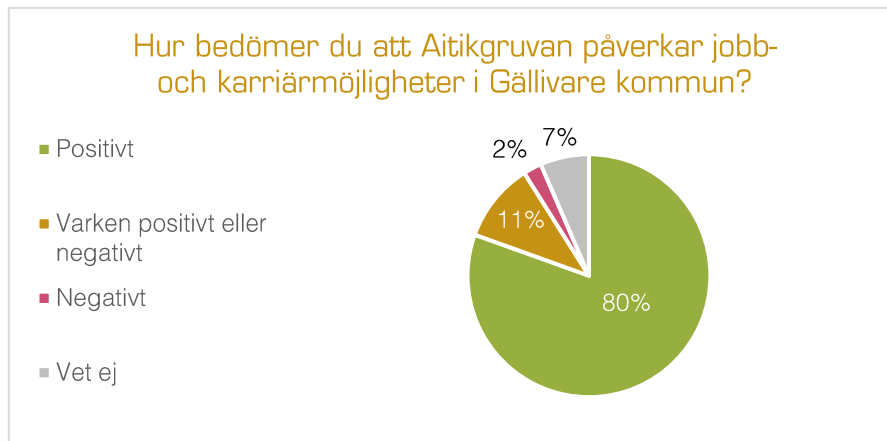
I antal innebär detta att de 869 anställda vid Aitikgruvan genererar 1 477 indirekta arbetstillfällen (869 x 1,7), 695 inducerade arbetstillfällen (869 x 0,8) samt 1 390 offentligt inducerade arbetstillfällen (869 x 1,6). Totalt beräknas således Boliden Aitik bidra till 4 432 arbetstillfällen, se Figur 28.

Figur 28: Beräknade arbetstillfällen som genereras till följd av verksamheten vid Aitikgruvan

Även om alla indirekta och inducerade arbetstillfällen inte kan antas uppstå lokalt i Gällivare så gör en betydande del det, vilket innebär att bolagets bidrag till den lokala arbetsmarknaden är oerhört stort. Om verksamheten vid Aitikgruvan skulle upphöra är det inte bara de direkta arbetstillfällena som försvinner utan även de indirekta och inducerade, vilket skulle orsaka en oerhört stor påverkan för en relativt liten kommun som Gällivare. Vid intervju med några av Bolidens entreprenörer påpekades att om Aitikgruvan skulle läggas ner skulle det innebära katastrofala konsekvenser för dem och de skulle mest troligt få avveckla sin verksamhet i Gällivare, se kapitel 4.1.3.2.

I studiens enkät ställdes en fråga hur respondenterna bedömer att Aitikgruvan påverkar jobb- och karriärmöjligheter i kommunen. En mycket tydlig majoritet, 80 procent, svarar att de bedömer att gruvan påverkar positivt. Endast två procent tror att den påverkar negativt, se Figur 29.

Figur 29: Enkätresponenternas svar på frågan: "Hur bedömer du att Aitikgruvan påverkar jobb och karriärmöjligheter i Gällivare kommun?"

4.1.3.2 Entreprenörer och leverantörer

Enligt uppgifter från Boliden sysselsätter Aitikgruvan ca 800 entreprenörer och leverantörer. Entreprenörerna/leverantörerna anlitas i olika stor omfattning och ca 50 av dessa entreprenörer står för 85 procent av gruvans entreprenörskostnader. Entreprenörerna utför olika typer av tjänster inom gruvans verksamhetsområden uppdelat på gruva, anrikningsverk, krossanläggning, el, områdesplanering, projekt och personal. Över tid anlitas flest entreprenörstimmar inom verksamhetsområde gruva.

I denna studie har intervjuer genomförts med tre av de entreprenörer som anlitas mest vid gruvan, GE Maskinteknik, Norrbottens bergteknik och Gällivare Frakt. Syftet med intervjuerna har varit att undersöka Aitikgruvans betydelse för deras verksamhet och hur de uppfattar samarbetet och dialogen med Boliden. Till viss del diskuterades även arbetskraftssituationen samt gruvindustrins påverkan på samhället.

GE Maskintjänst

GE Maskintjänst är en av de entreprenörer som anlitas absolut mest av Boliden Aitik och också en av de första entreprenörerna vid gruvan då de har varit med sedan gruvans start år 1968. Företaget grundades av Göran Eriksson 1955 i Gällivare och är än idag främst aktiva lokalt i Gällivare. På senare tid har företaget vuxit kraftigt och idag har de ca 250 anställda, varav de flesta (ca 200) arbetar vid Aitik. Övriga arbetar åt LKAB, i andra anläggningsprojekt i Gällivare samt i ett fåtal andra projekt i grannkommuner och i Västerbotten. De utför en rad olika entreprenadtjänster vid gruvan som maskinentreprenad, gruvunderhåll, gruvssäkerhetsåtgärder, anläggning av dammar, borming och maskinreparationer. De driver sina egna projekt/entreprenader på området.

GE Maskintjänst upplever att samarbetet med Boliden fungerar mycket bra. De har ett väletablerat samarbete sedan länge med ett flertal avtal och ramavtal. Vanan av att samarbeta är stor och det påpekas att eftersom Boliden är ISO-certifierad finns tydliga rutiner för både arbetsmoment och eventuella händelser.

Om Boliden la ner sin verksamhet vid Aitik skulle det få katastrofala konsekvenser för GE Maskintjänst. Företagets stora maskiner är anpassade för Aitik's dagbrott och skulle vara svåra (omöjliga) att använda i en underjordsgruva eller i samhället. Det skulle innebära storförsäljning av maskiner och troligen att ca 90 procent av firman skulle försvinna.

Företaget upplever stora svårigheter att hitta lokal arbetskraft. Minst hälften av de anställda pendlar från andra orter, varav större delen från övriga Norrbotten och Västerbotten (Luleå, Kalix och Umeå). Men vissa pendlar ända från Skåne och Halland. För att ordna bostäder åt den inpendlande personalen har företaget köpt upp både villor, hus och vandrarhem. "Det är inte optimalt men det krävs. Vi tror att många vill jobba hos oss eftersom vi kan erbjuda bostad, det har blivit en

konkurrensfördel för oss". Företaget har inte hört några klagomål från grannar till deras bostäder men påpekar att många bilar vid ett hus kan orsaka problem för exempelvis snöröjningen.

Vidare bekräftar de bilden av att bristen på arbetskraft gör att personer som egentligen har annan utbildning, som till exempel rektorer, lärare och vårdpersonal, väljer att arbeta i gruvan på grund av dålig arbetsmiljö i andra verksamheter. Bostadsbristen bedömer de vara en avgörande orsak till bristen på arbetskraft. De tror att många skulle vilja flytta till Gällivare om möjlighet fanns, men det finns inga bostäder och det går för långsamt med bostadsbyggandet. En långsam planprocess hos kommunen beskrivs som en stor anledning. "Det borde kunna gå snabbare. Det har pratats om ett entreprenörsboende i kommunen men det blir ju aldrig något av det" (GE Maskintjänst, 2023).

Norrbottens Bergteknik

Norrbottens bergteknik utför konturborring i dagbrottet åt Boliden. Av de 25–30 anställda vid kontoret i Gällivare arbetar samtliga åt Boliden Aitik. Företaget har även kontor i Tumba och Älvsbyn samt huvudkontor i Umeå. Vid intervju med företagets ekonomichef uppges att samarbetet med Boliden i stort sett fungerar bra.

Om Boliden skulle lägga ner verksamheten vid Aitik skulle företaget behöva varsla personal och förmodligen stänga ner kontoret i Gällivare. Borrtekniken de använder är inte anpassad för en underjordsgruva så företaget skulle inte kunna ta uppdrag åt LKAB i MalMBERGET.

Även Norrbottens Bergteknik upplever svårigheter med att rekrytera lokal arbetskraft och ungefär hälften av de anställda pendlar från andra orter, främst från Piteå, Luleå och Vilhelmina. Det fungerar okej men kan bli besvärligt vid exempelvis VAB eller liknande. Företaget har köpt hus i byarna Dokkas och Purnuvaara för att erbjuda bostad åt de anställda. Det blir många bilar utanför husen, i övrigt har företaget inte fått klagomål från grannar (Norrbottens Bergteknik, 2023).

Gällivare frakt

Gällivare Frakt är också en av de entreprenörer som anlitas mest vid Aitikgruvan och levererar tjänster inom transport. Företaget är lokalt med kontor i Gällivare och har ca 50 anställda, varav ca 30 arbetar åt Boliden Aitik. Samarbetet med Boliden beskrivs fungera "våldigt bra". Företagets platschef vid Aitik bedömer att ca 50 procent av företagets omsättning är kopplat till Aitikgruvan och om gruvan skulle läggas ner skulle de behöva säga upp större delen av personalen och för att inte behöva avveckla verksamheten helt skulle de snabbt behöva hitta nya uppdragsgivare.

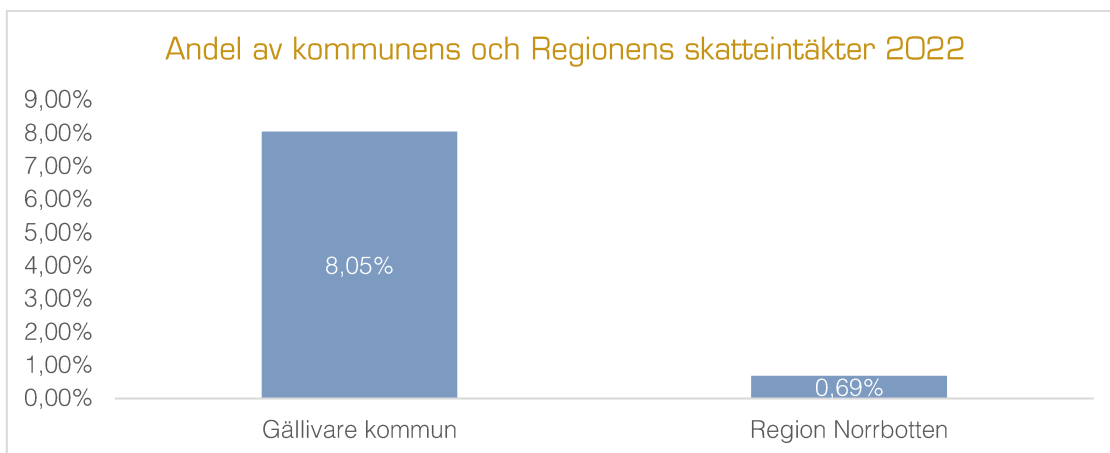
Även Gällivare Frakt känner av bristen på arbetskraft i Gällivare och ungefär hälften av de anställda pendlar från andra orter. Företaget försöker ordna bostad för dessa anställda.

4.1.4 Skatteintäkter

Boliden bidrar till skatteintäkter i de regioner där koncernen är verksam för såväl stat, kommun och landsting, både direkt och indirekt. De direkta inbetalningarna till staten utgörs av till exempel av bolagsskatt, sociala avgifter, fastighetsskatt, bränsleskatt och moms. Under 2022 betalade Boliden 2 815 miljoner kr i enbart bolagsskatt i verksamhetsländerna, varav 1 826 miljoner kr i Sverige, exklusive sociala avgifter, punktskatter och fastighetsskatter (Boliden, 2023b). Via de anställdas inkomstskatt bidrar Boliden också direkt till kommunernas och regionernas skatteintäkter.

Kommunalskatten är kommunens största inkomstkälla och i Gällivare finansierar den cirka 60 procent av kommunens totala kostnader (Gällivare kommun, 2023a). Majoriteten av de anställda vid Aitikgruvan är bosatta i Gällivare kommun och det är också här skatteintäkterna från de anställda är som störst. Beräknat på den kommunala skattesatsen (22,55 procent) samt att 794 av de anställda är bosatta i kommunen bidrog de Bolidenanställda med 92,2 miljoner kr i skatteintäkter till kommunen under 2022. Det motsvarar 8,05 procent av kommunens totala skatteintäkter⁵, se Figur 30. Siffran är beräknad på medellönen för en gruv- och stenbrottsarbetare som enligt de senaste siffrorna från SCB ligger på 42 900 kr (SCB, 2023).

⁵ Kommunens totala skatteintäkter (exklusive statsbidrag och utjämning) för 2022 uppgick till 1 144 936 tkr. Den kommunala skattesatsen i Gällivare ligger på 22,55%. Skattesatsen för landstingskatten ligger på 11,34% (Gällivare kommun 2023).

Figur 30: De Bolidenanställdas beräknade bidrag till kommunal- och landstingsskatt

Av de anställda vid Aitikgruvan är 851 bosatta i Norrbottens län och dessa personer bidrar via sina löner till landstingsskatten i region Norrbotten. Beräknat på skattesatsen för landstingsskatten (11,34 procent) bidrog de Bolidenanställda till Regionens skatteintäkter med 49,7 miljoner kr under 2022, vilket utgjorde 0,69 procent av regionens skatteintäkter⁶.

Skatteintäkter från indirekta eller inducerade arbetstillfällen är inte inkluderade i beräkningarna ovan. Om skatter från indirekta och inducerade arbetstillfällen också skulle räknas med blir siffrorna betydligt större. Likaså om mervärdesskatt kopplat till de sysselsattas konsumtion skulle inkluderas. Vidare blir siffrorna än större om till exempel fastighetsskatt, bolagsskatt och moms som leverantörer och entreprenörer betalar till kommunen skulle räknas med.

4.1.5 Utbildning

I Gällivare kommun finns 14 förskolor, nio kommunala grundskolor, en fristående grundskola samt en samisk skola. Vidare finns kulturskola och ett gymnasium, som sedan 2010 är en del av Lapplands gemensamma gymnasieorganisation tillsammans med gymnasieskolorna i Jokkmokk, Kiruna och Pajala. Gymnasieskolan finns i det nya kunskapshuset i centrala Gällivare och har cirka 600 elever. Skolan har elva nationella program, introduktionsprogram, gymnasiesärskola samt ett elitiskidgymnasium. Både Boliden och LKAB har tillsammans med skolan utvecklat profilutbildningar med inriktning mot gruvindustrin och Boliden sitter med i styrelsen för utbildningarna för att anpassa dem efter vad som efterfrågas på arbetsmarknaden (Gällivare kommun, 2023a).

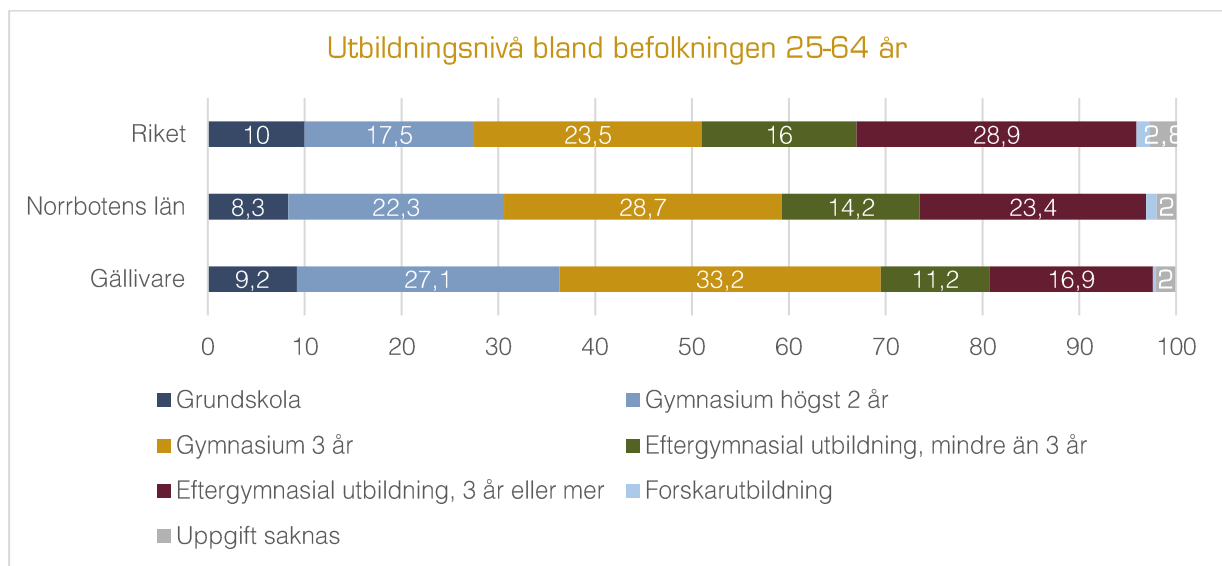
Figur 31: Det nya Kunskapshuset (i rött) invigdes 2020, Bild: Hifab AB

⁶ Region Norrbottens totala skatteintäkter (exklusive statsbidrag och utjämning) för 2022 uppgick till 7 174 miljoner kr (Region Norrbotten, 2023).

Det finns ingen högskola eller universitet i kommunen men för att möjliggöra högskolestudier via distansutbildningar erbjuder kommunen tillgång till studierum och support på Lapplands lärcentra i kunskapshuset i Gällivare. Vid Lärcentra erbjuds även vuxenutbildningar och yrkeshögskoleutbildningar, exempelvis till barnskötare, vårdbitråde, elektriker och bussförare. De utbildningar som erbjuds tas fram i samverkan med företag i regionen för att matcha efterfrågan på arbetskraft (Lapplands kommunalförbund, 2023).

I jämförelse med riket och Norrbottens län har Gällivare en mindre andel befolkning med eftergymnasial utbildning. I kommunen är det ca 28 procent av befolkningen mellan 25–64 år som har läst vidare efter gymnasiet. För riket och länet är samma siffror 45 procent respektive 38 procent, alltså betydligt högre. Det är också en större andel i Gällivare som har en kortare gymnasieutbildning jämfört med i länet och riket, se Figur 32 (SCB, 2023).

Figur 32: Utbildningsnivå bland befolkningen 25–64 år, Källa: SCB

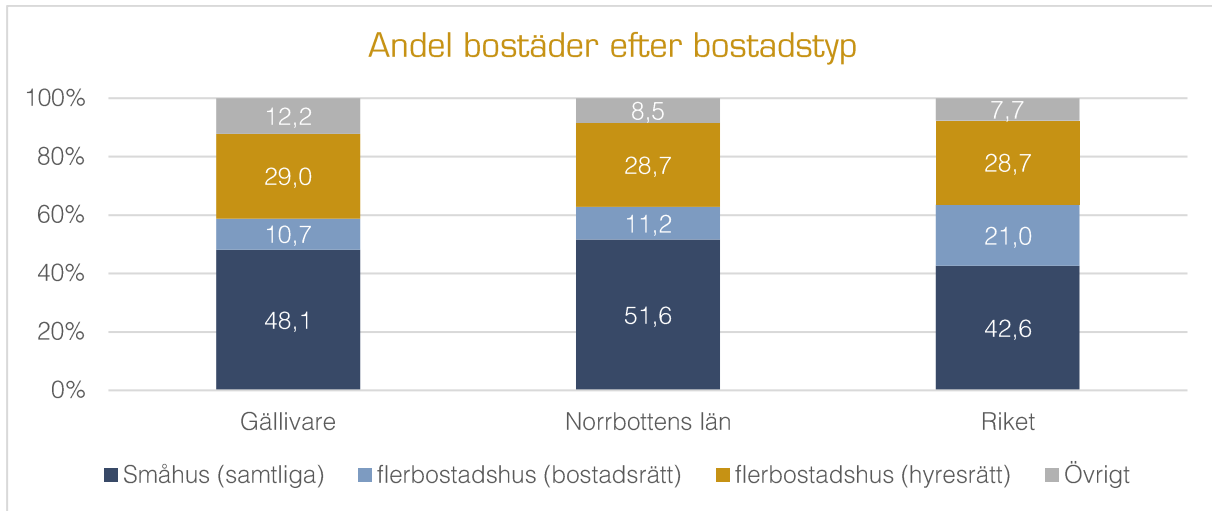
Vid intervju med en representant för Lapplands kommunalförbund påpekas att en anledning till att det är få som vidareutbildar sig kan vara att det inte finns någon stark tradition av att studera vidare bland kommuninvånarna. Har inte föräldrarna en eftergymnasial bildning är det mindre troligt att barnen skaffar sig det. Dessutom minskar incitamenten att studera vidare när det är möjligt att få (välbetalda) arbeten inom gruvindustrin direkt efter grundskolan eller gymnasiet. Ibland till och med utan godkända betyg i alla ämnen (Lapplands kommunalförbund, 2023).

Att andelen högutbildade personer är liten i förhållande till andra kommuner påverkar såväl kommunen som regionen negativt på längre sikt. För att skapa framtida mervärde av producerade varor och tjänster är det viktigt med högutbildade personer. Dessutom är behovet av utbildad arbetskraft mycket stor inom exempelvis skola, vård och omsorg i kommunen.

Intresset för de utbildningar som erbjuds på Lapplands lärcentra upplevs vara relativt litet i dagsläget. "Kan man få ett välbetalt arbete i gruvan utan eftergymnasial utbildning, och i vissa fall utan godkända betyg i alla ämnen, är det många som väljer att ta det. När man väl vant sig vid en hög lön minskar incitamenten att studera vidare" (Lapplands kommunalförbund, 2023).

4.1.6 Bostadsmarknad

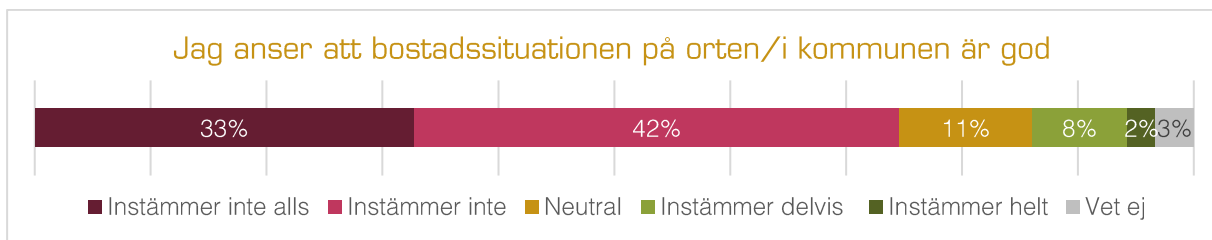
I Gällivare kommun bor 82 procent av invånarna i tätort och 18 procent på landsbygden. Jämfört med riket som helhet är det fler som bor på landsbygden men jämfört med exempelvis grannkommunen Jokkmokk är det färre. Av Gällivares invånare bor 48 procent i småhus och ca 40 procent i lägenhet, varav 29 procent i hyresrätt. Det är färre som bor i bostadsrätt jämfört med i riket som helhet, se Figur 33 (SCB, 2023).

Figur 33: Andel hushåll efter boendeform, Källa: SCB

Enligt Boverkets bostadsmarknadsenkät, där Sveriges kommuner får ta ställning till bostadssituationen i kommunen, råder det underskott på bostäder i Gällivare. Situationen är inte unik för kommunen då 204 kommuner uppgav att de hade brist på bostäder 2022 (Ekonomifakta, 2023).

Men enligt det som framkommit i både enkätundersökning och intervjuer tycks bostadsbristen i Gällivare vara kritisk. En klar majoritet av enkätundersökningens respondenter instämmer inte eller inte alls i påståendet "Jag anser att bostadssituationen på orten/i kommunen är god", se Figur 34.

Figur 34: Resultat från enkätundersökningen på påståendet "Jag anser att bostadssituationen på orten/i kommunen är god".

Brist på bostäder anges vara den stora anledningen till att bostadssituationen inte är god. De få bostadsrätter och hus som är till salu anses vara (för) dyra och kötiden till hyresrätter är lång. För att få en hyreslägenhet i Gällivare, oavsett storlek, är kötiden cirka tio år och enligt det kommunala bostadsbolaget Topbostäders hemsida är antalet lediga lägenheter för tillfället noll (Norrbottens-Kuriren 2021, Topbostäder 2023).

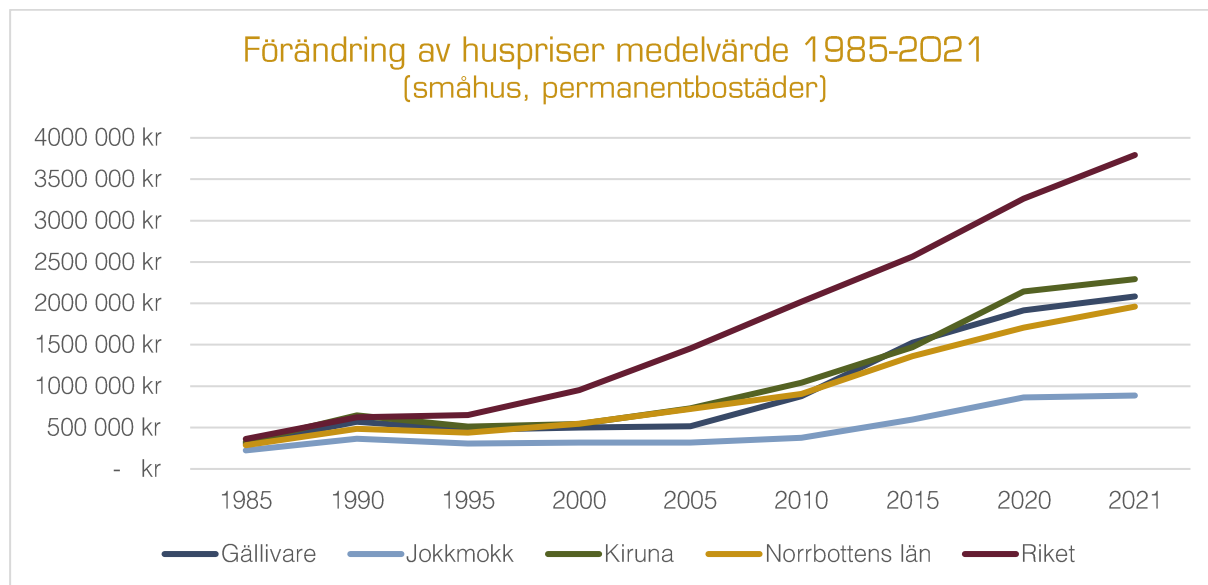
Vid intervju med representant för kommunen påpekas att det är svårt att hitta investerare som vill bygga bostäder i kommunen, åtminstone har det varit så fram tills nu. Det kommunala bostadsbolaget Topbostäder påpekas bygga en del, men inte tillräckligt. De bostäder som nu byggs i samhället påpekas främst vara ersättningsbostäder för dem som flyttar från MalMBERGET och skapar inga nya bostäder i samhället. Sammantaget gör detta att det är svårt för särskilt yngre personer att komma in på bostadsmarknaden (Gällivare kommun, 2023b).

Figur 35: Kvarteret Gladan, med 85 lägenheter och butiker, i centrala Gällivare byggs av LKAB som ersättning för delar av Topbstädernas fastighetsbestånd i Malmberget. Foto Hifab AB, 2023.

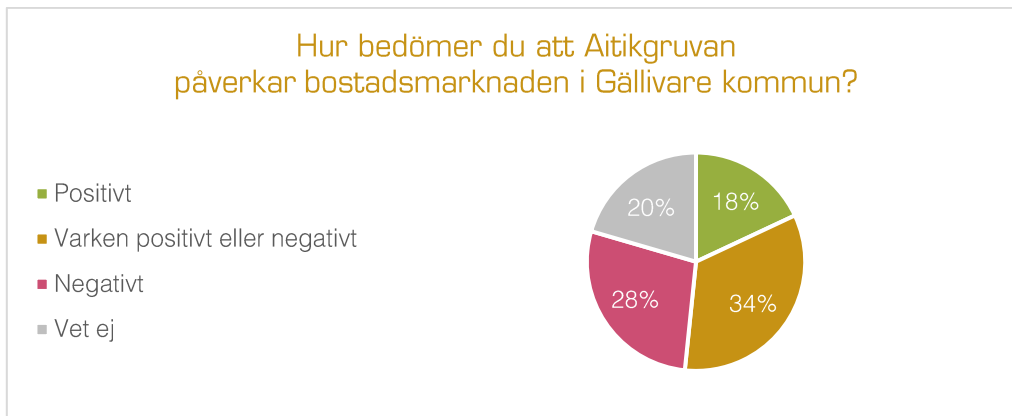
De senaste tolv månaderna har det sålts 89 småhus och 77 bostadsrätter i Gällivare kommun. Det genomsnittliga priset för ett småhus under samma period var ca 2,3 miljoner kr och för en bostadsrätt ca 1,3 miljoner kr. Det är lägre än det genomsnittliga priset i riket som helhet där samma siffror är 3,7 miljoner kr och 2,8 miljoner kr. Jämfört med Norrbottens län är huspriserna något högre medan priset för en bostadsrätt är något lägre. Priserna på bostäder i Gällivare kommun har i princip stått stilla de senaste tolv månaderna medan priserna i både länet och i riket har sjunkit något under perioden (Svensk Mäklarstatistik, 2023).

Ser man över en längre period har huspriserna ökat i ungefär samma takt som huspriserna i Norrbottens län och som huspriserna i Kiruna, men mycket mer än huspriserna i grannkommunen Jokkmokk. Däremot har huspriserna inte alls ökat i samma takt som i riket som helhet, se Figur 36 (SCB, 2023).

Figur 36: Förändring av huspriser 1985 - 2021, Källa: SCB

I enkätundersökningen är det 28 procent av respondenterna som anger att de tror att gruvan påverkar bostadsmarknaden negativt, se Figur 37. I kommentarer förklaras att gruvbolagen och gruvbolagens entreprenörer bidrar till både brist på bostäder och höga huspriser då de köper upp hus för att erbjuda bostäder åt inpendlande arbetskraft. Vanliga människor beskrivs inte ha råd att buda mot företagen.

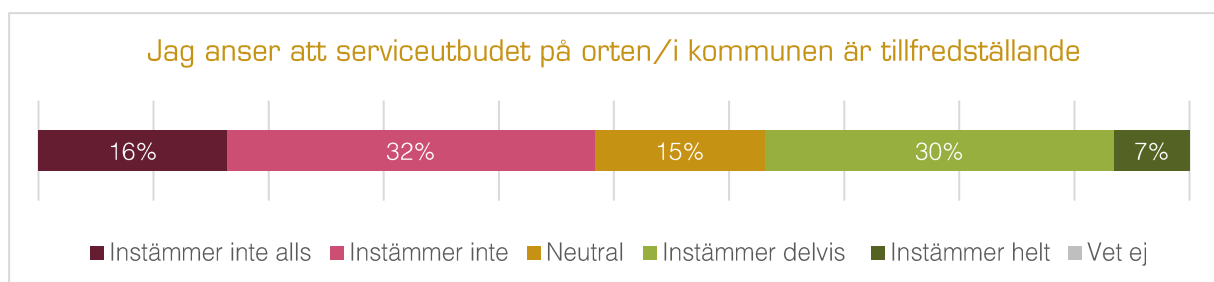
Figur 37: Enkätresponenternas svar på frågan "Hur bedömer du att Aitikgruvan påverkar bostadsmarknaden i Gällivare kommun?"

Situationen på bostadsmarknaden har även lyfts vid intervjuer med såväl entreprenörer som representanter för kommunen. Eftersom det råder brist på arbetskraft lokalt behöver företagen anställa personer boende utanför kommunen och då är det en fördel att kunna erbjuda bostad. Företagen köper därför villor och radhus, vissa även vandrarhem, åt sina anställda. I hus som är anpassade för en familj kan i stället ett flertal tillfälligarbetare bo. Detta skapar en fly-in fly-out situation som påverkar både trivselen och tryggheten i berörda bostadsområden. Exempelvis medför det stor omväxling av personer, många bilar och att det bor personer där som inte är särskilt måna om vare sig hus, trädgård eller grannar.

Bostadsbristen påpekas även befästa arbetskraftsbristen då de som potentiellt hade kunnat flytta till kommunen inte gör det på grund av att de inte hittar bostad. En paradox är dock att samtidigt som det råder bostadsbrist upplever representanter för kommunen en utmaning i att locka människor från andra delar av landet att vilja bosätta sig i kommunen. Gällivares geografiska läge, en inlandskommun långt upp i landet, bedöms inte vara en fördel när många hellre vill bo i södra Sverige och i större städer. Liknande problem kan ses i Kiruna och andra inlandskommuner (Gällivare Näringsliv AB 2023, Gällivare kommun 2023b).

4.1.7 Serviceutbud

Vid studiens intervjuer och enkätundersökning beskrivs serviceutbudet i Gällivare som begränsat. Av enkätundersökningens respondenter är det 48 procent som anser att serviceutbudet inte är tillfredställande medan 37 procent anser att det är det, se Figur 38.

Figur 38: Enkätresponenternas svar på påståendet: "Jag anser att serviceutbudet på orten/i kommunen är tillfredställande."

Det som kommer fram i kommentarer till påståendet är främst att det finns för få butiker, affärer och restauranger och att det saknas en variation i utbudet. Utbudet inom kultur, som evenemang och konserter, beskrivs också vara litet.

Även i intervjuer med kommunrepresentanter beskrivs serviceutbudet ha stor utvecklingspotential. Mer kultur och större bredd bland restauranger beskrivs som mycket önskvärt. Samtidigt påpekas att

deltagandet när det väl sker evenemang i Gällivare ofta är lågt och att det finns en lite tråkig inställning bland invånare till det som väl erbjuds i samhället (Gällivare kommun 2023b).

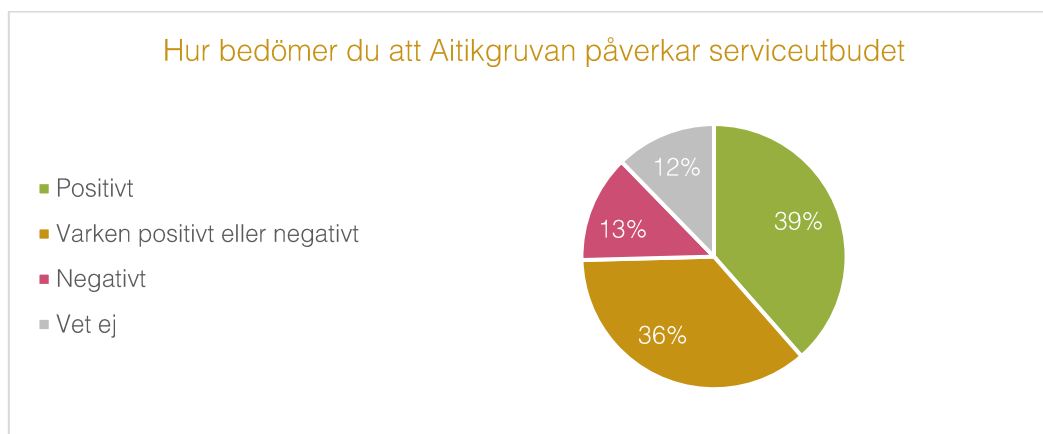
Ett multiaktivitetshus håller på att byggas i centrala Gällivare där tanken är att fritid och kultur ska mötas då det ska inrymma bland annat simhall, klättervägg, biograf, bibliotek och scener för olika typer av evenemang. Tidplanen för när huset ska stå klart är i nuläget år 2027 (Gällivare kommun 2023a). Förhoppningarna på multiaktivitetshuset är stora, "men kommer inte kunna infria allas önskningar" (Gällivare kommun 2023b).

Figur 39: Mitt i centrala Gällivare byggs "Multiaktivitetshuset", Foto: Hifab AB

Vidare när det gäller service har det framförts vid både intervjuer och enkätsvar att det finns brister inom den offentliga servicen som skola, vård och omsorg. Detta till följd av arbetskraftsbristen i kommunen och att det saknas behöriga lärare och utbildad personal inom dessa verksamheter, vilket i sin tur leder till en dålig arbetsmiljö och i förlängningen en försämrad verksamhet.

Av enkätundersökningens respondenter bedömer 39 procent att Aitikgruvan har en positiv inverkan på serviceutbudet i kommunen. Några kommentarer som lämnats kring detta är att "utan gruvorna så dör samhället" och "utan våra gruvor skulle vi försvinna". Nästan lika många anser att gruvans påverkan på service varken är positiv eller negativ medan 13 procent bedömer att påverkan är negativ, se Figur 40.

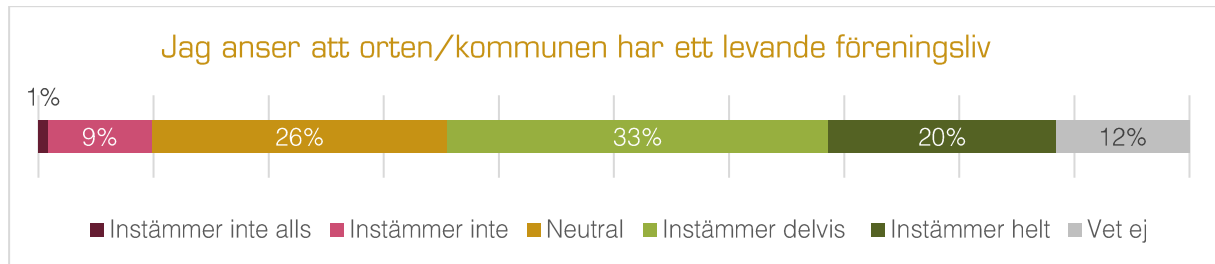
Figur 40: Enkätrespondenternas svar på frågan "Hur bedömer du att Aitikgruvan påverkar serviceutbudet?"

Av kommentarer att döma tycks ett flertal anse att gruvbolagen är orsaken till bristen på personal inom dessa verksamheter eftersom de "lockar" personal till gruvorna med hög lön som annars hade kunnat arbeta inom serviceyrken. Det påpekas vara mer attraktivt att arbeta i gruvorna än inom service då gruvorna kan erbjuda både bättre lön och arbetsförhållanden.

4.1.8 Föreningsliv

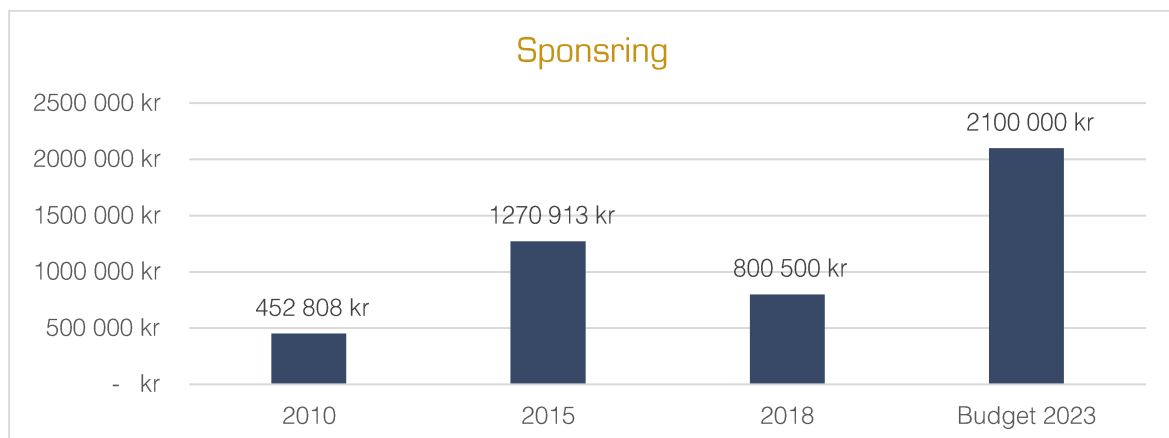
Föreningslivet i Gällivare består till stor del av olika idrottsföreningar som riktar sig till barn och unga. Enligt enkätundersökningen anser över 50 procent av de tillfrågade att föreningslivet i kommunen är levande, se Figur 41.

Figur 41: Enkätrespondenternas svar på påståendet " Jag anser att orten/kommunen har ett levande föreningsliv"

Kommentarer till påståendet framhåller bland annat att föreningslivet är rikt och att det finns många föreningar inom idrott och för barn. Dock påpekas att det finns få föreningar inom kultur och som riktar sig till äldre ungdomar och till vuxna. Vidare framförs åsikter om att det är svårt att få folk att engagera sig som ledare i föreningarna samt att det råder brist på lokaler.

Boliden Aitik sponsrar flera lokala föreningar, projekt och aktiviteter i Gällivare. En större del av sponsorpengarna går till idrottsklubbar och sportevenemang. I övrigt går sponsorpengar till exempelvis jägar- och fiskevårdsföreningar, stipendiat och projekt inom kommunen. Summan för sponsring har varierat något över tid, i Figur 42 nedan visas summan som Boliden Aitik har betalat eller budgeterat för sponsring till olika föreningar, engagemang och aktiviteter under några exempelår (Boliden, 2023c).

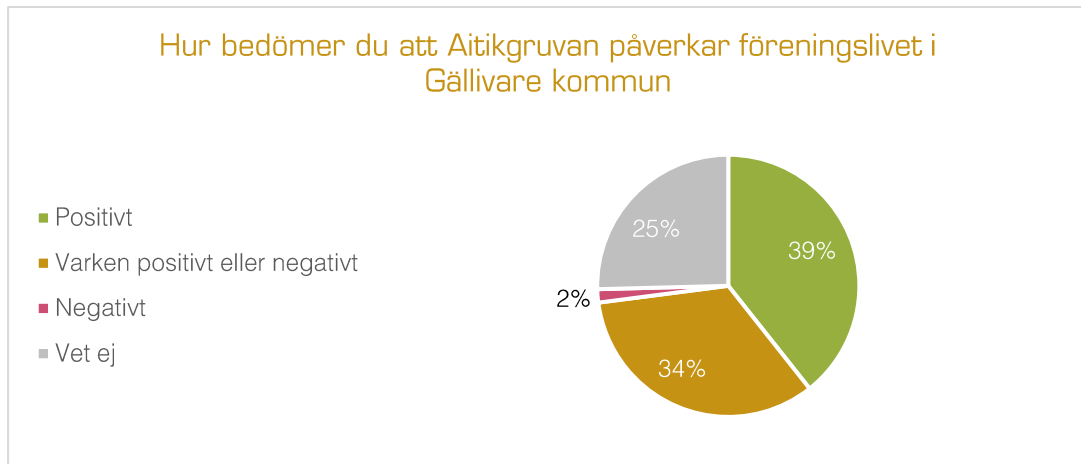
Figur 42: Bolidens sponsring i antal kr under 2010, 2015, 2018 och 2023, Källa: Boliden.

Sedan 2018 delar Boliden Aitik även ut ett pris kallat "Positiva Gällivare". Utmärkelsen går till en person, ett företag, en förening eller någon annan typ av organisation eller gruppering som i sitt arbete bidrar till positiva upplevelser för kommuninvånarna och en positiv bild av Gällivare. Senast gick priset till Malmberget AIF Tjejhockey (Boliden, 2023).

Boliden och Aitikgruvan upplevs av nästan 40 procent av enkätrespondenterna bidra positivt till det lokala föreningslivet. 34 procent har svarat "varken positivt eller negativt" medan 25 procent har

svarat "vet ej", se Figur 43. Att det är många som har svarat "vet ej" kan bero på att respondenterna har relativt hög medelålder och därmed inte är aktiva i föreningar riktade till barn och unga.

Figur 43: Enkätrespondenternas svar på frågan "Hur bedömer du att Aitikgruvan påverkar föreningslivet i Gällivare kommun".

Ridklubben Dundret är en av de föreningar som får sponsring av Boliden. Föreningen har ca 300 medlemmar och bedriver ridskola där främst flickor i åldern 10–20 år är aktiva. Vid intervju med föreningens ordförande beskrivs sponsringen från Boliden som avgörande för verksamheten. Särskilt nu då föreningen väntar på nya lokaler efter att byggnationen av ett nytt ridhus dragit ut på tiden. Tanken är att sponsoringarna ska gå till utveckling av verksamheten men i nuläget behövs pengarna för att kunna bedriva verksamhet överhuvudtaget. Detta eftersom föreningen måste begränsa verksamheten på grund av lokalbrist och därmed får mindre intäkter. Boliden är en av föreningens stora sponsorer och sponsringen beskrivs som omfattande och mer än vad föreningen får från kommunen. Boliden erbjuder även sina anställda ridlektioner på ridskolan som friskvård.

Dialogen med Boliden beskrivs fungera bra. Föreningen ansöker om sponsring en gång per år och redovisar verksamheten skriftligt till Boliden. Ordföranden påpekar att de tycker Boliden prioriterar rätt som satsar på att sponsra ungdomsverksamhet, särskilt den riktad mot tjejer. Ordföranden upplever att hemmasittare och psykisk ohälsa bland unga har ökat på senare tid, och att föreningar för barn och unga därför behövs mer än någonsin.

Ordföranden anser att det vore önskvärt om det var möjligt att ansöka om och få sponsring för flera år i taget, för att öka långsiktigheten. Men det finns förståelse för att det kan vara svårt för bolaget att arbeta så (Dundret Ridklubb, 2023).

Malmberget AIF är en annan förening som blir sponsrade av Boliden. Vid kontakt med föreningens vice ordförande beskrivs att Boliden stöttar på ett fantastiskt sätt, "Boliden är drivande och alltid med i olika idrottsevenemang". Dialogen beskrivs fungera mycket bra och föreningen har avtal med Boliden som löper ett år i taget. Malmberget AIF har 15 olika sektioner/idrotter och sponsoringarna får klubben själv bestämma hur de ska fördelas. Bolidens önskemål är att fokus ska ligga på ungdomar, vilket klubben också följer. Utöver detta bidrar även Boliden med stipendier. En gång per år redovisar föreningen för Boliden hur sponsoringarna används.

Vice ordförande beskriver att föreningslivet i Gällivare har dålig topp men fantastisk bredd. "Vi är lyckligt lottade i Gällivare som har livskraftiga företag som lever gott, där medarbetare har bra löner och bra arbetsvillkor. Det innebär också bra stöd till föreningar" (Malmberget AIF, 2023).

4.1.9 Turism

En vanligt förekommande uppfattning är att gruvverksamhet påverkar turism negativt, men det är en förenklad bild då turismnäringen består av många olika delar och många olika aktörer. Gruvdrift kan tvärtom bidra till turism genom att få fler resenärer till området och öka efterfrågan på service, hotell

och restauranger. Gruvnäringen är beroende av välfungerade infrastruktur för transporter, vilket gynnar turismsektorn som också är en transportintensiv bransch.

Statistik visar att den kommun i Norrbotten som hade flest antal gästnätter år 2022 är Kiruna (ca 534 000 gästnätter), tätt följt av Luleå (ca 533 000). Gällivare kommer på plats fem i länet med betydligt färre antal gästnätter (ca 188 000). Jämfört med året innan ökade antalet gästnätter i Gällivare. Ser man till antalet gästnätter per invånare ligger Arjeplog klart i topp i länet följt av Jokkmokk.

Av de som turistar i Gällivare kommer 86 procent från Sverige. Av de 14 procent som kommer från utlandet kommer de flesta från Norge, följt av Tyskland och Finland. I grannkommunerna Kiruna och Jokkmokk kommer något fler av turisterna från utlandet. Vidare visar statistik att de flesta turister kommer till Gällivare i juli och augusti (Tillväxtverket, 2023).

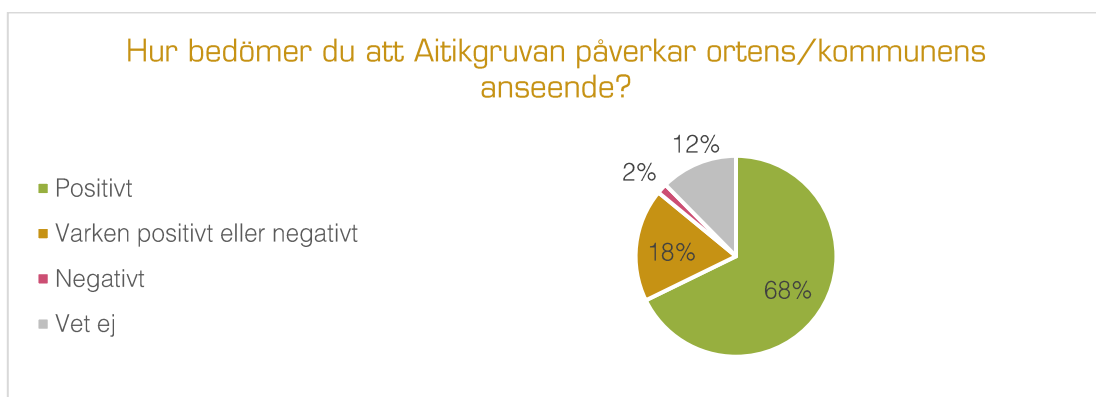
Vid intervju med Gällivare kommuns destinationsutvecklare förklaras att skillnaden i antalet turister mellan kommunerna kan bero på att Gällivare inte har arbetat lika strukturerat med turism som Jokkmokk och Kiruna. Det har exempelvis saknats ett destinationsbolag med tydlig organisation och ansvar för frågan, vilket gjort att den periodvis fallit mellan stolarna. Destinationsutvecklaren upplever dock att det skett en förändring under de senaste åren och att framtidstron för besöksnäringen har ökat till följd av industrisatsningarna i norra Sverige (Gällivare kommun, 2023c).

De främsta besöksmålen i Gällivare kommun är de stora natur- och fjällområdena, som världsarvet Laponia med Muddus och Stora Sjöfallets nationalparker samt de många naturreservaten. De flesta naturreservat och nationalparker återfinns i fjällvärlden väster om Gällivare vilket gör att störningar från gruvorna inte når dit. Det närmst belägna naturreservatet är lågfjället Dundret som ligger strax söder om tätorten Gällivare. Från toppen av berget har man utsikt över såväl Malmberget, Gällivare som Aitikgruvan.

Även gruvorna beskrivs vara populära turistattraktioner och att besöka både LKAB:s och Bolidens gruva är något som efterfrågas bland besökare. Eftersom Malmberget är en underjordsgruva och Aitik ett dagbrott kompletterar de varandra och efterfrågan på guidade gruvturer är i dagsläget större än utbudet. Kaptensgropen och Kåkstan i Malmberget är också av intresse bland besökare liksom att se samhällsomvandlingen som pågår.

Gruvorna i kommunen bedöms till största delen ha positiv inverkan på turismen. Den negativa påverkan som gruvorna har är att bäddar på hotell och vandrarhem ofta är uppbokade av inpendlande arbetskraft. Dock minskar denna företeelse under sommarmånaderna när de flesta turister kommer (Gällivare kommun, 2023c).

Hur kommunen/orten uppfattas påverka intresset för att besöka kommunen och i enkäten ställdes en fråga om hur respondenterna bedömer att Aitikgruvan påverkar kommunens anseende. Enligt enkätsvaren tror de flesta att gruvan har en positiv påverkan, se Figur 44.

Figur 44: Enkätrespondenternas svar på frågan: "Hur bedömer du att Aitikgruvan påverkar ortens/kommunens anseende?"

Boliden och Aitikgruvan bedöms ha potential att bidra ännu mer till besöksnäringen och Gällivare som en intressant destination. Genom att vara mer synliga i samhället skulle bolaget kunna väcka större intresse och nyfikenhet för gruvindustrin och samtidigt bidra till att stärka Gällivare som en intressant plats och destination. Det skulle gynna såväl bolaget som besöksnäringen. En ökad samverkan gällande besöksnäring och utvecklingen av Gällivare som destination efterfrågas av kommunens destinationsutvecklare (Gällivare kommun, 2023c).

4.1.10 Sammanfattande bedömning - Lokalsamhällets livskraft

Informationen i kapitel 4.1.1 - 4.1.9 ger en blandad bild av Gällivare kommuns livskraft.

Arbetsmarknaden är stark då det finns gott om arbetstillfällen och siffrorna för arbetslösheten är bland de lägsta i landet. Näringslivet präglas av två stora och stabila aktörer, Boliden och LKAB, som genererar många såväl direkta som indirekta arbetstillfällen samt kringverksamheter. Bolagen gör dessutom stora investeringar för framtiden och framtidstron i Gällivare är starkare än på länge tack vare de satsningar som görs i norra Sverige.

Samtidigt finns begränsningar för livskraften och Gällivare delar flera av de utmaningar som många landsbygdskommuner står inför med minskande folkmängd och stigande medelålder. Bristen på arbetskraft är stor, särskilt högutbildad arbetskraft, vilket riskerar att leda till en ond spiral där resursbrister i verksamheter som vård, skola och omsorg förvärrar den negativa befolkningsutvecklingen. Om människor ska vilja bo kvar i och flytta till Gällivare måste den grundläggande servicen vara välfungerande. Situationen försvåras av den rådande bostadsbristen.

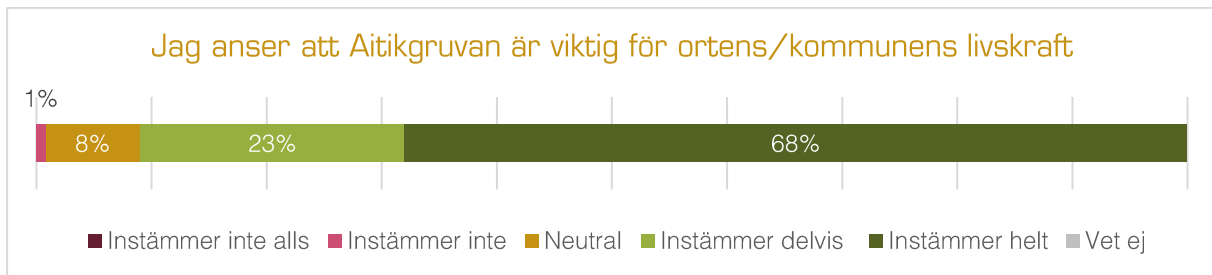
För ett livskraftigt samhälle krävs utöver arbetstillfällen, även ett utbud av nöje, kultur och förutsättningar för en meningsfull fritid. Där har Gällivare både styrkor och svagheter. Närheten till storslagen natur och möjligheten till jakt och friluftsliv nära hemmet är en av kommunens stora styrkor. Utbudet inom kultur, nöje och handel är däremot relativt begränsat.

Gruvorna i kommunen är avgörande för Gällivares livskraft och utan gruvorna hade Gällivare som samhälle mest troligt knappt existerat. Aitikgruvans bidrag till livskraften är svår att överskatta. Först och främst genom de många arbetstillfällen som verksamheten genererar. Vid Aitikgruvan är i dagsläget nästan 900 personer anställda. Av dessa är 93 procent bosatta i kommunen och hela 98 procent i Norrbottens län. Boliden är kommunens tredje största arbetsgivare och de direkt anställda som är bosatta i kommunen utgör nästan tio procent av den förvärvsarbetande befolkningen.

Inkluderas även de indirekta arbetstillfällena genererar bolaget enligt beräkningar över 4 000 arbetstillfällen. Alla dessa arbetstillfällen återfinns inte lokalt i Gällivare, men en stor del av de anlitade entreprenörerna och leverantörerna har lokal förankring. Vid intervjuer med tre av Bolidens största entreprenörer bekräftas Aitikgruvans betydelse då de påpekar att mycket stor del av deras verksamhet är uppbyggd kring Aitikgruvan specifikt och att i princip hela deras lokala verksamhet i Gällivare skulle behöva avvecklas om Aitikgruvan skulle läggas ner.

Att arbeta för Boliden anses attraktivt och Boliden kan erbjuda sina anställda trygga anställningar och en bra arbetsmiljö. Boliden bidrar också till kommunens höga medelinkomst vilket ökar kommunens attraktivitet och bidrar till ett mer jämlikt samhälle i ett större perspektiv, med mindre skillnader mellan ett liv i en landsbygdskommun och i en storstad. Genom löntagarnas skatter, som utgör en betydande del av kommunens skatteintäkter, bidrar bolaget starkt till kommunens och regionens ekonomi och välfärd. Genom att stötta och sponsra föreningar, evenemang och lokala projekt bidrar Boliden också till en meningsfull fritid.

I enkätundersökningen har så många som 91 procent av respondenterna svarat att de instämmer helt eller delvis i påståendet "Jag anser att Aitikgruvan är viktig för ortens/kommunens livskraft", se **Fel! Hittar inte referenskälla..** I kommentarer lyfts bland annat att Boliden är en stor arbetsgivare som erbjuder många arbetstillfällen för många olika yrkesgrupper samt att utan gruvan skulle kommunen ha färre invånare.

Figur 45: Enkätrespondenternas svar på påståendet "Jag anser att Aitikgruvan är viktig för ortens/kommunens livskraft"

De stora bekymren för Gällivares livskraft är den negativa befolkningsutvecklingen, bristen på (högutbildad) arbetskraft och bostadsbristen. Här riskerar Boliden att driva på i fel riktning när bolaget, eller främst bolagets entreprenörer, köper upp bostäder åt inpendlande arbetskraft. Detta förvärrar bostadsbristen och huspriser trissas upp vilket gör det svårt för såväl de som vill bo kvar i Gällivare som de som vill flytta till Gällivare att hitta en bostad. Även trivsel och trygghet samt samhällets attraktivitet minskar när andelen "fly-in fly-out" arbetare ökar. Om den inpendlande arbetskraften, och deras familjer, i stället skulle bo permanent i kommunen skulle både arbetsmarknad, trivsel och kommunens ekonomi gynnas. Både kommun och Boliden bör vara mycket angelägna om att locka nya invånare till kommunen. Framtid och utvecklingsmöjligheter hänger i hög grad på i vilken utsträckning hushåll väljer att bosätta sig i närområdet.

Vidare är kommunen, däribland gruvbolagen, i behov av (högutbildad) arbetskraft. Dels för att täcka både dagens och framtidens behov av personal inom i princip samtliga områden, dels för att på sikt skapa mervärde av producerade varor och tjänster. När unga personer erbjuds högavlönat arbete i gruvan direkt efter gymnasiet minskar incitamenten att studera vidare. Detta riskerar att befästa Gällivare som en av landets kommuner med lägst andel högutbildade samtidigt som bolagets bredd i rekryteringsunderlag minskar.

Samtidigt som höga löner är attraktivt kan en oönskad effekt av att unga personer har hög lön bli en hög grad av (lyx)konsumtion tidigt i livet. Vid ett flertal intervjuer har det påpekats att unga människor i Gällivare köper kapitalintensiva prylar tidigt, ibland via lån, vilket gör att de blir "löneförstörda" och har små möjligheter att börja studera eller arbeta inom andra yrken med lägre lön senare, även om de skulle vilja. Vidare upplevs drogmarknaden i Gällivare ha vuxit på senare år, eventuellt en följd av många unga personer med mycket pengar på en och samma plats. Dessa konsekvenser beror dock inte på Aitikgruvan eller Boliden enbart utan måste ses i ett större perspektiv. De är inte heller unika för Gällivare utan kan ses även i andra samhällen, som exempelvis Kiruna.

När det gäller bristen på arbetskraft kan det ses som ett gott betyg åt Boliden att många väljer att arbeta i Aitikgruvan. Att kunna erbjuda trygga och högavlönade arbeten med god arbetsmiljö är något positivt. Samtidigt är den tuffa konkurrensen om arbetskraft en stor utmaning för många arbetsgivare och enligt studien tycks det finnas en relativt utbredd uppfattning om att problemen som följer av brist på arbetskraft i hög grad beror på gruvbolagen. Det paradoxala är dock att det är tack vare gruvbolagen som det finns så många arbetstillfällen. Att arbetstillfällena är så många att arbetskraften inte räcker till, är egentligen ett angenämt problem. Dock skulle såväl Boliden som övriga arbetsgivare gynnas av ett större rekryteringsunderlag samt av att välfärdsservicen så som skola, vård och omsorg kan bedrivas med tillräcklig personal och på ett tillfredställande sätt.

När det gäller turism har Gällivare, tack vare gruvindustrin, potential att än mer profilera sig som en unik och intressant plats och destination som kan attrahera både natur- och teknikintresserade turister och framtida invånare. Det gäller dock att denna potential tas till vara på ett bra sätt.

I Tabell 2 nedan sammanfattas Aitikgruvans bedömda påverkan på Gällivare kommun vad gäller samhällets livskraft.

Tabell 2: Sammanställning av Aitikgruvans påverkan på lokalsamhällets livskraft.

Ämnesområde/aspekt	Påverkan +/-	Kommentar
Demografi	+	Boliden erbjuder trygga och attraktiva arbetstillfällen som gör det möjligt för människor att bo och leva i Gällivare.
Arbetsmarknad	+	Boliden genererar många bra och trygga arbetstillfällen, liksom indirekta och inducerade arbetstillfällen.
Näringsliv	+	Boliden utgör en stor och stabil aktör i Gällivares näringsliv som genererar många kringverksamheter.
Ekonomi	+	Boliden bidrar till kommunens ekonomi och välfärd, främst genom de anställdas skatter. Är med och finansierar lokala projekt.
Utbildning	+ -	Möjlighet finns till vidareutbildning och karriär inom bolaget Incitamenten bland unga att studera vidare kan minska när unga erbjuds högavlönade jobb i gruvan direkt efter gymnasiet.
Bostadsmarknad	-	När bostäder köps upp av gruvindustrins företag förvärras bostadsbristen och huspriser höjs. Bostadsområden kan påverkas negativt av fly-in fly-out arbetare. Bostadsbristen spär på bristen på arbetskraft.
Service	+ -	Boliden har en positiv inverkan på invånarnas köpkraft vilket gynnar det lokala serviceutbudet. Konkurrensen om arbetskraft gör att offentlig service som vård och skola blir lidande då gruvan kan erbjuda högre lön och bättre arbetsmiljö
Föreningsliv	+	Boliden sponsrar och stöttar flertalet lokala föreningar, evenemang och projekt i Gällivare.
Turism	+	Aitikgruvan är en turistattraktion med potential då efterfrågan på besök i gruvan är större än utbudet. Boliden kan vara med och utveckla Gällivare till en mer attraktiv destination.

4.2 Männsliga rättigheter och ursprungsbefolkning

En gruva kan påverka mänskliga rättigheter på flera sätt. Exempelvis om närboende behöver flytta till följd av gruvan eller om förutsättningarna för en hälsosam och säker omgivning påverkas, till exempel om luften eller vattnet förorenas på grund av gruvan. Vidare kan en gruva få konsekvenser för urfolksrätten om samers möjlighet att bedriva renskötsel i närområdet påverkas. I följande kapitel beskrivs förutsättningar för, och gruvans påverkan på, närboende, människors hälsa och säkerhet liksom rennärigen.

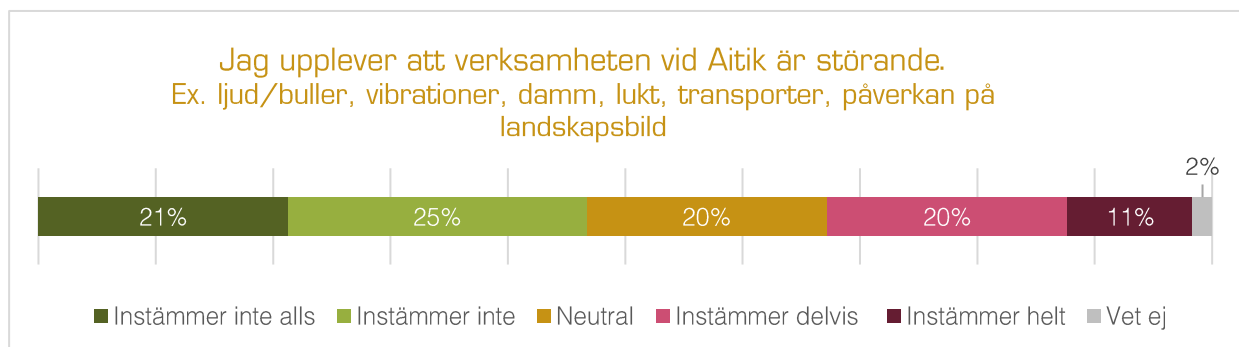
4.2.1 Närboende

All gruvverksamhet påverkar sin omgivning och de som påverkas mest är de som bor närmast. Närmsta bostadsbebyggelse kring Aitik fanns tidigare i byarna Sakajärvi och Liikavaara cirka en km respektive tre km nordost om gruvan. Vid sjön Laurajärvi, ca fem km öster om gruvan, fanns tidigare ett fritidsstugeområde. På grund av Aitikgruvans tidigare expansion och öppnandet av det nya dagbrottet i Liikavaara har Boliden under flera år successivt förvärvat fastigheter i dessa byar och köpt de hus som varit till salu. Från år 2016 intensifierades denna process och förhandlingar om förvärv inleddes med samtliga boende i byarna. De boende erbjöds antingen en summa pengar eller ett nytt hus av bolaget. Efter att ha nått överenskommelser med samtliga fastighetsägare bor sedan 2022 ingen kvar i byarna.

Under 2019 lät Boliden genomföra en social konsekvensbeskrivning för att undersöka hur de boende i de tre byarna påverkades av att bo nära gruvan och av den då pågående förvärvsprocessen. Intervjuer genomfördes med drygt 20 fastighetsägare, varav de flesta uppgav att de bott nära gruvan så pass länge att de vant sig vid störningar som vibrationer, buller och damm. Däremot upplevde ett flertal en ovisshet kring hur förvärvsprocessen gick till och vilken ersättning de kunde få, vilket skapade stress och oro. Lärdomar från detta är bland annat att både gruvbolag och fastighetsägare vinner på en transparent process och god dialog samt att fastighetsägarna tidigt får insyn i och deltar i förvärvsprocessen för att hitta passande ersättningsalternativ. Viktigt är också att alla behandlas likvärdigt under hela processens gång för att minimera risken för osämja och konflikter (Hifab 2019).

Sedan fastigheterna i dessa byar förvärvades återfinns numera närmsta bostadsbebyggelse längs med Nattavaaravägen väster om gruvan, i Repisvaara ca fem km väster om gruvan samt i byarna Keskijärvi och Leipojärvi ca åtta km öster om gruvan.

I denna studies enkätundersökning är det 17 personer som har svarat att de bor i gruvans närområde (inom 10 km från gruvan). De som bor i närområdet bör rimligtvis vara de som upplever störningar från verksamheten mest. Utifrån enkätresultatet går det dock inte att se att dessa respondenter upplever gruvan som mer störande än vad enkätrespondenterna generellt anser. Det är 31 procent av enkätrespondenterna som instämmer helt eller delvis i att de upplever verksamheten vid Aitik som störande, medan 20 procent är neutrala och 46 procent anger att de inte eller inte alls instämmer, se Figur 46.

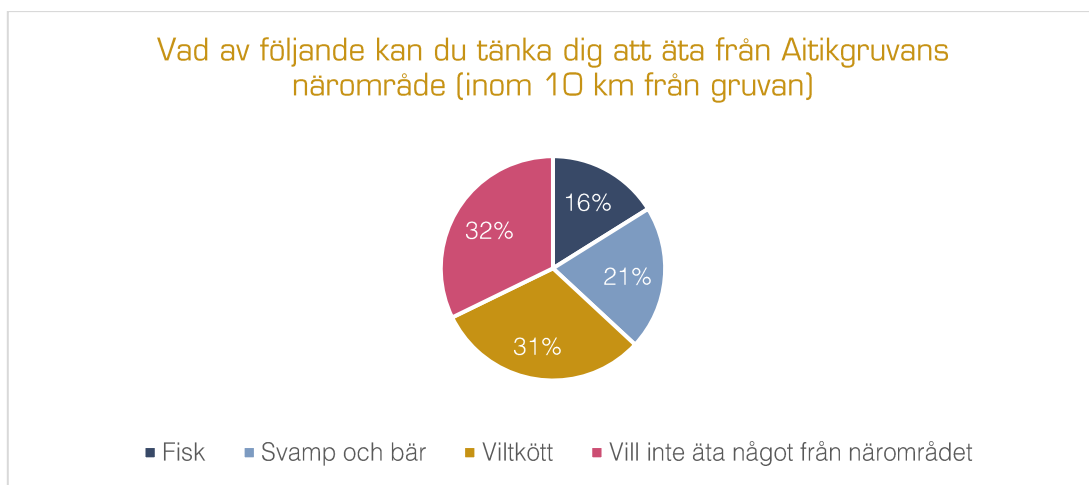

Figur 46: Enkätrespondenternas svar på påståendet: "Jag upplever att verksamheten vid Aitik är störande".

Den störning som utan konkurrens lyfts fram mest, både i enkätundersökningen, vid samrådsmötet och i intervjuer, är dammet från sandmagasinet som sprider sig till kringliggande områden. Särskilt tycks boende i byarna öster om gruvan uppleva damningen som störande då vindarna ofta blåser åt det hållet. Men även boende på Repisvaara har anmärkt på att dammet är störande. Dammet påpekas svärta ner bilar och annan egendom samt gör att naturen ser smutsig ut. Några påpekar att Aitikgruvans sprängningar känns ända in till Gällivare samhälle, ibland mer än vad sprängningarna i Malmberget gör.

I enkäten ställdes en fråga om vad man kan tänka sig att äta från gruvans närområde, resultatet visas i Figur 47. Svaren på frågan säger något om hur man ser på gruvans påverkan på närområdet. 32 procent uppger att de inte vill äta något från närområdet och det är endast 16 procent som kan tänka sig att äta fisk från området. 21 procent kan tänka sig äta svamp och bär och 31 procent kan äta viltkött. Kommentarer till frågan visar att man är osäker på vilka ämnen som sprids från gruvan och att dammet gör att man inte vill äta från området.

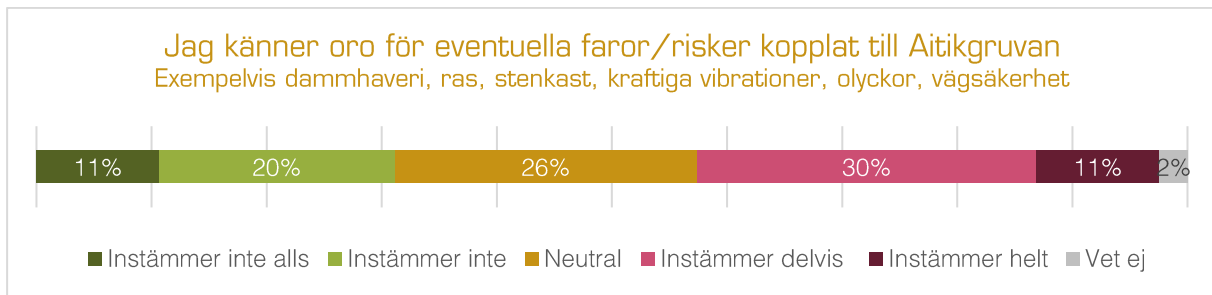

Figur 47: Enkätrespondenternas svar på frågan: "Vad av följande kan du tänka dig att äta från Aitikgruvans närområde (inom 10 km)?". Fler svar var möjliga.

4.2.2 Säkerhet

Att bo i närheten av en gruva är förenat med vissa säkerhetsrisker, även om de flesta är osannolika att inträffa. Säkerhetsrisker utgörs exempelvis av stenkast, vibrationer, utsläpp av metaller och andra ämnen till vatten samt faror kopplat till transporter till och från gruvan. Mest förödande effekter för närboende skulle förmodligen ett potentiellt dammhaveri få. Om en damm brister och medför att vatten och sand från magasinen forsar ut kan konsekvenserna för människors liv och egendom bli omfattande. Säkerheten kring just sandmagasin och dammkonstruktioner är, som tidigare beskrivits, ett högprioriterat område för Boliden och för närvarande pågår arbete med dammsäkerhetshöjande åtgärder vid Aitikgruvan.

Enligt enkätundersökningen är det 41 procent som instämmer helt eller delvis i påståendet "Jag känner oro för eventuella faror/risker kopplat till Aitikgruvan". 26 procent är neutrala medan 31 procent inte instämmer och två procent svarar "vet ej", se Figur 48.

Figur 48: Enkätrespondenternas svar på påståendet: "Jag känner oro för eventuella faror/risker kopplat till Aitikgruvan."

Enkätsvaren bekräftar till viss del det som framförts vid intervjuer med kommunrepresentanter, att oron för risker kopplade till gruvorna inte upplevs vara särskilt stor bland kommunens invånare. Det påpekas att gruvorna funnits länge på platsen och att invånarna i Gällivare är så vana vid gruvorna att säkerhetsfrågan inte är särskilt närvarande i människors medvetande. Det upplevs inte vara något som gemeneman pratar om.

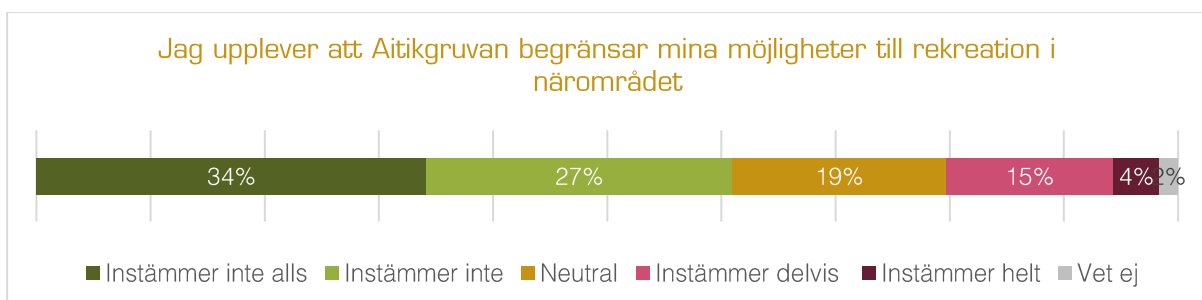
I kommentarer till enkätfrågan är oro för ett dammhaveri det som lyfts fram av flest respondenter. Ett par undrar vad dammet som sprids innehåller och någon anger att vattenkvaliteten i deras brunn har blivit sämre till följd av mer vibrationer som gör att brunnen fylls med sand.

4.2.3 Rekreation och friluftsliv

Med närheten till storlagen natur och fjäll erbjuder Gällivare goda möjligheter till ett rikt fritids- och friluftsliv, vilket också lyfts fram som en av kommunens stora styrkor på bland annat kommunens hemsida och vid studiens enkätundersökning och intervjuer. Här finns stora möjligheter att bo och uppleva naturen nära. Kommunens många natur- och fjällområden innebär bland annat möjligheter till vandring och bärplockning sommartid samt skid- och skoteråkning vintertid. Jakt och fiske är vanligt förekommande och fritidsfiske sker bland annat i Leipojoki, Lina och Vassara älv. Ett av kommunens mest välbesökta friluftsområde är kalfjället Dundret som ligger nära Gällivare centrum. De större natur- och friluftsområdena återfinns främst i kommunens västliga delar mot fjällvärlden.

Området kring Aitikgruvan är inte ett område som i allmänhet används för rekreation eller friluftsliv och enligt översiktsplanen är området utpekad som riksintresse för värdefulla ämnen och mineral (Gällivare kommun, 2014). Dock kan skog och mark runt gruvan ändå användas av närboende för rekreation. Enligt studiens enkätundersökning är det endast sju procent av respondenterna som svarat att de brukar vistas i naturen i gruvans närområde.

Det är 19 procent som instämmer helt eller delvis i påståendet att gruvan begränsar deras möjlighet till rekreation medan 61 procent inte instämmer och 19 procent är neutrala, se Figur 49. I de flesta kommentarer till påståendet påpekas att man söker sig till andra områden för rekreation, eftersom det finns många andra mer lämpade områden för rekreation i kommunen.

Figur 49: Enkätrespondenternas svar på påståendet: "Jag upplever att Aitikgruvan begränsar mina möjligheter till rekreation i närområdet"

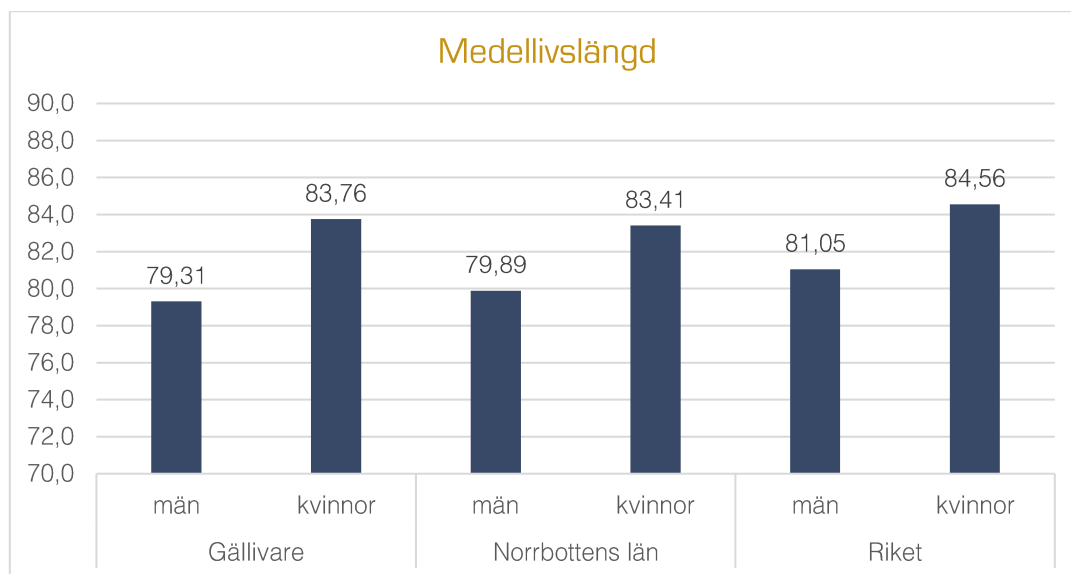

4.2.4 Hälsa

Hälsan i en befolkning beror på flera faktorer och kan ses som ett resultat av samspel mellan individ och samhälle. För att undersöka hälsotillståndet i en befolkning finns flera olika indikatorer att titta på. Indikatorerna delas ofta in i levnadsvanor och livsvillkor där levnadsvanor exempelvis är hur vi mår, motionerar och sover. Livsvillkor är till exempel uppväxtförhållanden, utbildningsmöjligheter, arbete, försörjning och boende. Några av de "kärnindikatorer" som Folkhälsomyndigheten tittar på när de undersöker hälsoläget i befolkningen är medellivslängd, förtida dödlighet, självskattad allmänt hälsotillstånd och psykisk påfrestning.

I Sverige är hälsoläget som helhet gott. Det finns dock stora skillnader i hälsa och livslängd mellan olika platser och kommuner. En orsak till skillnaderna är befolkningens ålderssammansättning. En äldre befolkning är sjukare än en yngre, vilket kan få stor betydelse på kommunnivå. Socioekonomiska faktorer spelar också in då grupper som är mer välutbildade och har högre inkomst tenderar att vara friskare än grupper med lägre utbildning och lägre inkomst. Arbetsmarknadens sammansättning har också betydelse, ju fler typer av arbeten som finns i ett samhälle desto lägre sjuklighet (Folkhälsomyndigheten, 2023). Nedan presenteras ett begränsat urval av statistik för några av de indikatorer som finns på området för Gällivare kommun.

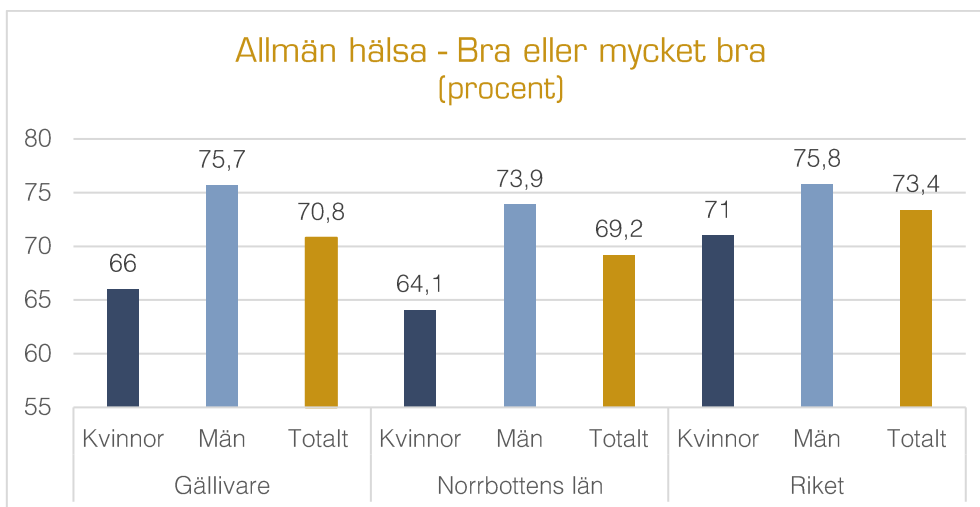
Den genomsnittliga medellivslängden i Gällivare kommun ligger i nivå med genomsnittet för Norrbottens län men under genomsnittet för riket som helhet, särskilt för män. Kvinnorna i kommunen lever i snitt tills de är 83,7 år medan männen medellivslängd är 79,3 år, nästan 2 år kortare än genomsnittet för män på riksnivå, se Figur 50. Det ska beaktas att i kommuner med få invånare kan medellivslängden variera mycket över tid och jämförelser ska därför göras med viss försiktighet (SCB, 2023).

Figur 50: Återstående medellivslängd vid födseln. Beräknas på den senaste femårsperioden (2018–2022), Källa: SCB

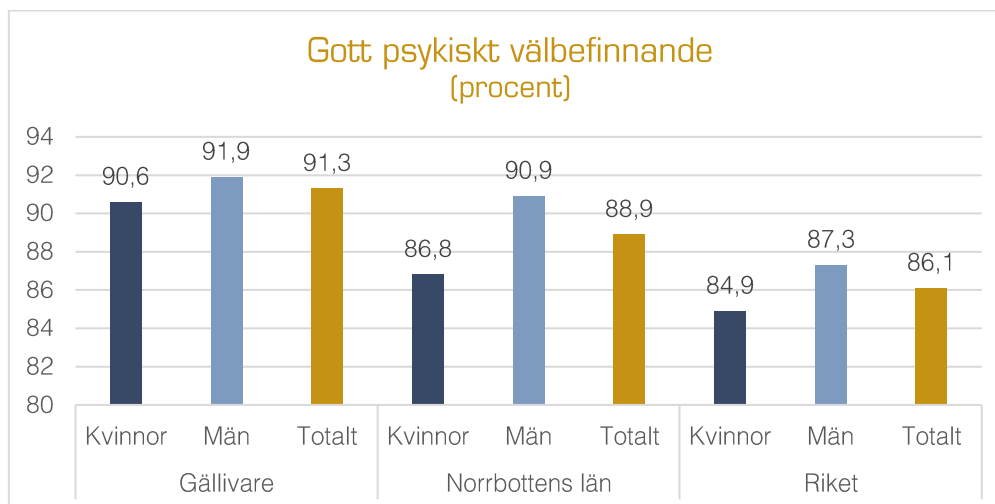
Siffror för självskattad allmän hälsa⁷ visar att drygt 70 procent av invånarna i Gällivare kommun uppskattar att deras hälsa är bra eller mycket bra, vilket är lägre än för riket som helhet (73,4 procent) men något högre än för länet. Kvinnor skattar sin hälsa som sämre än män och skillnaden mellan könen är relativt stor, se Figur 51 (Folkhälsomyndigheten 2023).

⁷ Siffror för allmän hälsa bygger på frågor i Nationella folkhälsoenkäten: Hur bedömer du ditt allmänna hälsotillstånd? Nationella folkhälsoenkäten är en urvalsundersökning bland befolkningen 16 år och äldre. Värdet är 4-års medelvärde (Folkhälsomyndigheten 2023)

Figur 51: Andel som uppskattar sin allmänna hälsa som "Bra" eller "Mycket bra" i den nationella folkhälsoenkäten (4-årsmedelvärde 2019–2022), Källa: Folkhälsomyndigheten

När det gäller psykiskt välbefinnande ser situationen ut att vara god i Gällivare då 91,3 procent anser att de upplever ett gott psykiskt välbefinnande⁸. Det är ett högre värde jämfört med riket och länet, se Figur 52. Viss skillnad finns mellan kvinnor och män, då kvinnor har ett lägre värde, precis som i länet och i riket som helhet (Folkhälsomyndigheten, 2023).

Figur 52: Andel med gott psykiskt välbefinnande, Källa: Folkhälsomyndigheten

Psykiskt välbefinnande handlar om att man själv upplever att man mår bra. Det kan vara både fysisk och psykisk. Vad som får människor att känna välbefinnande kan skilja sig åt men generellt är faktorer som påverkar välbefinnandet möjligheter att balansera positiva och negativa känslor, sociala relationer, känsla av engagemang och att utvecklas och uppnå sin potential. Psykiskt välbefinnande kan ses som en grundläggande resurs för att klara av livets utmaningar och svårigheter (Folkhälsomyndigheten, 2023).

Valdeltagande används ofta som ett mått på människors makt, delaktighet och inflytande då det finns ett samband mellan demokratisk delaktighet och självskattad hälsa. Grupper med ett högt valdeltagande anger en hög självskattad hälsa och tvärtom. Generellt är valdeltagandet bland

⁸ Gott psykiskt välbefinnande bygger på ett antal frågor i den nationella folkhälsoenkäten (4-årsmedelvärde 2019–2022), samt instrumentet Short Warwick Edinburgh Mental Well-being Scale (Folkhälsomyndigheten 2023).

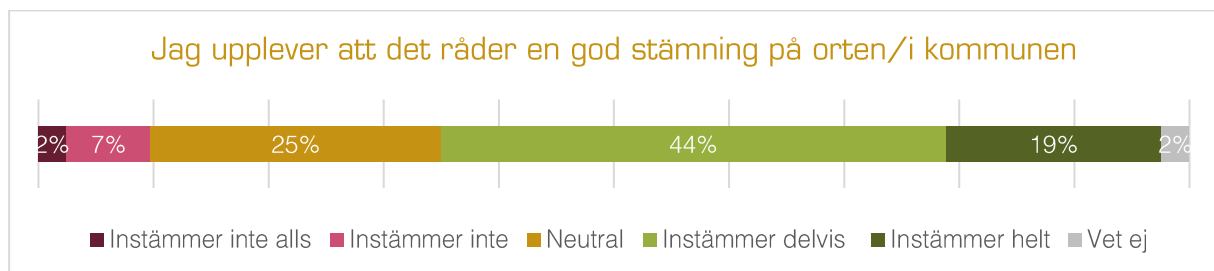

högutbildade högre än bland lågutbildade. I riksdagsvalet 2022 deltog 81 procent av Gällivares röstberättigade, vilket är lägre än genomsnittet för riket som helhet (84,2 procent) (SCB 2023).

För några år sedan tog Gällivare kommun fram en rapport om folkhälsoläget i kommunen som visade att kommunen har goda förutsättningar för en god hälsa enligt Care Need Index⁹. Indexet för Gällivare låg på 0,91 medan samma siffra för Norrbottens län var 0,98 och för riket 1,01. Enligt detta index har Gällivare tillsammans med Kiruna och Piteå kommuner lägst risk för ohälsa bland kommunerna i Norrbotten. Vid bedömning av indexet tas bland annat hänsyn till andel arbetslösa, lågutbildade samt barn under fem år i kommunerna. Dock har Gällivare sämre nyckeltal inom området levnadsvanor som till exempel stillasittande och osunda kostvanor. Jämfört med Kiruna lider fler av fetma och färre är fysiskt aktiva och delaktiga i idrottsföreningar. Dessutom har Gällivare betydligt fler fall av hjärtinfarkter jämfört med länet och riket (Gällivare kommun 2018).

Statistiken ger således en blandad bild av folkhälsan i Gällivare. Inom vissa områden har kommunen goda jämförelsetal som till exempel för psykiskt välbefinnande och Care Need Index medan siffror för medellivslängd, allmän hälsa och valdeltagande är sämre.

I denna studies enkät fick respondenterna ta ställning till påståendet "Jag upplever att det råder god stämning på orten/i kommunen". Svaren kan säga något om invånarnas välbefinnande, och ger en positiv bild då hela 63 procent svarar att de instämmer helt eller delvis medan endast nio procent svarar att de inte instämmer, se Figur 53. Kommentarer till påståendet ger dock en annan bild då det återkommande påpekas att det finns en negativ attityd med missnöje och "mycket gnäll" bland invånare gällande samhället och de förändringar som är på gång. Det framhålls även att det upplevs råda en konflikt mellan kommun och gruvbolag.

Figur 53: Enkätrespondenternas svar på påståendet: "Jag upplever att det råder god stämning på orten/i kommunen"

På vilket sätt gruvverksamheten påverkar hälsoläget i kommunen är en komplex fråga. När det gäller människors psykiska hälsa har den låga arbetslösheten och höga medelinkomsten som Aitikgruvan bidrar till förmodligen en mycket positiv inverkan. Det är lätt att få arbete och få hamnar i arbetslöshet. Bolidens sponsring till lokala föreningar för barn och unga är också mycket positiv i sammanhanget då det bidrar till en aktiv och meningsfull fritid. Aitikgruvans investeringar för framtida gruvdrift genererar också framtidstro och livskraft till invånarna och samhället.

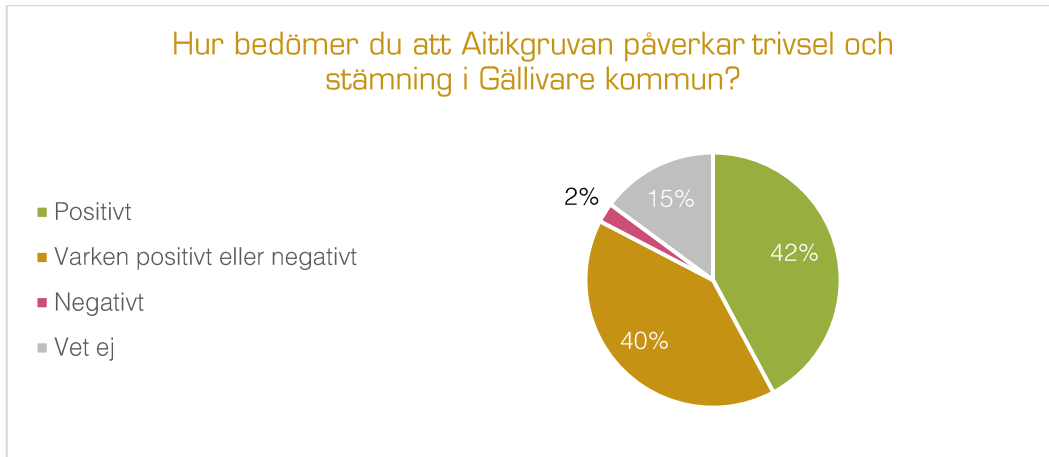
Samtidigt kan gruvindustrins dominans och den relativt ensidiga arbetsmarknaden ha en negativ inverkan. Gällivare är ett utpräglat gruvsamhälle, vilket har både för- och nackdelar. Samhällsomvandlingen upplevs exempelvis som spännande av vissa men påfrestande av andra, vilket kommentarerna till påståendet ovan bekräftar.

Situationen med arbetskraftsbrist och stor andel inpendlande arbetskraft påverkar hälsan negativt. Dels orsakar bristen på personal dålig arbetsmiljö på vissa arbetsplatser, dels kan den inpendlande arbetskraften orsaka sämre trivsel och upplevd otrygghet. Dessa konsekvenser kan dock inte kopplas till enbart Aitikgruvan utan beror på flera faktorer, främst kommunens svikande invånarantal.

⁹ Care Need Index har tagits fram av SCB och baseras på andelen ensamstående 65+, utlandsfödda, arbetslösa, kortutbildade, ensamstående föräldrar, nyinflyttade, kortutbildade och andelen barn under 5 år. Ett värde över 1 innebär högre risk för ohälsa än i riket i stort och ett värde under 1 innebär lägre risk.

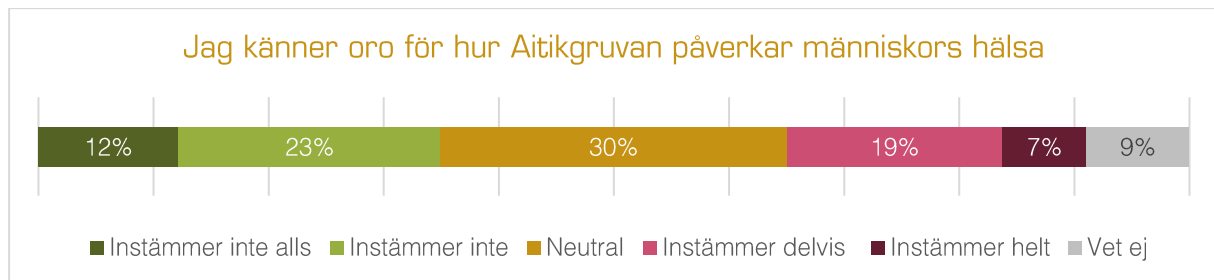
Av enkätrespondenterna svarar 42 procent att de anser att Aitikgruvan påverkar trivsel och stämning i kommunen positivt. 40 procent svarar varken eller medan 15 anger "vet ej". Endast två procent tror att gruvan påverkar negativt, se Figur 54.

Figur 54: Enkätrespondenternas svar på frågan: "Hur bedömer du att Aitikgruvan påverkar trivsel och stämning i Gällivare kommun?"

När det gäller påverkan på fysisk hälsa har alla gruvor potential att påverka negativt då verksamheten medför exempelvis buller, vibrationer, damning och utsläpp av metaller. Ett dammhaveri är också en potentiell risk som kan få förödande konsekvenser för människors hälsa.

Enkätundersökningen som genomförts visar att oro för hur gruvan påverkar människors hälsa finns, men den tycks inte vara särskilt utbredd då det är 26 procent instämmer helt eller delvis i påståendet "Jag känner oro för hur Aitikgruvan påverkar människors hälsa". Det är fler, 35 procent, som inte instämmer medan 39 procent är neutrala eller har svarat "vet ej", se Figur 55. I kommentarer till påståendet är dammens eventuella hälsopåverkan den mest återkommande farhågan.

Figur 55: Enkätrespondenternas svar på påståendet: "Jag känner oro för hur Aitikgruvan påverkar människors hälsa"

4.2.5 Rennäring

Samernas erkändes som urfolk av Sveriges riksdag 1977 och sedan 2011 är det inskrivet i grundlagen att det samiska folkets möjligheter att bevara och utveckla sitt kultur- och samhällsliv ska främjas, där renskötseln är en grundläggande förutsättning. Enligt FN:s deklaration om urfolksrättigheter har urfolk bland annat rätt att förvalta och bruka traditionella marker samt rätt till ett fritt, informerat förhandssamtycke¹⁰ vid förslag om juridiska eller administrativa åtgärder som rör urfolk och vid alla projekt som påverkar urfolks marker, territorier och naturresurser (Regeringen 2023, Amnesty 2023).

¹⁰ Principen om fritt och informerat förhandssamtycke, FPIC, syftar till att nå en samförståndslösning mellan staten och urfolket och minska maktobalansen (Amnesty, 2023)

Kring Aitikgruvan bedrivs renskötsel av Gällivare Skogssameby med ett flertal viktiga områden och flyttleder i närområdet. Samebyn har cirka 110 medlemmar, 37 aktiva renskötare (husbönder) och ett högsta tillåtet antal renar på 7 000 i vinterjord. Det är ingen av renskötarna som idag försörjer sig enbart på renskötsel då det är svårt att få det att gå ihop ekonomiskt. Samebyn bedriver traditionell och naturbaserad renskötsel där de grundläggande funktionerna är tillgång till bete, sammanhängande och funktionella betesområden och betesro. Samebyns totala område sträcker sig från Gällivare tätort ned till kusten norr om Luleälven. Inom samebyn finns åtta utpekade riksintresseområden för rennäringen (Gällivare skogssameby 2023, Sametinget 2023).

Samebyns mark kring Aitikgruvan är så kallad året-runt mark och används under hela året, men är speciellt viktigt som vinterland, kalvningsland och vid passage mellan markerna norr och söder om Aitik samt mellan vinterlandet norr om väg E10 och åretruntlandet söder om väg E10. Aitikgruvan upptar ca 6 000 ha av samebyns mark, men samebyns ordförande påpekar att marken närmast gruvområdet är så påverkad av damm med mera att det snarare är ca 7 000 ha av Samebyns mark som påverkas direkt av gruvan.

Den direkta påverkan utgörs främst av markanspråk, buller, damm och transporter, som utgör barriäreffekter och kan orsaka påkörningar. Under 2022 var antalet påkörda renar längs med E10 i Aitiks närområde 223. Stängslet som omger gruvans verksamhetsområde innebär att passager förbi Aitik är trånga och när gruvan expanderar ökar också det stängslade området. Flyttleder påverkas också och då renar dras till det område de är födda kan detta orsaka förvirring och att renarna går vilse.

Dammet från gruvan utgör ett särskilt problem då renarna undviker att beta hänglav som suger åt sig dammet. Området kring Leipojärvo och Keskijärvi har bra hänglav, men renarna vill inte äta där när laven är dammig och grusig. Detta leder ibland till att stödutfodring krävs vilket är kostsamt.

En annan direkt påverkan är att om grindar till gruvområdet inte stängs ordentligt eller lämnas öppna kan renar förvirra sig in på området. Att hitta och driva ut dem igen är resurskrävande insatser som i vissa fall kräver drönare eller helikopter.

Utöver gruvan påverkas samebyn av flera andra verksamheter inom eller nära samebyns marker. Exempelvis industrisatsningarna Green steel i Boden och Hybrit i Gällivare som medför att nya ledningar och vägar dras samt ett ökat antal tunga transporter. Flera nya vindkraftsparker planeras i området och sedan länge är skogsbruket en påverkande faktor. Tillsammans orsakar detta kumulativa effekter som är påfrestande för samebyn och splittrar byns markområden. Detta ihop med klimatförändringarna, som bland annat försämrar tillgången till bete vintertid, gör att oron för att renskötsel överhuvudtaget ska vara möjlig att bedriva i området i framtiden växer. Denna oro är psykiskt påfrestande för många renskötare.

De industrisatsningar som görs i området innebär också en ökad arbetsbelastning för samebyn i form av administrativt arbete i samband med till exempel samrådsprocesser. Att vara ordförande påpekas vara mer än en heltidstjänst och samebyn upplever att de skulle behöva mer resurser och juridisk kompetens vid exempelvis avtalsskrivande och för att bevaka deras rättigheter. Det skulle minska maktobalansen gentemot företagen och deras resurser.

Aitikgruvan har funnits länge på platsen och Boliden och Gällivare skogssameby har en upparbetad och kontinuerlig dialog för att utvärdera och följa upp gruvans effekter och konsekvenser för samebyn. Dialogen beskrivs över tid ha fungerat mer eller mindre bra men upplevs i nuläget fungera bra. Ordförande anser att Boliden har ett gott bemötande. Parterna har stående möten en gång per kvartal samt löpande kontakt och dialog i samband med exempelvis samrådsmöten och rennäringanalyser.

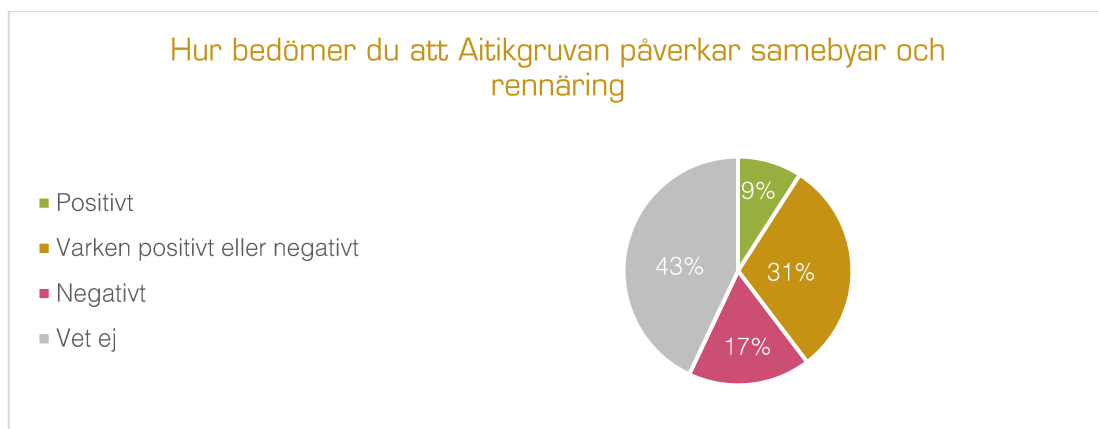
För samebyn är det viktigt med en tidig dialog vid förändringsprocesser för att minimera skador och hitta bra kompensationsåtgärder. Samebyn har mycket små möjligheter att stoppa, eller i större omfattning påverka, stora gruvprojekt som är av allmänt intresse. I stället handlar det om att förhandla för att minimera skador och få en rimlig ekonomisk kompensation för intrången. Inom samebyn

arbetar de för att upprätthålla en god ton även från deras sida, då det inte underlättar om de upplevs "arga och motsträviga".

Boliden betalar löpande en ekonomisk ersättning till Gällivare skogssameby för markanspråket, vilket regleras i ett avtal mellan parterna. Samebyn anser dock att ersättningen är eftersatt och för att klara utmaningarna med Aitikgruvans framtida expansion och de kumulativa effekterna önskar samebyn att ersättningen höjs. I avtal mellan parterna finns också reglerat att samebyn har förtur att genomföra uppdrag som att bygga och flytta staket, vilket är viktigt för samebyn så att de utformas rätt (Gällivare skogssameby, 2023).

I den genomförda enkätundersökningen är det endast en respondent som svarat att den bedriver renskötsel inom gruvans närområde (inom 10 km från gruvan). Det kan vara en anledning till att så passa många som 43 procent av respondenterna svarat "Vet ej" på frågan "Hur bedömer du att Aitikgruvan påverkar samebyar och rennäring?". Endast 9 procent har svarat "Positivt", medan 17 procent svarat "Negativt" och 31 procent "Varken positivt eller negativt", se Figur 56.

Figur 56: Enkätrespondenternas svar på frågan "Hur bedömer du att Aitikgruvan påverkar samebyar och rennäring?"

4.2.6 Sammanfattande bedömning – Mänskliga rättigheter och ursprungsbefolkning

All gruvverksamhet medför stora ingrepp i närmiljön samt risk för negativ påverkan på närboende och människors hälsa. En gruva är beroende av den specifika plats där mineralfyndigheten finns och kan ur det perspektivet inte förläggas någon annanstans av hänsyn till exempelvis närboende. Den plats som tas i anspråk för en gruvverksamhet förändras också permanent, det ligger i gruvverksamhetens natur att platsen förändras i takt med att malmen bryts. Detta medför att en gruva ofta innebär intressekonflikter och en viktig fråga blir vilken påverkansnivå som är acceptabel.

Denna studie visar att ungefär en tredjedel av de tillfrågade upplever att gruvverksamheten vid Aitik är störande. Framst tycks damning vara den störande faktorn. Det går i detta fall inte att se att de respondenter som bor i Aitiks närområde anser att gruvan är mer störande än vad andra respondenter anser.

Inför gruvans tidigare expansioner har Boliden förvärvat fastigheter i byarna Sakajärvi, Liikavaara och Laurajärvi. Även om de boende erbjöds bra kompensation hade troligtvis de flesta valt att bo kvar om det var möjligt. Dessutom upplevde ett antal av de berörda att förvärvsprocessen var jobbig.

Statistik för folkhälsa i Gällivare kommun ger en något motstridig bild av läget med vissa goda jämförelsetal, exempelvis psykiskt välbefinnande, och andra sämre, exempelvis medellivslängd och uppskattad allmän hälsa. Hur gruvan påverkar detta är en komplex fråga.

När det gäller psykisk hälsa har gruvan en stark positiv inverkan då den genererar arbetstillfällen, livskraft och framtidstro till samhället. Samtidigt kan den ensidiga arbetsmarknaden och oro för

gruvans konsekvenser för människor och samhälle innebära en negativ påverkan. När det gäller människors fysiska hälsa tenderar gruvarksamhet generellt att ha en negativ påverkan på grund av exempelvis buller, damning och utsläpp.

Studien visar att enkätrespondenternas oro för påverkan på människors hälsa tycks vara relativt begränsad. Oron för risker/faror kopplat till gruvan är något större men inte heller särskilt utbredd. Utifrån intervjuer och kommentarer i enkäten kan det tolkas vara en följd av att gruvan har funnits länge på platsen och att invånarna i Gällivare är vana vid att ha gruvindustri nära inpå.

För rennäringen och Gällivare skogssameby innebär gruvan en störning eftersom gruvan tar mark i anspråk som annars hade kunnat användas för renskötsel. Gruvan påverkar även samebyns mark utanför gruvområdet genom exempelvis damning och tunga transporter längs E10. För Gällivare skogssameby är dock den främsta utmaningen det stora antalet befintliga och planerade verksamheter som påverkar samebyns marker och tillsammans orsakar kumulativa effekter och splittrar byns markområden. Då gruvan och samebyn existerat sida vid sida under lång tid finns en väletablerad dialog och samarbetet upplevs i dagsläget fungera bra. För att minska den maktobalans som finns mellan en sameby och stora bolag önskar samebyn mer resurser för administrativt arbete och juridisk kompetens.

Tabell 3: Sammanställning av Aitikgruvans påverkan på mänskliga rättigheter och ursprungsbefolkning

Ämnesområde/aspekt	Påverkan +/-	Kommentar
Närboende	-	Gruvan orsakar störningar i form av damm, buller, vibrationer etc. Störningarna upplevs inte vara särskilt omfattande. Närboende har behövt flytta på grund av gruvan.
Säkerhet	+/-	Säkerhetsrisker för närboende/närmiljön finns alltid vid gruvverksamhet. Bolidens säkerhetsarbete är omfattande. Oron är begränsad.
Rekreation och friluftsliv	+/-	Gruvans närområde upplevs inte inbjudande för rekreation eller friluftsliv. Det är få som upplever att Aitik begränsar deras möjlighet till rekreation och friluftsliv då det finns mycket goda möjligheter till detta på andra håll i kommunen.
Hälsa	+ -	Gruvan genererar arbetstillfällen, livskraft och framtidstro till samhället vilket påverkar människors psykiska hälsa positivt. Störningar som buller och damm samt oro kan påverka människor psykiska och fysiska hälsa negativt.
Rennäring	-	Gruvan tar mark i anspråk och begränsar möjligheten till renskötsel i gruvans närområde på grund av exempelvis damm och transporter.

4.3 Kulturhistoria och identitet

Gruvverksamheten i Norrbotten har en lång historia och präglar flera av regionens samhällen, människornas kultur, historia och identitet. Tillsammans med skogen och vattenkraften har malmen utgjort ryggraden i länets näringsliv och i hög grad drivit på samhällsutvecklingen (Länsstyrelsen Norrbotten et al.). Gällivares historia hänger i mycket hög grad samman med gruvverksamhetens historia och det finns ett nära samband mellan gruvans och samhällets utveckling (Piteå museum, 2011)

Malmresurserna i Malmberget och Gällivare upptäcktes redan på 1600-talet och den första provbrytningen i Malmberget (Illuvar) genomfördes 1735. Lönsamheten var till en början begränsad på grund av att transporten av malmen till kusten främst skedde med häst eller ren vilket gjorde volymerna små. Det stora uppsvinget kom när Malmbanan mellan Narvik och Luleå anlades i slutet av 1800-talet. Till Malmberget kom järnvägen 1888 och när transporten förenklades blev det möjligt att utvinna malm i större skala (Norrbottens museum, 2018). Detta gjorde att gruvverksamheten expanderade, behovet av arbetskraft blev stor och människor från hela landet flyttade till Malmberget. Bostäder fanns inte i tillräcklig omfattning och kåkbebyggelse, enkla byggnader och vindskjul, uppfördes i "Kåkstan" (Piteå museum, 2011).

Figur 57: Replika av stadsdelen "Kåkstan" i Malmberget

Behovet av bostäder och samhällsservice drev fram en snabb förändring av platsen, som på kort tid förvandlades från ödemark till tätorter. Som tidigare nämnts var det framför allt orten Malmberget som växte och det var fram till slutet av 1980-talet kommunens största ort. År 1898 färdigställdes Malmbergets första stadsplan och därefter inleddes en explosionsartad byggnadsperiod. På stadsplanens tomter byggdes bostadshus och det mesta av kåkbebyggelsen sanerades bort. Även i Koskullskulle fanns kåkbebyggelse som revs efter att ett egnahemsområde planlagts i början av 1900-talet. På 1940-talet uppfördes allmänna byggnader som badhus, skola och kyrka. Gruvbolaget LKAB medverkade i byggandet genom att stötta de anställdas bostadsbyggande och skänkte också skolan och kyrkan till samhället (Piteå museum, 2011).

Den viktigaste malmkroppen var från början Kaptensmalmen och det var paradoxalt nog på denna malmkropp som samhället kom att byggas. Redan när stadsplanen etablerades fanns kunskap om att malmkroppen sträckte sig in under byggnadsområdet och på 1950-talet började gruvdriften

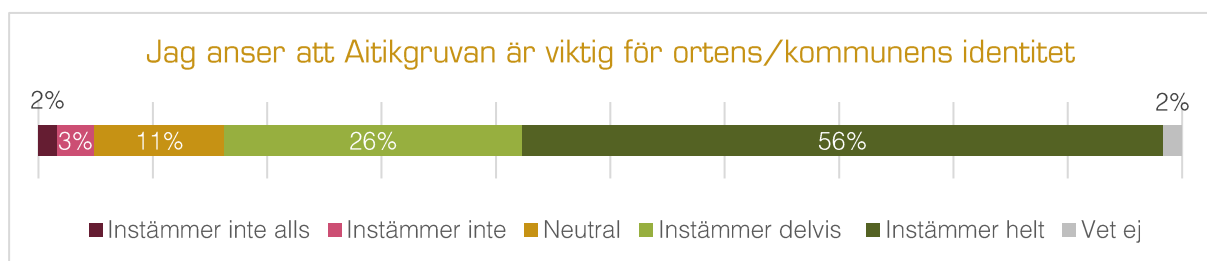
påverka bebyggelsen. Kaptensgropen var först ett dagbrott, som växte till en jätteklyfta på grund av markens underminering som ledde till ras. Byggnader fick rivas och flyttas och på grund av malmkropparnas läge har successivt en centrumförskjutning skett.

På 1960-talet blev det klart att det i framtiden skulle bli nödvändigt att bryta malm under Malmberget och att järnvägen skulle flytta till Gällivare. Den första stora rivningen i Malmberget var troligen när läroverket vid Kaptensvägen revs på 1970-talet. Rivningar och flyttar har därefter påverkat och präglat Malmberget och Gällivare och dess invånare i över 40 år. I takt med brytningen under samhället har Malmberget successivt rivits eller flyttats. Under 2000-talet har takten ökat avsevärt och de senaste åren har stora delar av Malmberget avvecklats i den så kallade samhällsomvandlingen där bostäder och offentliga byggnader ersätts och byggs upp i Gällivare (Piteå museum 2011, Gällivare kommun 2023a)

Malmbergets och Gällivares starka beroende av gruvverksamheten har gjort att det finns ett nära samband mellan gruvans och samhällets utveckling. 1968 tog Boliden Aitikgruvan i drift vilket ytterligare förstärkt Gällivare som gruvort. Gruvorna och gruvindustriföretagen har kommit att genomsyra samhället och sätta sin prägel på den fysiska miljön såväl som på invånarnas mentalitet.

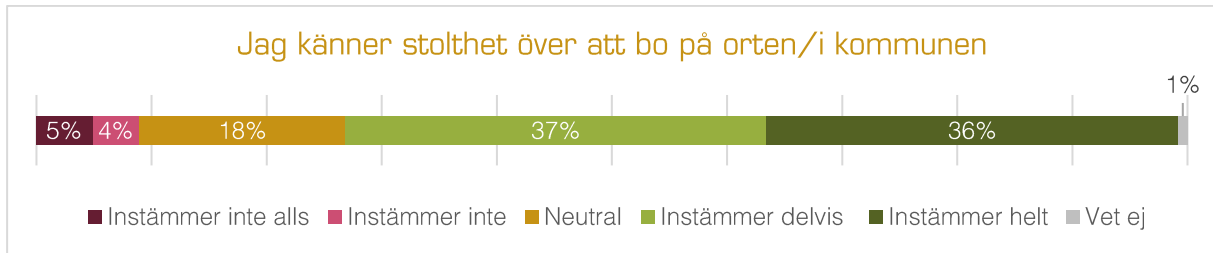
Sveriges regering antog år 2013 en mineralstrategi och i denna beskrivs att de historiska spåren efter gruvnäring är värdefulla delar av kulturlandskapet och av grundläggande betydelse för många människors livsmiljöer. Malmberget är utpekat riksintresse för kulturmiljövård och när samhället nu flyttas är frågan om hur historiken bäst bevaras viktig (Gällivare kommun 2023a).

I enkätundersökningen är det hela 82 procent som svarar att de instämmer helt eller delvis i att Aitikgruvan är viktig för Gällivares identitet, se Figur 58. I kommentarer till påståendet nämns både Aitikgruvan och Malmberget som starkt präglade av samhället och att det mesta i samhället cirkulerar kring gruvnäringen, på både gott och ont. Positiva kommentarer gör gällande att Boliden och LKAB är oerhört viktiga för samhället, som inte skulle existera utan gruvorna och att Gällivare kan beskrivas som Europas "gruvhuvudstad". Mer kritiska kommentarer påpekar att det är för mycket gruvsamhälle och att det vore önskvärt att bygga upp en bredare identitet så att Gällivare förknippas med mer än gruvdrift.

Figur 58: Enkätrespondenternas svar på påståendet "Jag anser att Aitikgruvan är viktig för ortens/kommunens identitet"

Trots en del kritiska kommentarer känner en tydlig majoritet av enkätrespondenterna stolthet över att bo i Gällivare, se Figur 59. I kommentarer förtydligas att Gällivare är en fin plats med storlagen natur och att gruvorna och satsningar som Hybrit skapar stolthet. De som enligt kommentarer inte känner stolthet framhåller bland annat att samhället är för ensidigt på grund av gruvindustrin, att centrum upplevs trist och att vissa områden (främst Östra Malmberget) upplevs nergångna.

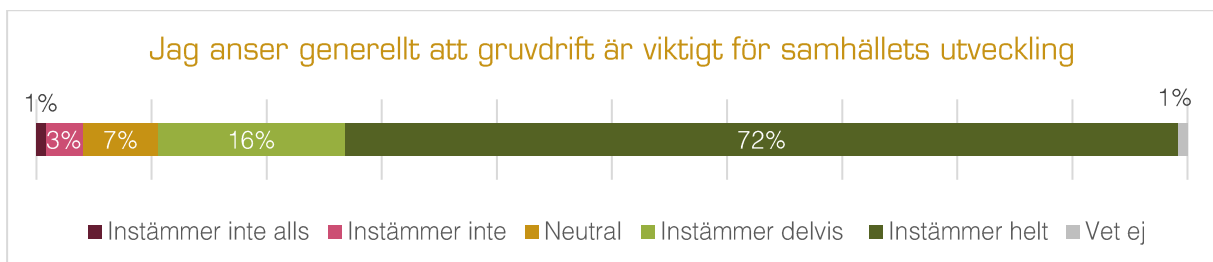

Figur 59: Enkätrespondenternas svar på påståendet: "Jag känner stolthet över att bo på orten/i kommunen"

Den långa traditionen av gruvbrytning i samhället kan tänkas ha skapat en hög acceptans och tolerans bland invånare för gruvdrift och den påverkan på omgivningen som det för med sig. Enkätsvaren i denna studie visar att acceptansen för Aitikgruvan är mycket hög (se kapitel 5.4).

Man kan fråga sig i hur många samhällen det skulle vara accepterat att så många människor behöver flytta på grund av en industri, på det sätt som det är i Malmberget och Gällivare. Dock har det i intervjuer framkommit att det finns en viss irritation bland invånare i kommunen över att den pågående samhällsomvandlingen i Malmberget/Gällivare inte uppmärksammas i nationell media på samma sätt som samhällsomvandlingen i Kiruna (Gällivare Näringsliv AB, 2023).

Vidare är det troligt att gruvornas långa historik på platsen har påverkat människornas generella inställning till gruvdrift. På påståendet "Jag anser generellt att gruvdrift är viktigt för samhällets utveckling" är det hela 88 procent som instämmer, se Figur 60.

Figur 60: Enkätrespondenternas svar på påståendet "Jag anser generellt att gruvdrift är viktigt för samhällets utveckling"

4.3.1 Sammanfattande bedömning – Kulturhistoria och identitet

Gällivares historia hänger i mycket hög grad samman med gruvverksamhetens historia och det finns ett nära samband mellan gruvindustrins och samhällets utveckling. Både Aitikgruvan och Malmberget utgör en viktig del av kommunens identitet och deras starka prägel på platsen skapar en gemenskap och stolthet bland invånarna. Många arbetar i gruvorna och alla känner någon som gör det. Många har släktingar och förfäder som tidigt arbetade i gruvan och/eller var med och byggde samhället. Stolthet finns också över att ortens gruvor genererar metaller som är avgörande för samhällets utveckling och för klimatomställningen.

Den tydliga profilen som gruvsamhälle är dock på både gott och ont. Industrins dominans i näringslivet, och samhället generellt, riskerar att göra att alla inte trivs och har man inte intresse av att arbeta inom gruvindustrin kan möjligheter och framtidsutsikter i Gällivare upplevas vara små. Vidare har ett flertal respondenter framfört att de inte tror att ett gruvsamhälle uppfattas som attraktivt utan att folk mest tror att det består av "varselvästar och truckar". Potential finns således att modernisera bilden av vad ett gruvsamhälle är och att stärka Gällivares profil som en unik och intressant plats. För att fler ska känna sig hemma och vilja leva, bo och trivas i Gällivare finns också ett behov av att bredda samhällets identitet. Där har närheten till storslagen natur och friluftsliv en viktig roll att spela.

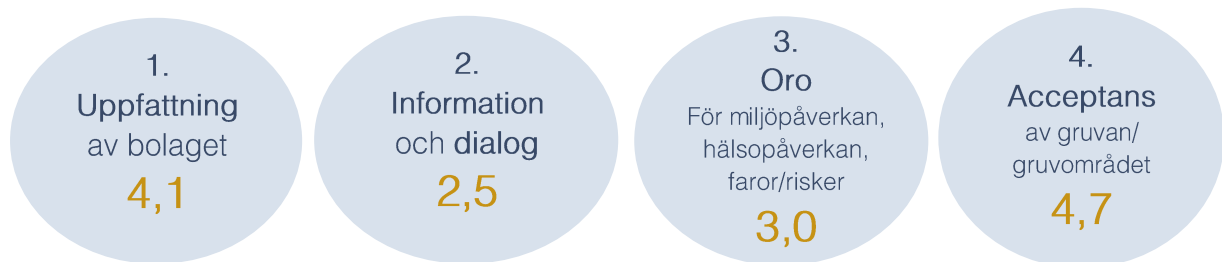

Tabell 4: Sammanställning av Aitikgruvans påverkan på kulturhistoria och identitet

Ämnesområde/aspekt	Påverkan +/-	Kommentar
Gemensam kulturhistoria	+	Gruvorna i kommunen har bidragit till en unik kulturhistoria som skapar gemenskap och stolthet.
Identitet	+	Gruvindustrin skapar en tydlig och unik profil som skapar gemenskap och stolthet.
	-	Industrins dominans kan göra att vissa inte trivs. Bilden av ett gruvsamhälle är inte enbart positiv.

5. Indikatorer

Indikatorerna utgör aspekter som för bolaget är viktiga att känna till hur invånare och lokala aktörer förhåller sig till då det påverkar bolagets anseende. De utgör också aspekter som Boliden har relativt stor möjlighet att påverka. Som beskrivits i kapitel 2.3 är åtta av påståendena i studiens enkät kopplade till de fyra indikatorerna. Utifrån Respondenternas svar på dessa påståenden har ett indikatorvärde räknats ut som redovisas i Figur 61 nedan.

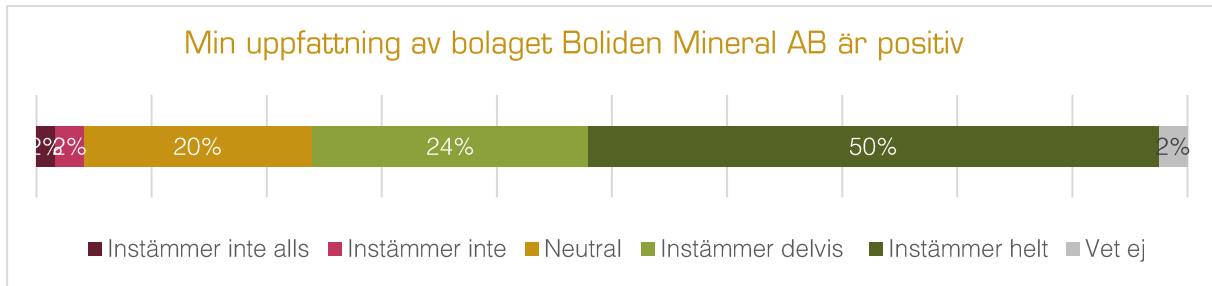
Figur 61: Indikatorvärden för Aitikgruvan. Lägsta möjliga värde är 0 och högsta är 5. För indikator 1, 2 och 4 är målet att ha ett så högt värde som möjligt och för indikator 3 att ha ett så lågt värde som möjligt.

Resultatet visar att indikatorvärdet för område 1 och 4 är högt. Uppfattningen av Boliden som bolag tycks således vara god och acceptansen bland invånare för Aitikgruvan är hög. Viss förbättringspotential finns inom område 2 och 3 där indikatorvärdet är något sämre. Utförligare analys och beskrivning av respondenternas svar återfinns i kapitel 5.1 - 5.4 nedan.

Det ska beaktas att värdet bygger på respondenternas tolkning av frågorna och deras uppfattning vid en given tidpunkt. Därför bör värdet tolkas med viss försiktighet, men indikatorvärdet kan ses som en fingervisning om hur Boliden och verksamheten uppfattas för tillfället.

5.1 Uppfattning av bolaget Boliden

Studiens resultat, från såväl intervjuer som enkätundersökning, visar tydligt att uppfattningen av Boliden är mycket positiv bland de tillfrågade. Indikatorvärdet är högt (4,1) och 74 procent av enkätrespondenterna svarar att de instämmer helt eller delvis i påståendet "Min uppfattning av bolaget Boliden Mineral AB är positiv". 20 procent är neutrala medan endast fyra procent har svarat att de inte instämmer och två procent att de inte vet, se Figur 62.

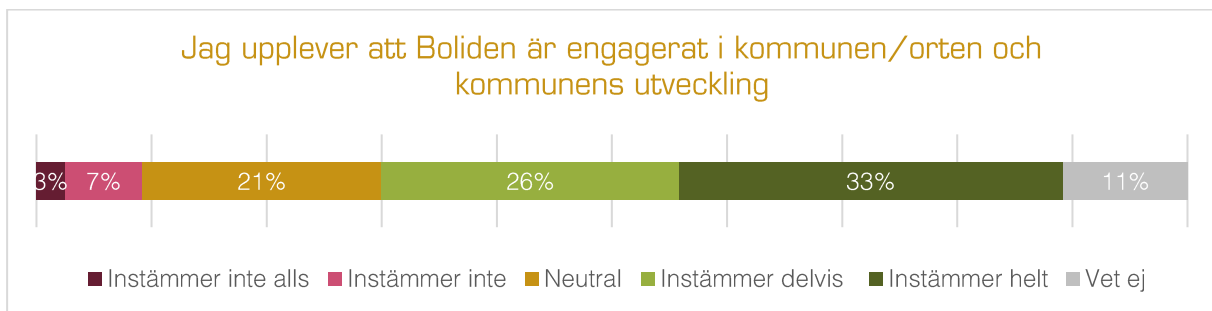

Figur 62: Resultat från enkätundersökningen på påståendet "Min uppfattning av bolaget Boliden Mineral AB är positiv"

Kommentarerna till påståendet i enkäten är få men utifrån intervjuer bekräftas den positiva bilden av bolaget. Boliden påpekas vara en positiv kraft i Gällivare som skapar många arbetstillfällen och är delaktig i samhället genom sponsring till olika föreningar, projekt och evenemang. Både de entreprenörer och föreningar som intervjuats är mycket positivt inställda till Boliden och anser att samarbetet med bolaget i all väsentlighet fungerar bra. Även kommunrepresentanter är positiva till Boliden och anser att samarbetet med Boliden på det stora hela fungerar bra.

Det som lyfts fram som kritik är att Bolidens synlighet inne i Gällivare centrum upplevs relativt liten. LKAB beskrivs vara mer synlig och delaktig i samhället. Detta kan till stor del förklaras av Malmbergsgruvans centrala läge och den pågående samhällsomvandlingen där LKAB är huvudaktör. Aitikgruvan ligger en dryg mil utanför samhället och Boliden blir därför av naturliga skäl inte lika synlig.

I enkäten fick respondenterna även ta ställning till påståendet "Jag upplever att Boliden är engagerat i kommunen/orten och kommunens utveckling". Resultatet ingår inte i beräkningen av indikatorvärdet, men säger något om hur bolaget uppfattas. Svaren visar att 59 procent av respondenterna instämmer helt eller delvis på påståendet. 21 procent är neutrala, 10 procent har svarat "vet ej" respektive inte instämmer, se Figur 63. I kommentarer är det främst bolagets sponsring till lokala föreningar som lyfts fram. Flera påpekar att de saknar kunskap i frågan och några framför att de upplever LKAB som mer aktiv i samhället.

Figur 63: Enkätrespondenternas svar på påståendet "Jag upplever att Boliden är engagerad i kommunen/orten och kommunens utveckling".

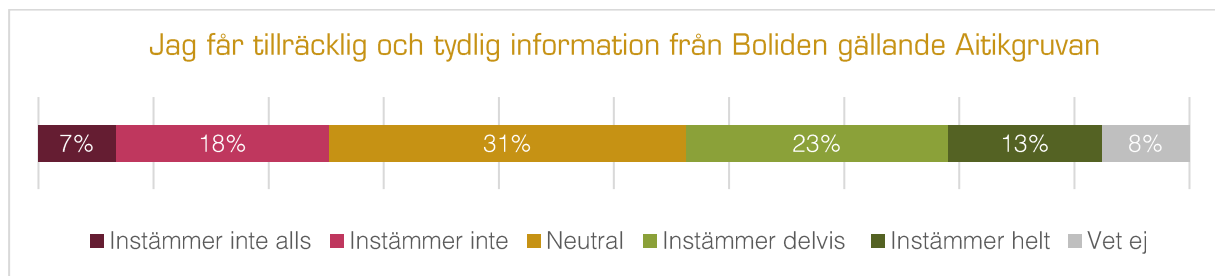
Det har vid intervjuer framförts synpunkter och önskemål om att Boliden genom ökad närvaro i centrala Gällivare skulle kunna bli mer proaktiv i att utveckla Gällivare som en attraktiv plats, både att bo på och besöka. Att skapa stolthet och engagemang för Gällivare som plats bland de Bolidenanställda lyfts också fram som en nyckel för att stärka platsen Gällivare. Att se Aitikgruvan som en del av Gällivare och inte en separat verksamhet påpekas vara viktigt.

5.2 Information och dialog

När det gäller information och dialog är indikatorvärdet något lägre (2,5). Detta indikatorvärde har räknats ut som ett medelvärde av respondenternas svar på tre av påståendena i enkäten.

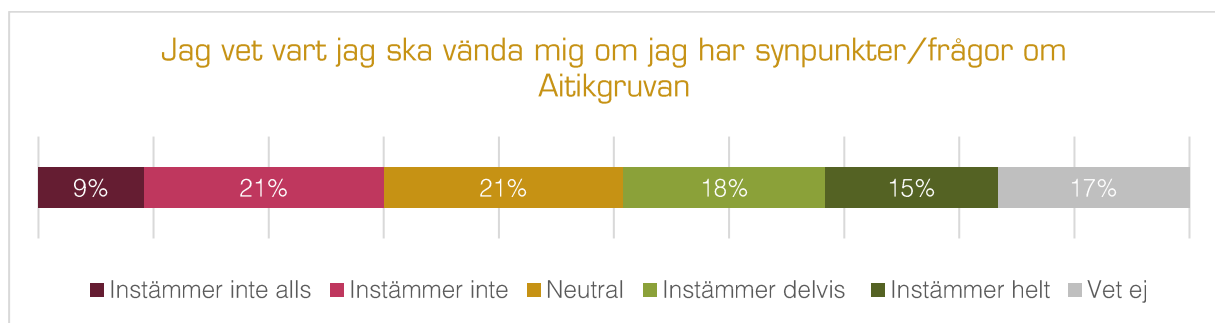
36 procent av enkätrespondenterna har svarat att de instämmer helt eller delvis i det första av påståendena "Jag får tillräcklig och tydlig information från Boliden gällande Aitikgruvan", 31 procent är neutrala medan 25 procent anger att de inte instämmer, se Figur 64.

Figur 64: Enkätrespondenternas svar på påståendet: "Jag får tillräcklig och tydlig information från Boliden gällande Aitikgruvan".

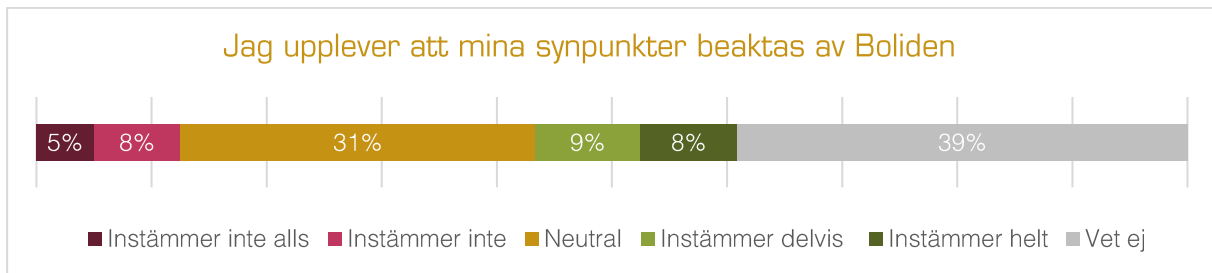
I kommentarer påpekas att informationen från Boliden till invånarna i Gällivare upplevs vara sparsam och att det är sällan man hör så mycket om Aitikgruvan. Det påpekas att det händer mer vid Aitikgruvan än vad de flesta som inte arbetar där vet om, även om man bott i kommunen länge. Boliden anses kunna bli bättre på att kommunicera kring gruvan och den utveckling som sker där. Ett par av enkätrespondenterna framför förslaget att Boliden skulle kunna ge ut en informationstidning i brevlådan, på liknande sätt som LKAB gör.

På det andra påståendet tillhörande indikatorn, "Jag vet vart jag ska vända mig om jag har synpunkter/frågor om Aitikgruvan" är det 33 procent av enkätrespondenterna som instämmer. Resterande är neutrala, instämmer inte eller anger "vet ej", se Figur 65. Det är således många som inte vet vart de ska vända sig med synpunkter eller frågor gällande Aitikgruvan. Dock är det oklart hur stort behov de tillfrågade anser att de har av detta. De få kommentarer som har lämnats till påståendet tydliggör inte den frågan.

Figur 65: Enkätrespondenternas svar på påståendet: "Jag vet vart jag ska vända mig om jag har synpunkter/frågor om Aitikgruvan".

På det tredje påståendet kopplat till denna indikator, "Jag upplever att mina synpunkter beaktas av Boliden" är det endast 17 procent som instämmer helt eller delvis. 39 procent har angett "vet ej" medan 31 procent är neutrala och 13 procent inte instämmer, se Figur 66.

Figur 66: Enkätresponenternas svar på påståendet: "Jag upplever att mina synpunkter beaktas av Boliden".

Resultatet kan tolkas som att en stor andel inte vet om deras synpunkter beaktas eller inte av Boliden men det kan också tolkas som att det är få som någon gång har lämnat synpunkter till Boliden. Den senare tolkningen bekräftas av flera kommentarer till påståendet. Någon svarar dock att den inte tror att hens synpunkter skulle ha någon betydelse.

Vid intervjuer med såväl kommunrepresentanter, entreprenörer, föreningar som samebyn ställdes frågor om hur dialogen med Boliden upplevs fungera. Den övergripande bilden är att de tillfrågade upplever att dialogen fungerar bra. Särskilt entreprenörer och föreningar är mycket nöjda med dialogen. Även samebyn är nöjd med den dialog som de idag har med bolaget, även om det av flera skäl kan finnas meningsskiljaktigheter mellan parterna.

Ett par av kommunrepresentanterna upplever att det finns viss förbättringspotential i dialogen med bolaget. Boliden är delaktiga i ett antal samarbetsgrupper med bland annat kommunen och Lapplands lärcentra. Här upplevs Bolidens storlek vara en utmaning eftersom de som deltar från bolagets sida i dessa grupperingar sällan har mandat att fatta beslut, utan som regel måste ta med sig frågan tillbaka till bolaget. Personer "högre upp" i bolaget med större befogenheter och mandat att fatta beslut på plats efterfrågas till dessa samarbeten.

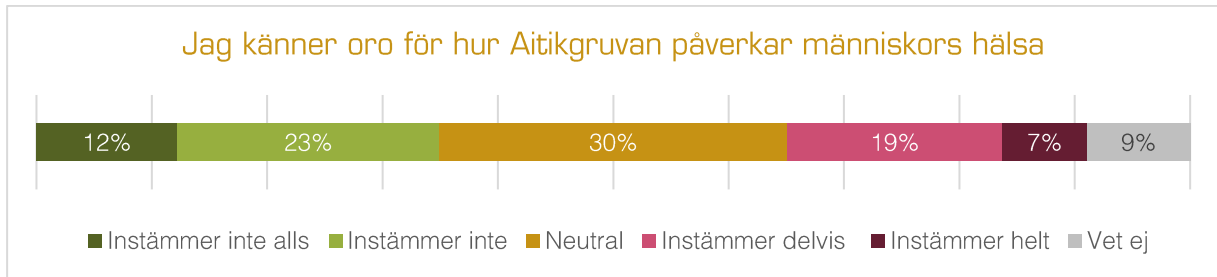
Vidare finns en upplevelse av att Boliden gärna ställer upp med ekonomiskt stöd till olika projekt och evenemang men när det kommer till personella resurser är bidraget mer begränsat. Detta påpekas vara något som det finns stort behov av då Gällivare är en liten ort och kommunen har begränsade resurser.

På samrådsmötet i juni 2023, där ca 15 privatpersoner deltog, lyftes frågan om damning som en av de viktigaste frågorna för närboende, vilket också nämnts i kapitel 4.2.1 (Närboende). Det blev tydligt att det finns önskemål från boende i närliggande byar att få mer information från Boliden om damnets spridning och påverkan samt om Bolidens arbete med damm-bekämpning.

5.3 Oro för miljö- och hälsopåverkan, samt faror och risker

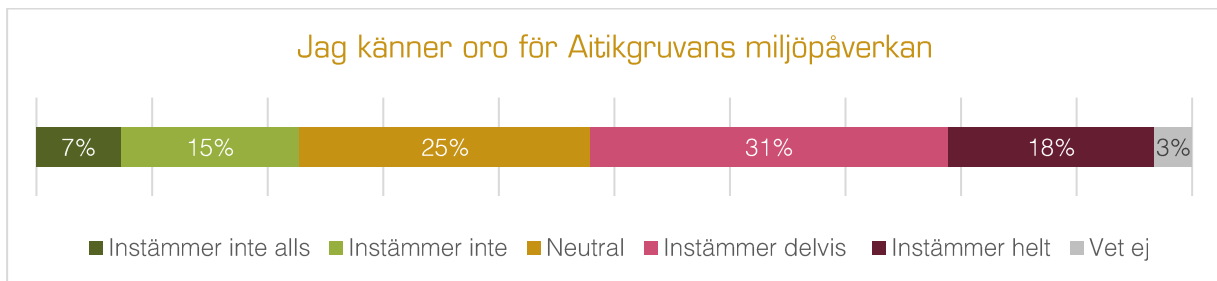
När det gäller oro för miljö- och hälsopåverkan samt för faror/risker är indikatorvärdet 3. För denna indikator är det önskvärt att ha ett så lågt värde som möjligt, eftersom det innebär mindre oro. Värdet för indikatorn har räknats ut som ett medelvärde av respondenternas svar på tre av påståendena i enkäten.

Resultatet för indikatorns första påstående "Jag känner oro för hur Aitikgruvan påverkas människors hälsa" har även presenterats tidigare i kapitel 4.2.4 (Hälsa). Oro för hur gruvan påverkar människors hälsa finns, men bedöms ändå vara begränsad då det är en fjärdedel av respondenterna som anger att de upplever oro medan 35 procent inte gör det och 39 procent är neutrala eller har svarat "vet ej", se Figur 67. Av kommentarer att döma är damnets eventuella hälsopåverkan det som oroar mest.

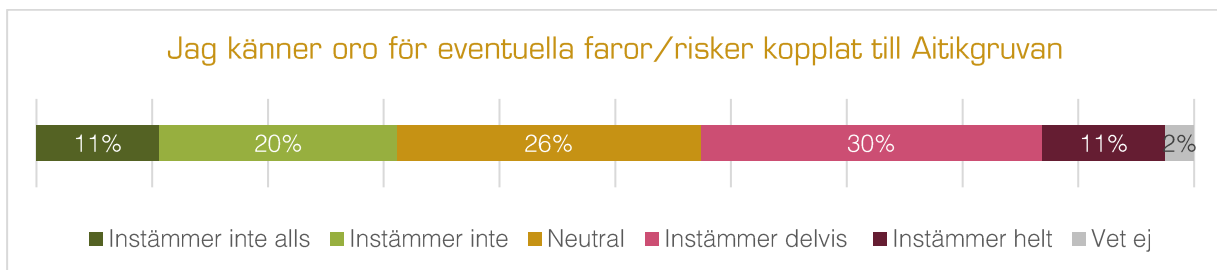
Figur 67: Enkätrespondenternas svar på påståendet: "Jag känner oro för hur Aitikgruvan påverkar människors hälsa".

Det är desto fler som är oroad för gruvans påverkan på miljön då nästan hälften, 49 procent, instämmer helt eller delvis i påståendet "Jag känner oro för Aitikgruvans miljöpåverkan". 25 procent är neutrala medan 22 procent inte tycks vara oroad, se Figur 68. Även här är det dammets påverkan det som framförs mest i kommentarerna. Oro för hur gruvan påverkar närliggande vattendrag är också återkommande.

Figur 68: Enkätrespondenternas svar på påståendet: "Jag känner oro för Aitikgruvans miljöpåverkan"

När det gäller oro för eventuella faror/risker är det 41 procent som instämmer helt eller delvis i påståendet "Jag känner oro för eventuella faror/risker kopplat till Aitikgruvan". 26 procent är neutrala medan 33 procent har svarat att de inte instämmer eller "vet ej", se Figur 69.

Figur 69: Enkätrespondenternas svar på påståendet: "Jag känner oro för eventuella faror/risker kopplat till Aitikgruvan"

Som även beskrivits i kapitel 4.2.2 (Säkerhet) är oro för ett potentiellt dammhaveri det som lyfts fram av flest respondenter i kommentarerna. Ett par undrar vad dammet som sprids innehåller och hur vattenkvaliteten påverkas. Några påpekar också att deras kunskap i frågan är begränsad men att de "hoppas att Boliden har koll".

Vid intervjuer med kommunrepresentanter diskuterades huruvida de upplever att det finns oro för gruvans påverkan bland kommuninvånarna. Utifrån samtalen kan konstateras att oron inte upplevs vara särskilt omfattande. Det påpekas att gruvorna funnits länge på platsen och invånarna är så vana vid gruvorna att oron för hälso-/miljöpåverkan eller för risker kopplat till gruvan är relativt begränsad (Gällivare kommun 2023b, Lapplands kommunalförbund 2023).

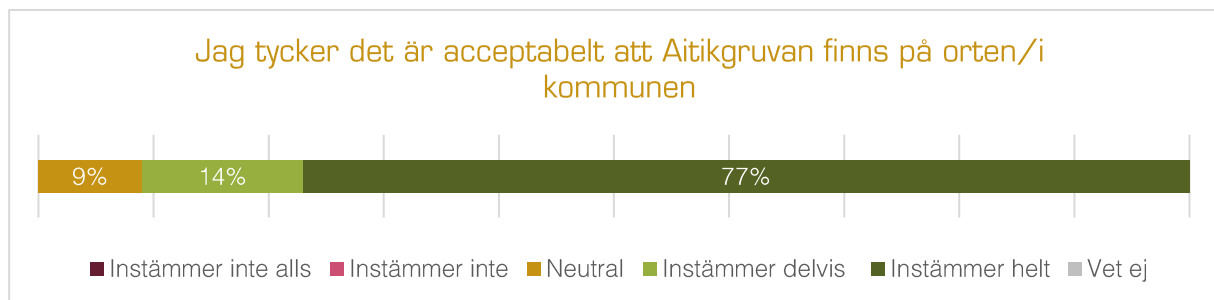
Det påpekas däremot att oron för vad som skulle hända med samhället om gruvorna i kommunen skulle behöva läggas ner troligtvis är större. Samtidigt har Gällivare fördelen av att ha två gruvor och

båda bolagen har långsiktiga planer så inte heller denna oro tycks vara särskilt stor i dagsläget. En "trötthet" upplevs finnas kring hur mycket mark gruvorna ska ta i anspråk, hur mycket de ska växa och hur många gånger invånare ska behöva flytta på grund av gruvorna (Gällivare Näringsliv AB 2023, Gällivare kommun 2023b).

5.4 Acceptans av gruvan/gruvområdet

För indikator 4, Acceptans av gruvan/gruvområdet, är indikatorvärdet mycket högt (4,7). Som Figur 70 nedan visar instämmer hela 91 procent av enkätrespondenterna i påståendet "Jag tycker det är acceptabelt att Aitikgruvan finns på orten/i kommunen". Nio procent är neutrala medan inte någon har svarat att de inte instämmer.

Figur 70: Enkätrespondenternas svar på påståendet: "Jag tycker det är acceptabelt att Aitikgruvan finns på orten/i kommunen".

Aitikgruvan tycks vara en självklarhet i Gällivare och de få kommentarer som lämnats till påståendet anger att gruvan behövs för att samhället ska leva. Även vid intervjuer har det blivit tydligt att gruvan (gruvorna) är en självklarhet i kommunen och deras existens på platsen tycks inte vara något som ifrågasätts, troligtvis på grund av gruvindustrins långa tradition på platsen.

6. Sammanfattande diskussion

I Gällivare erbjuds invånare ett gott liv med många och välbetalda arbetstillfällen liksom en meningsfull fritid med närhet till storslagen natur och fjällmiljö. Stora möjligheter finns till friluftsliv, jakt och fiske nära hemmet. Livspusslet blir enkelt tack vare närheten till det mesta i vardagen. Regionen är expansiv till följd av de många industrisatsningar som görs inom exempelvis fossilfri energiproduktion och grönt stål i den så kallade gröna omställningen. Företag visar intresse för att etablera sig och gruvbolagen i kommunen gör stora investeringar för framtiden. Metaller behövs mer än någonsin då de är avgörande för inte minst den pågående elektrifieringen av samhället. Arbetslösheten är låg och arbetstillfällen finns det gott om.

Med dessa förutsättningar borde Gällivare blomstra och sjuda av liv. Men situationen är till stor del en annan. Befolkningen fortsätter att minska, som den har gjort sedan 1960-talet, och bristen på arbetskraft är stor samtidigt som medelåldern ökar. Denna trend måste vända för att stoppa den onda spiralen där bristerna på personal inom vård, skola och omsorg, liksom bristen på bostäder, minskar kommunens attraktivitet och spår på den negativa befolkningsutvecklingen.

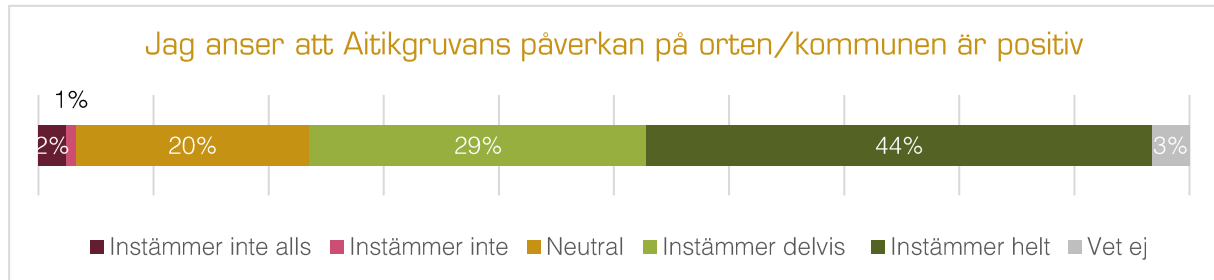
Tidigare studier visar att det inte finns något entydigt samband mellan en ökad sysselsättning och befolkningstillväxt. En ort eller kommun måste kunna erbjuda fler faktorer än arbete för att vara livskraftig. Huruvida en plats upplevs attraktiv avgörs av ett samspel mellan naturgivna resurser, utbud av service och kultur, historia, infrastruktur för transport och kommunikationer, företagsklimat och social infrastruktur. En bruksort som Gällivare kan sägas växa tack vare sin specialisering, men överlever genom att näringslivet diversifieras.

Denna sociala- och socioekonomiska hållbarhetsanalys visar att 83 procent av de tillfrågade i enkätundersökningen svarar att de trivs på orten/i kommunen och att 73 procent uppger att de känner en stolthet över att bo i Gällivare. Det är ett gott betyg åt Gällivare. Det är också en tydlig

majoritet, 73 procent, som anser att Aitikgruvans påverkan på Gällivare är positiv, se Figur 71: Enkätrespondenternas svar på påståendet: "Jag anser att Aitikgruvans påverkan på orten/kommunen är positiv". Figur 71.

Boliden tycks ha ett gott anseende bland invånarna och uppfattningen av Boliden är mycket positiv bland de tillfrågade. Likaså visar denna studie att acceptansen för Aitikgruvan är i princip hundraprocentig.

Figur 71: Enkätrespondenternas svar på påståendet: "Jag anser att Aitikgruvans påverkan på orten/kommunen är positiv".

Samtidigt ger enkätundersökning och intervjuer en bild av att det råder en viss negativ attityd och stämning kring Gällivare som samhälle, och att det finns en relativt utbredd uppfattning om att Gällivares bekymmer med brist på arbetskraft och bostäder till stor del beror på gruvbolagen i kommunen. Till viss del kan detta sägas stämma eftersom det är i gruvorna många väljer att arbeta på grund av god arbetsmiljö och lön, samt eftersom gruvindustrins företag köper bostäder till sina anställda för att kunna rekrytera, vilket bidrar till bristen.

Det paradoxala är dock att det är tack vare gruvbolagen som det finns så många arbetstillfällen och som efterfrågan på bostäder är så stor. Även om konkurrensen om arbetskraft onekligen skapar utmaningar för arbetsgivare så är det faktum att det finns så många arbetstillfällen att arbetskraften inte räcker till, ett angenämt problem som inte alla inlandskommuner delar. Gruvorna skapar goda förutsättningar för arbetsmarknaden och som denna studie visar gynnar Aitikgruvan Gällivares livskraft på så många sätt.

Här finns således ett arbete att göra vad gäller perspektiv- och attitydförändring bland kommuninvånarna, vilket till stor del handlar om kommunikation. Som kapitel 5.2 visar får Boliden ett relativt lågt indikatorvärde vad gäller information och dialog. Det finns följaktligen potential att förbättra bolagets kommunikation och samtidigt stärka en mer positiv bild av gruvans påverkan på samhället.

Samtidigt som samhällets livskraft är beroende av Boliden är Boliden beroende av ett livskraftigt samhälle för en god tillgång till arbetskraft och välfungerande stödindustri. Det råder således ett symbiosförhållande mellan samhälle och bolaget. Två av de viktigaste utmaningarna för såväl kommunen som Boliden är att vända den negativa befolkningsutvecklingen för personer i arbetsför ålder samt att åtgärda den rådande bostadsbristen. Viktigt är också att locka ännu fler företag till etablering. För att arbetsmarknaden ska vara stabil på lång sikt är det önskvärt med variation. En större bredd i näringslivet innebär också att Boliden får ett större rekryteringsunderlag.

För att locka nya invånare och få invånare att vilja stanna kvar behövs krafttag för att öka Gällivares attraktivitet som plats och destination. I detta arbete kan Boliden delta än mer aktivt. I en liten kommun som Gällivare behöver alla aktörer bidra på olika sätt för att skapa tillväxt. En större samverkan i frågan med kommunen är efterfrågad. Likaså behövs samverkan för att förbättra företagsklimatet i kommunen.

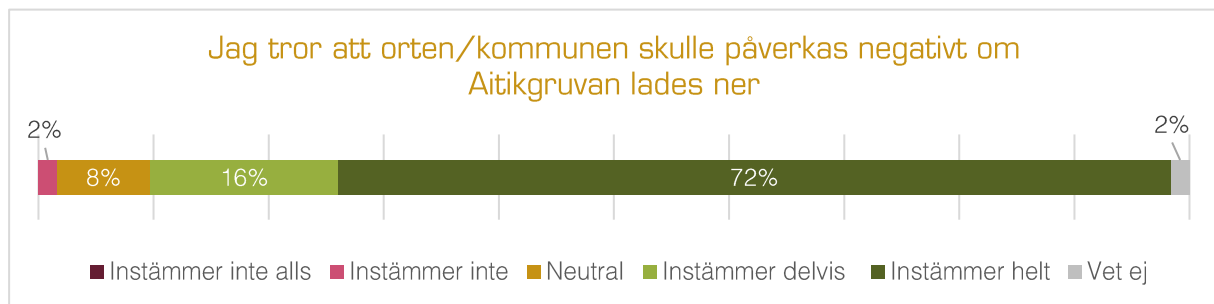
Om Boliden skulle lägga ner sin verksamhet vid Aitik skulle effekterna bli enorma för Gällivare kommun. Tusentals arbetstillfällen skulle försvinna och arbetslösheten skulle stiga då det inte är givet att en ny arbetsgivare skulle ta vid. Dessutom skulle Bolidens lokala engagemang i form av satsningar på infrastruktur, medfinansiering i projekt och sponsring till lokala aktiviteter och föreningar

försvinna. Detta skulle medföra en rad negativa konsekvenser för kommunens sociala och socioekonomiska situation.

En eventuell nedläggning skulle få spridningseffekter även på större avstånd och många andra verksamheter och företag som entreprenörer, leverantörer och stödindustrier skulle påverkas kraftigt negativt. Detta skulle innebära negativa socioekonomiska konsekvenser även regionalt. Nationellt skulle Sverige förlora sin största koppjarproducent vilket även skulle få påverkan internationellt.

Detta är de tillfrågade i enkätundersökningen helt på det klara med då hela 88 procent instämmer helt eller delvis i påståendet "Jag tror att orten/kommunen skulle påverkas negativt om Aitikgruvan lades ner", se Figur 72. Kommentarer anger bland annat att om det skedde skulle stora delar av förutsättningarna för att kunna leva och verka på orten försvinna.

Figur 72: Enkätrespondenternas svar på påståendet: "Jag tror att orten/kommunen skulle påverkas negativt om Aitikgruvan lades ner".

Avslutningsvis kan det konstateras att naturresurserna är Gällivare kommuns stora styrka, såväl de storslagna natur- och fjällområdena som de värdefulla mineralerna i marken. Det gäller för alla lokala aktörer att samverka för att ta vara på denna styrka på bästa sätt, få värdena att stärka varandra och minimera intressekonflikter. Om så sker har Gällivare mycket goda förutsättningar att bli en mycket attraktiv plats att bo på och destination att besöka. Då har Gällivare alla möjligheter att bli "en arktisk småstad i världsklass".

7. Utvecklingsförslag och förbättringspotential

Boliden och Aitikgruvan har en positiv inverkan på den sociala och socioekonomiska situationen i Gällivare kommun, men det finns alltid möjlighet till förbättringar. Att arbeta med ständiga förbättringar är också en viktig del i Bolidens vision. I detta kapitel presenteras därför förslag på hur Bolidens positiva inverkan på Gällivare samhälle och kommun kan stärkas samt hur bolaget kan bidra än mer till att utveckla Gällivare i en positiv riktning. Förslagen nedan är en kombination av vad som framkommit i studiens enkätsvar och intervjuer och vad som framkommit vid analys av den insamlade informationen.

- Samverka med kommunen och andra lokala aktörer för att utveckla Gällivares attraktivitet och tillväxt. Alla aktörer i samhället behöver vara angelägna om och ta ett ansvar för att vända den negativa befolkningsutvecklingen och bristen på arbetskraft. Gällivares och bolagets framtid och utvecklingsmöjligheter hänger i hög grad på i vilken utsträckning hushåll och företag väljer att bosätta/lokalisera sig i närområdet. Det krävs en attraktivitet som får människor att vilja stanna kvar och flytta till kommunen och som lockar fler företag till etablering. En större bredd i näringslivet innebär en större säkerhet för kommunen men också för gruvbolagen som får ett större rekryteringsunderlag.
- Samverka med kommunen och andra aktörer kring att åtgärda den rådande bostadsbristen. På vilket sätt kan Boliden bidra till att förbättra situationen på bostadsmarknaden? Såväl samhälle som arbetsgivare gynnas av att arbetskraften finns lokalt i stället för att den pendlar till och från kommunen. För att detta ska vara möjligt krävs fler bostäder i kommunen av varierande typ och prisklass.

- Utveckla kommunikationen kring Aitikgruvan. Boliden kan på olika sätt vara mer synlig i Gällivare samhälle och på så sätt sprida information om och skapa nyfikenhet kring Aitikgruvan. Genom att berätta om vad som händer i gruvan och vilken bredd som finns vad gäller såväl verksamhet som arbetstillfällen kan bilden av vad ett "gruvsamhälle" är moderniseras. En gruva är mer än varselvästar och truckar. Lyft fram det högteknologiska och hur gruvan bidrar till klimatomställningen. Arbeta med "story-telling" kring gruvan.
- Jobba aktivt med platsvarumärket Gällivare internt. Skapa stolthet bland medarbetarna kring platsen och över att bo i Gällivare. Aitikgruvan kan på ett tydligare sätt inkluderas som en del av Gällivares samhälle. Gällivare ska vara en plats där medarbetare vill vara även på fritiden.
- Samverka med besöksnäringen för att utveckla Gällivare till en intressant destination. Efterfrågan på besök i gruvan är i dagsläget större än utbudet. Hitta former för hur detta kan utvecklas tillsammans med besöksnäringen. Turister kan vara framtida invånare.
- Verka för att öka incitamenten för kommuninvånarna att vidareutbilda sig. Exempelvis genom att införa en lönetrappa som är kopplad till utbildning och kompetens. Ställ krav på att de anställda ska ha godkända gymnasiebetyg i alla ämnen. Fler högutbildade invånare ger en större bredd i rekryteringsunderlag samt minskar sårbarheten och de negativa socioekonomiska konsekvenser som kan uppstå om/när gruvan väl läggs ner.
- Gör en kompetensinventering bland anställda samt en plan för hur omställningen till en alltmer automatiserad och elektrifierad gruvverksamhet påverkar kompetensbehovet. Vilken kompetens kommer efterfrågas mer och vilken kommer efterfrågas mindre i framtidens gruva? Vilka utbildningsinsatser finns det behov av? Kommer det finnas yrkesroller som inte längre behövs och vad ska i så fall hända med berörda medarbetare?

Ytterligare tips och förslag från studiens deltagare:

- Samverka med en lokal restaurang och ge alla nyinflyttade i Gällivare en chokladkaka som ser ut som en guldtacka. Ett kul inslag som väcker nyfikenhet på gruvan.
- Utveckla ett science center med gruvinriktning i Gällivare. Ta inspiration av Teknikens hus i Luleå eller Tom Tits Experiment i Södertälje.
- Erbjud personal att jobba ett antal timmar per år i en lokal förening under arbetstid. Till exempel bygga eller restaurera vindskydd. Gynnar både samhället och de anställda.
- Bli partner i Mentor Sverige och stötta unga till en hälsosam framtid, samtidigt som ni kan väcka ungas intresse för gruvbranschen.

8. Uppföljning

8.1 Uppföljning av studien

Denna sociala- och socioekonomiska hållbarhetsanalys bör följas upp och uppdateras om fem år (2028) för att följa utvecklingen av den sociala och socioekonomiska situationen i Gällivare samt av Bolidens utvecklingsarbete med dessa frågor. Detta föreslås ske genom att rapporten uppdateras med information på följande sätt:

- Intervjuer med de aktörer som intervjuats i denna studie samt med eventuella ytterligare aktörer som bedöms relevanta för en uppdaterad bild av situationen.
- En mindre enkätundersökning med de frågor som är kopplade till de fyra indikatorerna för att följa utvecklingen av indikatorerna över tid.
- Uppdatering av statistik gällande de socioekonomiska aspekter som presenteras i denna rapport.

Efter ytterligare fem år (2033) kan det vara lämpligt att göra en fullständig uppdatering av denna rapport.

8.2 Återkoppling till deltagare

Återkoppling till de som deltagit i studien är viktig. Som deltagare vill man gärna veta vad som händer med den informationen man delade med sig av och vad resultatet blev.

Återkoppling till de som deltagit i enkätundersökningen kommer ske genom en vykortshälsning med ett tack, kort information om studien samt var den går att hitta. För de som lämnat kontaktuppgifter finns möjlighet för Boliden att ta vidare kontakt med för ytterligare dialog.

Återkoppling till de som deltagit i studiens intervjuer sker via ett personligt mejl med information om studien och var den går att hitta.

9. Referenser

Publikationer, artiklar och hemsidor:

Amnesty (2023): Samers rättigheter: [Samers rättigheter - Amnesty Sverige](#) (besökt augusti 2023)

Boliden (2023a): Bolidens hemsida: www.boliden.com (besökt juni 2023)

Boliden (2023b): Bolidens Års- och hållbarhetsredovisning 2022, *Metaller för klimatomställningen: Års- och hållbarhetsredovisning*

Boliden (2023c): Information erhållen via mejl från Emma Rönnblom Persson (2023-06-08)

Boliden (2023d): Information från Boliden vid samrådsmöte 19 juni 2023, Aitik's besökscentra

Boliden (2020): PDF med Fakta om Aitikgruvan: [Fakta om Aitikgruvan](#)

Ekonomifakta (2023): Statistik gällande bostäder och arbetslöshet: [Din kommun i siffror](#) (besökt juni – augusti 2023)

EY (2018): Ernst & Young AB, Boliden's job creation, contribution to GDP and tax 2017 - Country and Business Unit level assessment, January 2018 (PDF erhållen från Boliden)

Folkhälsomyndigheten (2023): Folkhälsodata från hemsidan: [PxWeb - välj tabell \(folkhalsomyndigheten.se\)](#) (besökt juni 2023)

Folkhälsomyndigheten (2022): Myndighetens hemsida: [Mötesplats social hållbarhet](#) (besökt juni 2023)

GISTM (2023): GISTM:s hemsida: [Global Industry Standard on Tailings Management](#) (besökt juni 2023)

Gällivare kommun (2023a): Kommunens hemsida: [Gällivare kommun \(gallivare.se\)](http://gallivare.se) (besökt juni-augusti 2023)

Gällivare kommun (2018): Nuläge Social hållbarhet 2018, PDF: [Nuläge social hållbarhet.pdf \(gallivare.se\)](#) (nedladdad juni 2023)

(Gällivare kommun (2014): Översiktsplan Gällivare kommun 2014, PDF: [1 Del 1 Planförslag.pdf \(gallivare.se\)](#) (nedladdad juni 2023)

Hifab AB (2023): *Modell för social- och socioekonomisk hållbarhetsanalys*, Hifab AB på uppdrag av Boliden Mineral AB, 2023-09-XX

Hifab AB (2020): *Socioekonomisk studie för Aitikgruvan, Gällivare*, Hifab AB på uppdrag av Boliden Mineral AB, 2020-02-28

ICMM (2023): ICMM:s hemsida: [International Council on Mining and Metals](#) (besökt juni 2023)

Lantmäteriet (2023): Karttjänst: [Min Karta](#) (besökt juni 2023)

LKAB (2023): LKAB:s hemsida för samhällsomvandlingen: [Två samhällen blir ett \(lkab.com\)](#) (besökt juni 2021)

Länsstyrelsen Norrbotten (2020): *Torne och Kalix älvsystem SE0820430*, PDF: [Bevarandeplan för Torne och Kalix älvsystems Natura 2000-område SE0820430 \(lansstyrelsen.se\)](#) (nedladdad augusti 2023)

Länsstyrelsen Norrbotten et al.(2015): *Regional strategi för innovativ och hållbar utveckling av mineralsektorn i Norrbottens- och Västerbottens län – 2025*, nedladdningsbar pdf: [Regional strategi för innovativ och hållbar utveckling av mineralsektorn | Länsstyrelsen Norrbotten \(lansstyrelsen.se\)](#) (nedladdad 2020-02-24)

Norrbottens-Kuriren (2021): Artikel: *Så länge måste du köa – där du bor*, publicerad 2021-08-16

Norrbottnens Museum (2023): Muséets hemsida [Norrbottnens Museum](#) (besökt juni 2023)

Piteå museum (2011): Malmberget och Koskullskulle – fördjupad riksintressebeskrivning, Anna Elmén Berg, PDF: [MALMBERGET \(piteamuseum.nu\)](#) (nedladdad augusti 2023)

Regeringen (2023): Regeringen om samer: [Samernas nationaldag - Regeringen.se](#) (besökt augusti 2023)

Regionfakta (2023): Statistik gällande försörjningskvot, arbetspendling och största företag: [Regionfakta - Regionfakta](#) (besökt juni – augusti 2023)

Regionen Norrbotten (2023): Årsredovisning 2022, PDF: [09 d Årsredovisning Region Norrbotten 2022.pdf \(nll.se\)](#) (nedladdad augusti 2023)

Sametinget (2023): Sametingets hemsida: [Samebyar - Sametinget](#) (besökt juni 2023)

SCB (2023): Statistiska centralbyrån 2023, statistik har hämtats från följande sidor (juni-augusti 2023):

[Kommunsiffror](#)

[Statistikdatabasen](#)

[Statistikdatabasen - Bostäder](#)

[Statistikdatabasen - Medelinkomst](#)

[Statistikdatabasen - Genomsnittlig lön](#)

[Statistikdatabasen - Befolkningsutveckling](#)

[Statistikdatabasen - Kommunalskatter](#)

[Befolkningens utbildning](#)

[Bostadsbestånd](#)

SCB (2021): Statistiska centralbyrån 2021: *Den framtida befolkningen i Sveriges län och kommuner 2021–2040*, PDF: [Den framtida befolkningen i Sveriges län och kommuner 2021–2040 \(scb.se\)](#)

SGU (2023): Sveriges Geologiska Undersökning, hemsida: [Sveriges Geologiska Undersökning](#) (besökt juni 2023)

Skolverket (2023): Statistik gällande behöriga lärare: [Behöriga lärare, kommunkarta \(skolverket.se\)](#) (besökt augusti 2023)

SveMin (2023): SveMins hemsida: [SveMin](#) (besökt juni 2023)

Svensk Mäklarstatistik (2023): Statistik från hemsidan: [Bostadspriser i Norrbottens län » Svensk Mäklarstatistik \(maklarstatistik.se\)](#) (besökt juni 2023)

Svenskt Näringsliv (2023): Företagsklimat – ranking: [Gällivare \(foretagsklimat.se\)](#) (besökt augusti 2023)

Tillväxtverket (2023): Statistik gällande turism: [Inkvartering Resor och besök Turismräkenskaper - Överblick \(tillvaxtverket.se\)](#) (besökt augusti 2023)

Tillväxtverket (2021): Information om städer och landsbygd på hemsida: [Städer och landsbygder - Tillväxtverket \(tillvaxtverket.se\)](#) (besökt juni 2023)

Topbstäder (2023): Hemsida: <https://www.topbstader.se/> (besökt augusti 2023)

UNDP (2023): FN:s utvecklingsprogram UNDP, Hemsida: <https://www.globalamalen.se/> (besökt 2023-02-16)

Intervjuer:

Dundret Ridklubb (2023): Susanne Östman, Föreningens ordförande, via telefon 2023-06-14

GE Maskintjänst (2023): Håkan Martinsson, Affärsutvecklare, Sanna Eriksson, Ekonom, Janne Pellikka, VD, GE Maskintjänst kontor, Gällivare 2023-06-20

Gällivare Frakt (2023): Gustav Nilsson, VD/Platschef Aitik, via mejl 2023-06-21

Gällivare kommun (2023b): Hanna Anderson, Näringslivsutvecklare på Tillväxt- och attraktivitetsavdelningen, via Teams 2023-06-15

Gällivare kommun (2023c): Hanna Aspebo, Destinationsutvecklare på Tillväxt- och attraktivitetsavdelningen, Turistinformationen Gällivare 2023-06-20

Gällivare Näringsliv AB (2023): Monica Johansson, Företagslots, via Teams 2023-06-14

Gällivare skogssameby (2023): Henry Ömalm, Ordförande, Aitiks besökscentrum, Gällivare 2023-06-20

Kvinnlig medarbetare Aitikgruvan (2023): Malin Ågren, Vikarierande arbetsledare, Aitiks kontor 2023-06-19

Lapplands kommunalförbund (2023): Magdalena Ahnqvist Olsson, Utbildningsledare, via Teams 2023-06-14

Malmbergets AIF (2023) Tore Johansson, Föreningens vice ordförande, via telefon 2023-06-16

Norrbottens Bergteknik (2023): Helena Sundman, Ekonomichef/HR-ansvarig, via telefon 2023-06-20